

Venla Österdahl

ROTTAKOHTAAMISIA KAUPUNGISSA

Kaupunkirottakohtaamisista kerrotut tarinat ja
affektiiviset kokemukset

Johtamisen ja talouden tiedekunta
Pro gradu -tutkielma
Marraskuu 2021

TIIVISTELMÄ

Venla Österdahl: Rottakohtaamisia kaupungissa: kaupunkirottakohtaamisista kerrotut tarinat ja affektiiviset kokemukset
Pro gradu -tutkielma
Tampereen yliopisto
Hallintotieteiden tutkinto-ohjelma, ympäristöpolitiikka ja aluetiede
Marraskuu 2021

Kohtaamme kaupungissa monia muunlaisia eläimiä luultavasti useammin kuin tiedostammekaan. Osa näistä eläimistä elää ihmisen kanssa yllättävänkin limittäistä elämää, mikä saattaa herättää ihmisessä erilaisia ajatuksia ja tunteita. Yksi näistä ihmisen lähellä elävistä lajeista on rotta. Kaupunkirotat ovat eläneet ihmisen lähellä jo pitkään sopeutuen samalla hyvin kaupunkiympäristössä tapahtuneisiin jatkuviin muutoksiin. Rotat herättävät ihmisissä tunnetusti vahvoja reaktioita. Rottia pidetään usein likaisina ja vaarallisina, mutta toisaalta niiden tunnetaan olevan myös älykkäitä ja nokkelia.

Tässä tutkielmassa tutkittiin villien kaupunkirottien ja ihmisten välisiä kohtaamisen tilanteita kaupunkiympäristössä. Tutkimuksessa tarkasteltiin kohtaamistilanteissa syntyneitä kokemuksia niistä kerrottujen kertomusten kautta. Lisäksi tutkimuksessa käsiteltiin kohtaamistilanteissa esiintyviä affekteja ja tuntemuksia. Luonteeltaan tutkimus oli laadullinen ja sen lähestymistapa oli kerronnallinen. Aineisto koostui kirjoitetuista kertomuksista, jotka kerättiin verkossa olleen vastauslomakkeen avulla helmimaaliskuussa 2021. Aineisto sisälsi yhteensä 99 itse koetuista rottakohtaamisista kerrottua suomenkielistä tarinaa eri-ikäisiltä vastaajilta. Aineistoa analysoitiin pääosin teoriaohjaavan sisällönanalyysin keinoin.

Tutkimuksessa havaittiin, että rottia kohdataan monissa erilaisissa tilanteissa, ja että ihmisten kokemukset näistä kohtaamisista olivat yllättävän vaihtelevia. Ihmisen ja rotan kohtaamistilanteet olivat monimuotoisia, kompleksisia ja vaikuttavia. Kohtaamisissa esiintyi affektiivisuutta erilaisten kehollisten vaikutusten muodossa. Kertomusten mukaan kohtaamiset herättivät muun muassa inhoa ja pelkoa, mutta myös iloa sekä empatiaa rottaa kohtaan. Tutkimuksen perusteella voidaan sanoa, että rotan asema pelkästään hävitettävänä haittaeläimenä ei ole aivan niin yksinkertainen, sillä kertomuksista ilmeni, että myös totuttua sopuisampi rinnakkaiselo rottien kanssa voisi tietyn edellytyksin olla mahdollista.

Tulokset osoittavat, että kaupunkirottakohtaamisten ja niissä syntyneiden affektien tutkiminen monipuolistaa käsitystämme ihmisen ja rotan suhteesta. Ihmisen ja rotan kohtaamisissa syntyy monenlaisia, usein ristiriitaisiakin tunteita sekä erilaisia affekteja, mikä osoittaa, että ihmisen ja rotan suhde on monitahoisempi mitä etukäteen voisi odottaa.

Avainsanat: rotta, kaupunkirotta, kaupunkiympäristö, kohtaaminen, rinnakkaiselo, affektit, affektiivisuus

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck –ohjelmalla.

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	1
1.1	Tutkimusasetelma.....	3
1.2	Tutkijan positio.....	5
2	ROTTA KAUPUNGISSA	8
2.1	Rotta haittaeläimenä	10
2.2	Rotta paikallisen tason toimijana.....	12
3	TUTKIMUKSEN KÄSITTEELLINEN VIITEKEHYS.....	15
3.1	Rinnakkaiseloa ja lajienvälisiä kohtaamisia	15
3.2	Kaupunki yhteisenä elinympäristönä.....	18
3.3	Affektit.....	22
3.3.1	Affektiivisten vaikutusten muotoja	24
3.3.2	Affektit osana lajienvälisiä tilanteita.....	26
4	AINEISTO JA MENETELMÄT	28
4.1	Kerronnallinen lähestymistapa tutkimukseen.....	29
4.2	Aineistonkeruu.....	32
4.3	Aineiston analyysi	34
5	VAIKUTTAVAT JA KOMPLEKSISET ROTTAKOHTAAMISET	38
5.1	Kohtaamiskertomukset	38
5.2	Rottakohtaamisen tilanteet	40
5.2.1	Monenlaiset kohtaamisen kokemukset.....	41
5.2.2	Sisäisiä ristiriitoja ja ulkoisia vaikutuksia.....	45
5.3	Rottakohtaamisten keholliset vaikutukset	49
5.3.1	Inhoa ja pelkoa rottakohtaamisissa	50
5.3.2	Myönteiset affektit	55
5.4	Rajanvetoa ihmisen ja rotan välillä	58
6	JOHTOPÄÄTÖKSET.....	60
	LÄHTEET	64
	LIITE 1: Vastauslomake	70

1 JOHDANTO

Kaupunkiympäristössä elää ja asustaa ihmisen kanssa monia erilaisia olentoja. Toiset näistä ovat ihmisen mielestä miellyttävämpiä kuin toiset. Ihminen kohtaa arjessaan monia eläimiä, joista negatiivista huomiota saa osakseen erityisesti kaupungissa asuva kaupunkirottia. Rottaa pidetään yleisesti kaupunkiympäristössä vahinkoa tuottavana tuholaisena ja haittaeläimenä, ja kaupunkirottan kohtaaminen voi herättää ihmisessä tunteikkaankin reaktion. Rottiin liittyvässä yleisessä keskustelussa pääpaino on monesti siinä, että rotista on päästävä eroon keinolla millä hyvänsä; tämä ihmisen määrittelemä ongelma ei ole toki uusi, sillä ihmisen ja rotan yhteiselolla on syvät juuret (Beumer 2014, 4). Tällä kaikella on varmasti ymmärrettävät perusteensa, mutta pitäisikö ihmisen tulevaisuudessa totutella myös ajatukseen siitä, että rottia ei pystytä kaupungista, sen omasta kodista, kenties koskaan täysin hävittämään?

Elämä kaupungeissa on muuttunut vuosisatojen ajan eivätkä tänäkään hetkiset muutokset urbaanissa ympäristössä ole sinänsä uusia. Muutosta kaupunkiympäristössä on tapahtunut jo pidemmän aikaa, kun etenkin suuremmat kaupungit ovat kehittyneet kasvavan kaupungistumisen myötä. Tämä kehitys on muuttanut niin ihmisten kuin eläintenkin elinympäristöä, kun kaupunkitilaa ja -ympäristöä on muokattu. Samalla myös kaupunkiympäristö ja siihen suhtautuminen on ollut muutoksen alla tiivistyvien kaupunkitilojen myötä. Esimerkiksi luonnon väheneminen kaupungeista on herättänyt huolta ja keskustelua. Entistä urbaanimpi ja tiiviimpi kaupunkitila on väistämättä kuitenkin myös lisännyt eri lajien kohtaamisia. Monissa kunnissa ja kaupungeissa on uutisoitu viime vuosien aikana muun muassa rottiin liittyvistä tapauksista. (Yle 2019; Yle 2020a; Yle 2020b.) Näissä uutisissa ja muissa rottiin liittyvissä artikkeleissa on monesti korostunut kärkevä ja varmasti tunteita ja lukukertoja herättävä puhe rottasodasta tai rottaongelmasta. Näissä rottasodissa osapuolina ovat usein paikallisesti esiintyvät rottapopulaatiot, alueiden asukkaat, kaupungin työntekijät sekä tuholaisammattilaiset, joiden tavoitteena on hävittää rotat alueelta. Tämä kertonee omalta osaltaan siitä, miten rottaan yhteiskunnassa yleisesti suhtaudutaan: torjuttavana tuhoeläimenä. Ihminen on luokitellut tuhoeläimiksi sellaisia lajeja, joita se pitää haitallisina ja sopimattomana kaupunkiympäristöön, ja usein näitä lajeja halutaan rajata tästä puhtaana pidetystä ympäristöstä pois (Atkins 2012, 3).

Rotilla on tunnetusti suhteellisen huono maine ja niihin yhdistetään monia negatiivisia ja sellaiseksi miellettyjä asioita, kuten tarttuvaa tauteja, viemäreitä ja jätteitä. Vaikka nämä ovat hyvin läheinen osa myös ihmisten elämää, yhdistyvät ne villissä rotassa monesti epämiellyttäväksi koetulla tavalla. Toisaalta rotan maine myös vaihtelee paikasta ja kulttuurista riippuen. Ihmisen asenteet ja käsitykset toisia lajeja kohtaan muodostuvat monesta eri tekijästä. Asenteisiin vaikuttavat muun muassa lajin ominaisuudet, ihmisen tietämys lajista sekä ihmisen suhde eläimeen. Ihmis-eläinsuhteeseen vaikuttavat esimerkiksi mahdolliset konfliktit, historia, tilan jakaminen ja hallinnolliset käytännöt lajia kohtaan. (Kellert 1996, 100.)

Tässä tutkielmassa käsittelen kaupunkirottien ja ihmisen suhdetta niiden yhteisessä elinympäristössä tapahtuvia kohtaamisia tarkastelemalla. Tutkimuksen tavoitteena on lisätä ymmärrystä ihmisen ja rotan välisestä suhteesta näiden kahden kohtaamisista syntyvien merkitysten tutkimisen avulla; miten kohtaamisissa esille tulevat tuntemukset ja keholliset vaikutukset sekä toisaalta näissä taustalla vaikuttavat sosiaaliset ja kulttuuriset ulottuvuudet ovat yhteydessä rottiin suhtautumiseen? Mitä kohtaamisissa yleensä tapahtuu ja miten niistä kerrotaan? Lisäksi aihe kiinnittyy kaupunkirottia koskeviin toimiin ja käytäntöihin. Tutkimuksen keskiössä olevat kohtaamiset liittyvät myös kysymykseen jaetusta kaupunkitilasta, jossa olevalle ympäristölle ja luonnolle ihminen on voinut asettaa tiettyjä odotuksia.

Tarkoitukseni tässä tutkimuksessa on siis lisätä ymmärrystä ihmisen ja kaupunkirottien vuorovaikutteisesta suhteesta. Eläinten tai toisin sanoen muunlajisten paikka ja asema ympäristössä on tärkeä osa yhteiskuntatieteellistä keskustelua ja tutkimusta. Muunlajisten ymmärtäminen muunakin kuin passiivisena osana kohtaamisia on avannut ihmis-eläinsuhteeseen liittyviä aiheita ja alan tutkimusta erilaisista näkökulmista. (Nyman & Schuurman 2016, 17–18.) Aiheeni kiinnittyykin siis ihmis-eläintutkimukseen, jossa tarkastellaan muun muassa ihmisen ja eläinten suhdetta osana yhteiskunnan verkostoja. Wolchin (2002, 722–735) mukaan muunlajiset eläimet ovat tärkeitä ja vaikuttavia toimijoita monissa ympäristöpolitiikkaan liittyvissä kysymyksissä, minkä vuoksi ne tulisi ottaa entistä paremmin osaksi esimerkiksi kaupunkien liittyvää tutkimusta. Tämä olisi tärkeää niin ekologisista kuin moraalisistakin syistä. Muunlajiset eläimet vaikuttavat merkittäväällä tavalla kaupunkien tilojen ja paikkojen muotoutumisessa. Tämän vuoksi on tärkeää lisätä ymmärrystä

siitä, miten ihmis-eläinsuhteet urbanisoituvassa maailmassa muuttuvat, ja miten muun muassa erilaiset hallinnolliset käytännöt suhteeseen ja asenteisiin vaikuttava. (Wolch 2002, 722–735.)

Mikäli rottien ja ihmisten kohtaamiset tulevat tulevaisuudessa lisääntymään, ja toisaalta jos kaupungit pyrkivät tehostamaan rottien torjuntaa, on tärkeää, että ymmärrämme ihmisen ja rotan suhdetta ja merkityksiä sen taustalla. Rottia ei pystytä hävittämään täysin, joten olisi tärkeää, että edes yhteiselo niiden kanssa olisi siedettävämpää (Helsingin yliopisto 2018). Olisiko nykyistä sopuisampi rinnakkaiselo kaupungissa mahdollista vai onko tulevaisuuden tavoitteena lopulta poistaa rotat kaupunkiympäristöstä mahdollisimman tarkasti, vaikka tämä olisikin jo pelkästään rottien määrän takia hyvin haastavaa? Tämänkin valossa olisi hyvä pohtia sitä, pystyttäisiinkö rotta hyväksymään edes osittain osaksi samaa kaupunkia tai elintilaa, ja toisaalta sitä, mikä voisi helpottaa tätä prosessia.

Etenen tutkielmassani niin, että esittelen seuraavaksi työn tutkimusasetelman. Toisessa luvussa muodostan taustaa tutkimuksen aiheelle käsittelemällä muun muassa kaupunkirotan taustaa ja sen yhteiskunnallisia rooleja. Lisäksi käsittelen rotan paikkaa yhteiskunnan eri tasoilla. Kolmannessa luvussa avaan teoreettista viitekehystä ja aiempaa tutkimusta sekä käsittelen tutkimukselleni tärkeitä rinnakkaiselon, kohtaamisen ja affektiivisuuden käsitteitä tarkemmin. Neljännessä luvussa esittelen tutkimuksen aineistoa ja käyttämiäni tutkimusmenetelmiä. Tämän jälkeen siirryn tulosten käsittelyyn ja johtopäätöksiin.

1.1 Tutkimusasetelma

Tutkimukseni kohdistuu ihmisen ja villin kaupunkirotan välisiin vuorovaikutteisiin kohtaamisiin näiden yhteisessä elinympäristössä eli jaetussa kaupunkitilassa. Tutkimuksen tarkoituksena on ymmärtää sitä, mitä ihmisen ja rotan välisessä kohtaamisessa tapahtuu, minkälaisia affekteja, kehollisia vaikutuksia tai kokemuksia, näissä kohtaamisen tilanteissa herää ja miten nämä affektit ilmenevät tai mitä ne kertovat ihmisen ja rotan suhteesta. Tarkoitukseni on selventää näitä aiheita tutkimalla ja tulkitsemalla kohtaamisista kerrottuja tarinoita, joiden avulla eletyt kokemukset jaetaan. Tutkimuksen aineisto koostuu kirjoitetuista kertomuksista, joissa vastaajat ovat saaneet kertoa itsenäisesti omista kohtaamiskokemuksistaan kaupunkirotan kanssa. Kertomuksien tarkastelu avaa paitsi vuorovaikutteisten tilanteiden luonnetta myös sitä, minkälaiset asiat elettyyn kokemukseen vaikuttavat. Lisäksi käsittelen

tutkimuksessa sitä, millaisena tilana kaupunkiympäristö näiden kohtaamisten valossa näyttäytyy ja miten ihminen tässä suhteessa asemoi rotan paikkaa kaupungissa sekä koko yhteiskunnassa.

Keskityn tutkimaan kaupungissa elävien ja liikkuvien rottien kohtaamisia. Tämä rajaa tutkimuksen ulkopuolelle muualla kuin kaupungeissa tai taajama-alueilla tapahtuneet tapaukset ja tilanteet. Tutkimuskohdetta en ole rajannut alueellisesti tarkasti, vaan tapahtuneet kohtaamiset edellä mainitussa ympäristössä kiinnostavat paikkakunnasta tai muusta maantieteellisestä sijainnista riippumatta. Tämän rajauksen myötä moni paikka, jossa rottia voi tavallisesti kohdata jää tutkimuksen ulkopuolelle; näitä ovat esimerkiksi kaatopaikka-alueet tai maaseutualueet. Tarkoitukseni onkin liittää kohtaamiset nimenomaan kaupunkiympäristön ja -tilan kontekstiin. Tutkimuksessa keskityn siis vapaana olevien kaupunkirottien kanssa tapahtuneisiin kohtaamisiin. Käytän rotista tässä tapauksessa myös sanaa villi rotta tai kaupunkirotta. Tämä rajaa ulkopuolelle esimerkiksi kesyt lemmikkirotat ja laboratoriorotat, jotka myös sinällään olisivat kaupungissa eläviä. Näiden tutkiminen laajentaisi tutkimusta ja myös syventäisi ymmärrystä rotan ja ihmisen suhteesta, mutta olen rajannut aiheen kaupunkirottiin, jotta pääsen paremmin käsiksi kohtaamisen tilanteisiin, joihin ei esimerkiksi vaikuta ihmisen erityinen suhde eläimeen.

Arkisetkin kohtaamisen tilanteet ovat merkityksellisiä, sillä ne ovat juuri niitä tilanteita, joissa rotta tavallisesti kaupungissa nähdään ja joissa rottaan kohdistuvat toimet mahdollisesti myös alkavat. Tämä tutkimus kohdistuu käytännössä ihmisen näkökulmaan ja kokemukseen näiden kahden osapuolen kohtaamisesta, ja näistä tilanteista syntyviin ja kerrottuihin tarinoihin. Tämän laadullisen tutkimuksen aineisto koostuu vastaajien kirjallisessa muodossa jaetuista kertomuksista, jotka on kerätty sähköisen lomakkeen avulla. Beumerin (2014, 14) mukaan tutkiessa rotan ja ihmisen suhdetta olisi suositeltavaa lähestyä aihetta käytännön ja arjen toimintojen näkökulmasta, jossa suhteen ominaisuudet tulevat todellisuudessa esille. Olen ottanut tämän huomioon muun muassa aineistossa, missä pääosassa ovat juuri arkiset kohtaamisen tilanteet ja niiden tapahtumat. Kohtaamiset eivät sinällään vielä kerro kaikkea aiheesta, vaan ne on liitettävä laajempaan, esimerkiksi sosiaaliseen ja kulttuuriseen, kontekstiin. Myös muut yksittäiset tilannesidonnaiset tapahtumat vaikuttavat kohtaamiseen ja sen jättämiin vaikutuksiin, mikä on otettava tutkimuksessa huomioon. Kertomukset ja tarinat tutkimustapana vaikuttavat myös tutkimuksen näkökulmaan. Niitä tutkimalla ja tulkitsemalla voidaan

parhaimmillaan saada uutta tietoa ja ymmärtää paremmin ihmisen toimintaa (Heikkinen 2018, 145).

Tutkimuskysymysteni tarkoituksena on ensinnäkin avata ja selventää kohtaamistilanteiden tapahtumia ja kokemuksia näistä kerrottuja tarinoita tarkastelemalla. Toiseksi tarkastelen näitä kohtaamistarinoita niissä esiintyvien kehollisten merkitysten ja tilanteiden affektiivisuuden kautta, minkä uskon lisäävän ymmärrystä siitä, millaisia vaikutuksia rottakohtaukset saavat aikaan ja miten tämä näkyy ihmisen ja rotan suhteessa sekä rottaan vaikuttavissa käytännöissä. Tutkimuskysymykseni ovat seuraavat:

Millaisista kohtaamisen kokemuksista tarinat kertovat?

Millaisia affekteja rottakohtauksiin kaupungissa liittyy ja miten ne käytännössä ilmenevät?

Kaupunkirottien tilanteesta Suomessa tehdään tällä hetkellä tutkimusta muun muassa Helsingin yliopiston monitieteisessä tutkimushanke Helsinki urban rats -hankkeessa, jossa tavoitteena on selvittää kaupungissa vapaana elävän rotan elämää monesta eri näkökulmasta. Hankkeessa tutkitaan muun muassa rottien ekologiaa, populaatiogenetiikkaa, hallinnollisia rottiin vaikuttavia toimia sekä ihmisen ja rotan vuorovaikutteista suhdetta. Projektin tavoitteena on lisätä tietoa etenkin niistä rotista, jotka elävät vapaana kaupunkiympäristössä. (Helsingin yliopisto 2018.) Tutkimukseni osallistuu myös tähän tavoitteeseen, kun tarkoitukseni on lisätä tutkimuksellani ymmärrystä ja tietoa ihmisten ja rottien välisistä kohtaamisista Suomen kaupungeissa. Olen saanut osallistua tämän tutkimusryhmän kokouksiin, joissa olen saanut tietoa käynnissä olevista tutkimuksista sekä apua ja ohjeita oman tutkimuksen tekemiseen ja käytännön toteutukseen.

1.2 Tutkijan positio

Tutkimukseni näkökulma pohjautuu yhteiskuntatieteellisen eläintutkimuksen alaan, jossa tarkastellaan muunlajisten eläinten asemaa ja merkitystä yhteiskunnassa. Käsite muunlajiset eläimet, tai monesti ei-inhimilliset eläimet (*non-human animals*), viittaa siihen, että myös ihmiset ovat osa monien (eläin)lajien joukkoa ja samalla osa luontoa, kuten muutkin eläimeksi luokitellut. Vaikka käsite ei täysin kritiikitön olekaan, on sen tarkoituksena ollut kuitenkin

kiinnittää huomiota ja poistaa erontekoja lajien välillä. (Nygren 2017, 162.) Käytän tässä tutkimuksessa muista lajeista kuin ihmisestä puhuttaessa käsitteitä muunlajiset, muunlajiset eläimet ja eläimet. Käytän siis myös sanaa eläimet, mutta tiedostan tähän sanaan liittyvät ongelmat, kuten siihen sisältyvät eronteot ihmisen ja muiden lajien välillä sekä sanan laajan, monet erilaiset lajit yhteen niputtavan, taustan. Tässä käytän näitä sanoja kuitenkin toisiaan vastaavina.

Tutkimuksen näkökulma liittyy myös posthumanismiin. Posthumanismi on monihaarainen tieteennäkökulma, jossa yksinkertaistettuna ajatuksena on ymmärtää erilaisten olioiden verkostoja tavanomaisia ajattelutapoja haastaen. Näkökulmassa haastetaan muun muassa ihmisen määrittelyssä käytettävää tavanomaista ihmisen vastaan luonto dikotomiaa, ja pyritään ennemminkin näkemään ihminen ylivertaisuuden sijaan yhtäläisenä osana muuta maailmaa. Ajatuksena on ihmisen aseman uusi määrittely suhteessa muuhun olevaan. Ihmiset ja muunlajiset ovat osa samaa verkostoa, jossa ihmisellä ei nähdä olevan automaattista valta-asemaa muihin. (Lummaa & Rojola 2014, 14; Nygren 2017, 162.)

Laadullisessa tutkimuksessa tutkijan tulee kiinnittää erityistä huomiota subjektiivisuuteensa sekä tunnistaa tutkimukseen vaikuttavia arvojaan. Täydelliseen objektiivisuuteen pääseminen on hyvin haastavaa, mutta avaamalla selkeästi tutkijan omaa subjektiivisuutta voidaan lisätä tutkimuksen luotettavuutta. (Aaltio & Puusa 2020, 170–173.) Tutkimuksessani vaikuttavat väistämättä ajatukseni koskien luonnon, ihmisten ja muunlajisten eläinten suhdetta ja asemaa yhteiskunnassa. Yllä mainitut näkökulmat ihmisen ja muunlajisten suhteesta vastaavat myös omiani; näen esimerkiksi siis, että ihminen kuuluu muiden lajien tavoin osaksi luontoa, ja että minkään lajin ei tulisi olla erityisempi kuin toisen. Näen myös, että on tärkeää ottaa muunlajiset eläimet yhteiskunnallisessa tutkimuksessa huomioon. Pyrkimykseni on suhtautua tutkimuksen kohteena oleviin kertomuksiin ja kohtaamisiin avoimesti eri näkökulmiin uteliaasti tutustuen. Oma suhtautumiseni rottaan on muodostunut oikeastaan vasta tämän tutkimuksen myötä, kun tätä eläinsuhdetta olen tietoisesti enemmän pohtinut. Pidän rottaa samalla tavoin itsessään arvokkaana eläimenä ja lajina kuten muitakin lajeja. Toisaalta myönnän myös tunnistavani aiempia ennakkokäsityksiäni ja erilaisia kulttuurisia tarinoita ja jaettuja oletuksia, jotka ovat vaikuttaneet siihen, miten rottiin olen aiemmin suhtautunut. Tietämättömyys ja aiemmat ennakkokäsitykset ovat vaikuttaneet siihen, miten olen esimerkiksi aluksi reagoinut rottaan sen kohdatessani; sitä kavahtamalla ja välttelemällä. Sittemmin tämä on kuitenkin vaihtunut

uteliaisuuteen, ymmärrykseen ja hyväksyväänkin polkujen risteämiseen jaetussa ympäristössämme lajin edustajien kanssa. Aaltion ja Puusan (2020, 170–173) mukaan on tärkeää huomioida se, että tutkijan positioon vaikuttavat toimintaa ja valintoja ohjaava esiymmärrys ja mahdolliset ennakkokäsitykset käsiteltävästä aiheesta tai ilmiöstä. Esiymmärryksen tiedostaminen ja sen pohdiskelu kriittisesti auttaa koko tutkimusprosessissa muun muassa sen luotettavuutta lisäten. (Aaltio & Puusa 2020, 170–173.) Omilla kohtaamisen kokemuksillani onkin kiistämättä vaikutusta siihen, miten koko aihetta lähestyn. Onkin tärkeää huomioida tämä ja myös tarkastella omaa tutkimuksen teon prosessia ja siinä tehtyjä valintoja ja tulkintoja kriittisesti.

2 ROTTA KAUPUNGISSA

Kaupunkirotta eli tarkemmin isorotta (*rattus norvegicus*) on laajasti kaupungeissa esiintyvä suurikokoinen rottalaji. Rotat ovat lähteneet liikkeelle Keski-Aasiasta ja eteläisestä Intiasta, mistä ne ovat päätyneet Eurooppaan 1700-luvulla. Tähän päivään mennessä niiden matka on jatkunut lähes joka maanosaan. Käytännössä rottia on nykyään kaikkialla missä on ihmisiäkin. Pitkään rotista yritettiin päästä kaikin voimin eroon, kunnes 1900-luvun aikana suhde rottaan muuttui häilyvämmäksi sen uusien roolien myötä. (Puckett ym. 2016, 2; Beumer 2014, 11.)

Vaikka rotat elävätkin kaupungissa lähellä ihmistä, on niiden sosiaalisesta käyttäytymisestä siellä melko vähän tietoa. Tähän voi vaikuttaa muun muassa se, että rotat liikkuvat usein hämärässä ja pimeällä. (Schweinfurth 2020, 2.) Villit rotat myös välttelevät ympäristössä olevia uusia tai outoja kohteita ja tilanteita, minkä vuoksi niitä voi olla melko hankalaa tavoittaa ja tutkia luonnollisessa ympäristössään (Calhoun 1962, 85). Rottien tiedetään elävän tyypillisesti yhdessä perheyhteisöissä, joissa niillä on erilaisia hierarkkisiakin suhteita toistensa kanssa. Rotat ovat siten sosiaalisia eläimiä, jotka elävät yhdessä maanalaisissa verkostoissaan. Rottien sosiaaliset verkostot kuten niiden sosiaaliset taidotkin ovat tutkitusti monimutkaisia ja kehittyneitä, mikä tulisi huomioida paremmin myös esimerkiksi hallinnollisissa käytännöissä. (Schweinfurth 2020, 4–13.) Beumerin (2014, 13–14) mukaan rottien käyttäytyminen on moninaista ja kompleksista. Rottien käyttäytyminen riippuu myös kontekstistaan, johon vaikuttavat monet tekijät kuten esimerkiksi rotan sukupuoli, ikä ja näläntunne. Myös se missä rotta asuu tai onko se osa isompaa ryhmää voi muuttaa sen käyttäytymistä. Vaikka biologiset ominaisuudet toki ovat tärkeä osa minkä tahansa elävän käyttäytymistä, eivät rotat elä eristyksissä niihin vaikuttavista sosiaalisista, kulttuurisista ja materiaalisista tekijöistä. (Beumer 2014, 13–14.)

Kaupungissa rotat etsivät ruokaa, kaivavat koloja ja tekevät pesiä. Rotat ovat taitavia ruoan etsijöitä ja selviytyvät hyvin monenlaisella ravinnolla. Kaupungeissa ne saavat ravintonsa pääasiassa ihmiseltä, mutta voivat syödä myös esimerkiksi lintuja, pieniä nisäkkäitä ja matelijoita sekä kasvipöeräistä ravintoa kuten siemeniä. (Armitage, 2004.) Kaupunkiympäristössä niillä on luonnollisesti vaikutusta myös lähellä elävään ihmiseen.

Tällaisia vaikutuksia ovat esimerkiksi vahingot rakenteissa ja mahdollinen tautien levittäminen. (Feng & Himsworth 2014, 149.)

Rotalla on vahvat, jatkuvasti kasvavat hampaat, joilla se pystyy jyrsimään erilaisia materiaaleja puusta muoviin ja betoniin. Jyrsimisellä rotta pyrkii myös pitämään hampaita sopivan pituisina, jotta se pystyy syömään. Ihmisen näkökulmasta jyrsintä voi tapahtua väärissä paikoissa, mikä voi aiheuttaa vahinkoa esimerkiksi rakenteille ja kaapeleille. Koska rotta hankkii ruokansa läheltä ihmistä, voi se samalla saastuttaa ulosteillaan paikkoja, joissa ravintoa on tai missä muun muassa elintarvikkeita varastoidaan. Rottien aiheuttamista haitoista puhuttaessa nousevat yleensä myös esiin erilaiset taudit, joita rottien uskotaan kantavan ja levittävän. (Suomen lajitietokeskus 2020.) Rottien todellisuudessa kantamista taudeista ja niiden mahdollisista vaaroista ihmiselle on melko vähän ajantasaista tutkittua tietoa Suomessa. On kuitenkin arvioitu, että rotat eivät levitä aivan niin paljon tauteja ihmiseen kuin kuvitellaan etenkin viileämmissä ilmastoissa. Rottien loisista ja viruskannasta tehdään parhaillaan tutkimusta, jotta niiden kantamien virusten monimuotoisuutta ymmärrettäisiin paremmin. (Helsingin yliopisto 2019.)

Rotta on historian saatossa asettunut yhteiskunnassa paikkaan, jossa se elää limittäin ihmisen kanssa erilaisissa sille annetuissa rooleissa. Ihminen suhtautuu nykyaikana isorottaan hyvin eri tavoin riippuen muun muassa siitä missä paikassa lajin edustajan kohtaa. Kohtaamispaikat vaikuttavat samalla myös rotalle annettuihin nimiin; viemärirotta, lemmikkirotta ja laboratoriorotta herättävät ihmisessä hyvin erilaisia ajatuksia, vaikka puhutaankin samasta lajista. Ensimmäiset syövät jätteitä viemäreissä, toiset ovat rakkaita lemmikkejä ja kolmannet palvelevat siisteissä laboratorioissa. Seurauksena tästä rotta voidaan yhdistää hyvin erilaisiin asioihin ja ympäristöihin. (Beumer 2014, 9–11.) Beumerin (2014, 21) mukaan ihmisen ja rotan suhde liittyykin monella tapaa paitsi kontekstiin myös maantieteelliseen tilaan; ihmisen ja rotan suhde on siis tilallinen. On myös huomioitava, että myös ihmisen roolit vaihtelevat erilaisissa kohtaamisissa rottien kanssa. (Beumer 2014, 21.)

Kaupunkirotta, kuten ei myöskään esimerkiksi ulkona liikkuva kissakaan, ole täysin villi mutta ei myöskään kokonaan kesytetty kotieläin. Tarkoitan tässä villillä sitä, että eläin ei ole täysin ihmisestä riippumaton tai elä ihmisestä ja sen ympäristöstä samalla tavalla erillään kuin täysin villiintyneet villieläimet. Villi eläin voi sinällään yhtä hyvin elää itsenäisesti kaupungissakin.

Eläin ei välttämättä aina asetu ihmisen sille antamiin luokitteluihin, vaan se monesti liikkuu ja limittyy eri kategorisointien väleissä, kuten villi ja kesytetty tai tapettava ja ei-tapettava. Ihmisen asettamat luokittelut eläimelle taas vaikuttavat siihen, miten sitä kohdellaan ja miten siihen suhtaudutaan. (Schuurman & Dirke 2020, 5; Wischermann & Howell 2019, 4.)

Eläimen asema on monessa tapauksessa riippuvainen myös siitä, miten ihminen muiden lajien arvon näkee tai miten ihminen näistä lajeista itse hyötyy. Kesyrotta ihmisen lemmikkieläimenä nauttii lainsuojaa eri tavalla kuin ulkona itsenäisesti elävä kaupunkirotta. Toinen näistä tuottaa ihmiselle hyötyä, kun taas toista pidetään nimenomaisesti haittaa tuottavana eläimenä. Rotalle annettu rooli vaikuttaa siihen minkälaisia oikeuksia sillä siis on ja minkälaisena sen hyvinvoinnin tarpeet nähdään. Kaupunkirotan hyvinvointia onkin lähinnä sen mahdollisimman vähäinen kärsimys sen kuollessa. (Reinman 2015.) Ihmisen tekemät kaupunkirottaa koskevat määrittelyt eivät ole eläimen kannalta kovin positiivisia. Rotta on haittaeläin, vieraslaji ja rauhoittamaton villi eläin, lajiin ei kohdistu suojelua ja yksilötkin pyritään karkottamaan tai tappamaan, mikäli niitä havaitaan ihmisen lähellä. Rotan näkökulmasta se taas on pyrkinyt muodostamaan omasta elinympäristöstään sellaisen, missä se pystyy selviytymään ja mistä se saa ravinnon. Rotan onneksi tai onnettomuudeksi tämä elinympäristö on hyvin lähellä ihmistä.

2.1 Rotta haittaeläimenä

Kaupungeissa asuu rottien lisäksi monia eläinlajeja, jotka jakavat omaa elinympäristöään ihmisen kanssa. Kaupungin muunlajiset asukit herättävät ihmisissä monia erilaisia tunteita ja niihin suhtaudutaan eri tavoin. Eläimiä voidaan esimerkiksi auttaa selviytymään syöttämällä niitä, niitä voidaan tarkkailla omalla kotipihalla, jolloin ne tuottavat ihmiselle iloa tai toisaalta niistä voidaan pyrkiä pääsemään eroon erilaisin keinoin. Toiset kaupungeissa elävistä lajeista ovat ihmiselle näkyvämpiä kuin toiset. Tämäkin voi vaikuttaa siihen, kuinka tuttua jotain lajia pidämme. Tutut eläimet voivat tuntua turvallisemmilta kuin vieraammat, joiden käytöstä emme esimerkiksi osaa etukäteen ennustaa tai jonka kohtaaminenkin voi olla hyvin yllättävä tilanne. Kaupunkieläinten monimuotoisesta joukosta tutuimpia ja ihmisen silmään usein näkyvimpiä nisäkkäitä ovat muun muassa oravat, siilit ja rusakot.

Rottien näkyvät vaikutukset ympäristössä nousevat keskusteluissa monesti esille siksi, että ne ovat ihmisen kannalta jollain tavalla negatiivisia tai haitallisia (kts. Suomen lajitietokeskus

2020). Rotan toiminta saattaa tulla näkyväksi ainoastaan näiden haittojen myötä, mikä saattaa vaikuttaa lajin kohtaamaan epäsuosioon. Tämä on ymmärrettävästi ikävää ihmiselle eikä ole omiaan parantamaan rotan asemaa. Koska rotta pyrkii välttämään ihmisen kohtaamista, ei ihmiselle ole välttämättä eläimestä näkyvää havaintoa tuhotöiden lisäksi. Tämä voi vahvistaa eläimeen liitettyjä oletuksia; se on vieras, haitaksi ja sitä tulee itsekkin välttää. Rottaan liitettyihin ajatuksiin vaikuttavat historian ja konkreettisten haittojen lisäksi myös esimerkiksi kulttuuriset tarinat ja kuvaukset, joissa eläin on monesti esitetty ristiriitaisena hahmona (Beumer 2014, 18). Oma roolinsa tässä on oletettavasti myös medialla, jossa rottasodan kaltaiset uutisotsikot pitävät yllä keskustelunsävyä, jossa rotta on pelkästään ikävä vihollinen.

Ruokaviraston (2018) mukaan haittaeläimet ovat yksi tuhoeläinten luokka, johon kuuluvat rotat, hiiret ja jotkin lintulajit, kuten lokit ja pulut. Määritelmän mukaan tuhoeläimet aiheuttavat haittaa esimerkiksi levittämällä sairauksia ja pilaamalla elintarvikkeita. Ruokaviraston määrittelyissä näiden eläinten tuottama haitta kohdistuu siis ihmisen terveyteen, elintarvikkeisiin tai elinkeinoon. (Ruokavirasto 2018.) Haittaa aiheuttavista eläimistä puhuttaessa mainitaan usein myös vieraslajit ja haitalliset vieraslajit, jotka määritelmänsä mukaan voivat uhata luonnon monimuotoisuutta tai liittyviä ekosysteemipalveluita. Vieraslajit ovat esimerkiksi eläimiä, jotka ovat siirtyneet ihmisen toimien myötä jonnekin, mihin ne eivät olisi luonnollisesti päätyneet. Vieraslajeista säädetään Suomen ja EU:n lainsäädännössä. Rotta on määritelty Suomessa vakiintuneeksi vieraslajiksi. (Vieraslajit.fi.)

Rotan erilaiset roolit yhteiskunnassa vaikuttavat merkittävästi sen elämään. Roolit vaikuttavat muun muassa siihen, miten sitä kohdellaan ja miten ihminen siihen suhtautuu. Rotan asema lainsäädännön näkökulmasta vaihtelee eläimen yhteiskunnallisen roolin mukaan. Rottien välillä on suuriakin eroja siinä, miten niiden elämästä säädetään. Eläinsuojelulain (247/1996) tarkoituksena on suojella kaikkia eläimiä kärsimykseltä ja edistää eläinten hyvinvointia ja kohtelua. Lain 3 §:n mukaan yleisenä periaatteena on, että eläimiä pitää kohdella hyvin eikä niille tule aiheuttaa tarpeetonta kärsimystä. Tätä lakia täydentää villin rotan tapauksessa erikoislakina metsästyslaki (615/1993), jossa säädetään muun muassa rauhoittamattomien eläinten pyydystämisestä ja tappamisesta. Metsästyslain 5 §:ssä luetellaan lain tarkoittamat rauhoittamattomat eläimet, joihin lukeutuu myös isorotta. Muita rauhoittamattomia nisäkäslajeja ovat muun muassa muutamat myyrä- ja hiirilajit. Lain 48 §:n mukaan rauhoittamaton eläin voidaan alueen omistajan toimesta tappaa, jos tästä ei koidu vaaraa

ihmiselle, kotieläimelle tai rauhoitetulle eläimelle. Esimerkiksi kesyrotasta taas säädetään suoraan eläinsuojelulaissa, jonka puitteissa käsitellään yleisemmin muun muassa lemmikkieläinten pitoa ja sopivia elinolosuhteita.

Oikeustieteellinen näkökulma eläinten asemasta pitää sisällään monia erilaisia lähestymistapoja ja laajojakin keskusteluja. Aiheen huomioiminen tässä on kuitenkin tärkeää, sillä juridinen sääntely pitää sisällään käytännön periaatteita ja linjauksia, joiden mukaan yhteiskunnassa tässäkin asiassa lopulta toimitaan. Se siis ohjaa ihmisten toimintaa suhteessa rottaan. Lainsäädäntö kertoo aina jollain tapaa ajasta, jolloin se on saatettu voimaan. Monesti se on myös varsin hidaskäyttöön eikä se välttämättä vastaakaan enää vallitsevia ja muuttuneita eettisiä tai moraalisia käsityksiä. Eläinsuojelulain uudistus on ollut jo pitkään valmistelussa. Valmistelutyön yhteydessä on herännyt keskustelua siitä, tulisiko lainsäädännössä olla kirjattuna pykälä eläinten itseisarvosta. Eläimiä koskevassa lainsäädännössä painotetaan tällä hetkellä enemmän kärsimyksen vähentämistä kuin esimerkiksi itse eläimen elämän arvoa ja sen säilyttämistä, mutta tässäkin suhteessa on näkyvissä muutoksia. Eläinsuojelulain kehityksessä on alettu siirtyä yhä enemmän kohti eläinten hyvinvoinnin edistämistä. (Ruokavirasto 2019.)

Eläimet ovat niin lainsäädännön näkökulmasta kuin muutenkin yhteiskunnassa keskenään hyvin eriarvoisissa asemissa. Oikeudenmukaisuuden kysymykset ovat haastavia, mutta eläinoikeuskeskustelussa ne ovat tavallisia. Oikeudenmukaisuus herättää kysymyksiä niin eläinlajien välillä kuin ihmisten ja eläinten kohdallakin. Kuinka voidaan lopulta määrittellä sitä, kenellä on oikeuksia ja millaisia ne ovat? Millä tavalla lemmikkieläimen ja luonnonvaraisen eläimen erilaiset oikeudet tai hyvinvoinnin käsitykset perustellaan? (Ratamäki & Tynkkynen 2006, 20.)

2.2 Rotta paikallisen tason toimijana

Rottien toiminta on yhteiskunnassa paikallista siinä mielessä, että niiden elämä ja toimet keskittyvät aina hyvin paikallisille alueille. Kohtaamiset ja siten vuorovaikutus ihmisen ja rottien välillä tapahtuu hyvin paikallisesti, ja tällä tasolla asiaa pyritään myös tavallisesti hallitsemaan. Eläimen kohtaaminen voi näin ollen aloittaa rottaa koskevan paikallisen hallinnanprosessin. Rottien hävittäminen kuuluu terveydensuojelulain (1994/763) mukaan ensisijaisesti kaupunkien ja maanomistajien itsensä vastuulle. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä,

että rottien kanssa ovat tekemisissä useimmiten kuntalaiset, viranomaiset sekä tuholaistorjujat eli asia on yhtä lailla julkisten tahojen kuin yksityistenkin tahojen piirissä. Biehlerin (2013, 25) mukaan hävittäminen on jaoteltu julkiseen ja yksityiseen niin fyysisesti kuin poliittisestikin. Rotat elävät itse välittämättä ihmisen muodostamista tilarajoista tai tonttijaoista. Ne levittäytyvät alueella eri paikkoihin yhdistäen samalla eri toimijoita, mikä vaikuttaa myös niiden hallintaan. Tehokas hallinta vaatii suunnitelmallisuutta ja systemaattista yhteistoimintaa kaikkien eri toimijoiden kanssa erilaiset toimijarajat ylittäen. Tämä taas saattaa herättää kysymyksiä esimerkiksi vastuunjaosta tai taloudellisista panostuksista. (Biehler 2013, 25.)

Käytännössä rottiiin kohdistuvat hallitsemisen keinot liittyvät esimerkiksi niille suosiollisten elinolosuhteiden muuttamiseen, jätehuollon toimivuuteen, yksityisten kiinteistön omistajien ja haltijoiden ohjeistamiseen, rottien loukuttamiseen ja torjuntayritysten toimiin. Rottien karkottaminen tai hävittäminen on käytännössä kiinteistön omistajan vastuulla, mikäli rotat aiheuttavat vahinkoa tai terveyshaittaa kiinteistön alueella. Terveystensuojelulain 31 § velvoittaa omistajan tai kiinteistön haltijan ryhtymään kiinteistön alueella tarvittaessa toimiin vahinkoeläinten hävittämiseksi. Kaupungin alueilla niiden hävittäminen kuuluu laajemmin kaupungin kaupunkiympäristön tai vastaavan toimialaan, tarkemmin yleensä osaksi ympäristöterveyttä hoitavaa yksikköä. Terveystensuojelulain 7 §:n mukaan kunnan terveystensuojelusta vastaa kunnan terveystensuojeluviranomainen.

Kaupungit pyrkivät ohjeistamaan kaupunkilaisia tuhoeläinten ehkäisemisessä niin, että tuhoeläimillä ei olisi saatavilla ravintoa tai suojaa. Rottia koskevat ohjeet liittyvät muun muassa lintujen ruokintaan ja yksityisen jätehuollon järjestämiseen. Yksityiset pystyvät halutessaan käyttämään rottien torjunnassa niille tarkoitettuja loukkuja, mutta torjunta-aineita saavat nykyään käyttää vain tuholaistorjunnan ammattilaiset. (Helsinki 2021; Tampere 2021.) Jyrsijämyrkkujen käyttöä on tänä päivänä rajoitettu niin kansallisesti kuin EU-lainsäädännönkin tasolla. Turvallisuus- ja kemikaaliviraston (2021) mukaan torjunnassa käytettyjen valmisteiden käyttöä on rajoitettu, jotta voidaan hallita niiden aiheuttamia riskejä ja vaaroja muille eläimille ja ihmisille. (Tukes 2021). Moninaiset rottien hallitsemiseen tähtäävät keinot osoittavat rottien myös aktiivisena toimijana vaikuttavan paikalliseen ympäristöön ja sen toimijoihin. Mikäli yllä mainitut hallinnan keinot eivät ole kunnossa tai toimi, kasvaa rottien

mahdollisuudet vaikuttaa elinympäristöönsä nopeasti. Käytännössä rottien hallinta on siis ihmisten toiminnan ohjaamista.

Käsittelen tutkimuksessa eläinkohtaamisia paikallisessa kaupunkiympäristössä. Tämä kaupunkiympäristö pitää sisällään niin urbaanimmat keskusta-alueet kuin sen ympärillä olevat erilaiset taajama-alueetkin. Kaupunkiympäristö on hyvin moninainen tila ja muodostuu erilaisista alueista. Esimerkiksi urbaanimman ja luonnollisemman ympäristön määrä vaihtelee tämän alueen sisällä paljon. Kaupunkiympäristö monipuolisena paikkana on sekä ihmisen että kaupunkirotan elinympäristö. Tätä ympäristöä voidaan tarkastella myös jaettuna tilana.

3 TUTKIMUKSEN KÄSITTEELLINEN VIITEKEHYS

Käsittelen tässä luvussa tarkemmin tutkielmani teoreettista viitekehystä. Teoreettinen viitekehysesni nojaa muiden tutkimuksen osa-alueiden tavoin ajatukseen siitä, että ihmiset elävät vuorovaikutteisessa suhteessa muiden lajien kanssa näille kaikille yhteisessä elinympäristössä. Tässä yhteisessä elinympäristössä niin ihmiset kuin eläimetkin tulisi ymmärtää subjekteina, jotka osaltaan ovat vaikuttamassa tämän ympäristön muotoutumiseen. Wolchin (2002, 721–722) mukaan on tärkeää huomioida muunlajiset eläimet osana kaupungeja koskevaa tutkimusta, sillä niiden merkitys kaupungeissa on samalla tavalla merkittävä ja tärkeä kuin ihmistenkin. Etenkin eläinten tunnistaminen subjektina ja itsenäisenä toimijana on muuttanut ymmärrystä ihmis-eläinsuhteesta ja toisaalta näiden jaottelusta sekä herättänyt keskustelun eläimen toimijuudesta ja roolista suhteessa ihmiseen. Tämä on haastanut sitä näkökulmaa, jossa eläimet on erotettu toisiksi, erillisiksi ihmisestä ja yhteiskunnasta, tai missä niiden roolia on tarkasteltu lähinnä objektina. (Emel, Wilbert & Wolch 2002.)

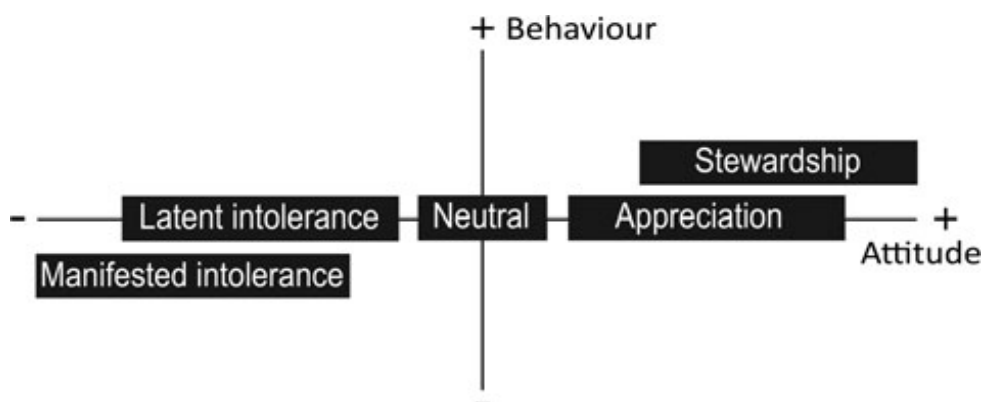
Tarkastelen aluksi lajienvälistä rinnakkaiseloa ja kohtaamisia, joita yhteisessä elinympäristössä elämisen myötä väistämättä tapahtuu. Tämän jälkeen siirryn käsittelemään tuota kohtaamispaikkana toimivaa kaupunkia ja siellä tapahtuvia erilaisia lajienvälisiä kohtaamistilanteita tarkemmin. Lopuksi käsittelen affektin käsitettä ja affektiivisuuden merkitystä tämänkaltaisissa tutkimuksissa.

3.1 Rinnakkaiseloa ja lajienvälisiä kohtaamisia

Ihmisen ja muiden lajien limittyvää elämää käsiteltäessä on hyvä määritellä, mitä rinnakkaiselolla oikeastaan tarkoitetaan. Carter ja Linnell (2016, 575) tarkoittavat tällä tilaa, joka on luonteeltaan dynaaminen ja kestävä ja jossa ihmiset ja erityisesti suuret lihansyöjälajit sopeutuvat asumaan yhdessä jaetussa tilassa. Rinnakkaiseloa määrittelee myös lajien välinen vuorovaikutus, jota hallitsevat toimijat ja instituutiot huolehtivat muun muassa lajien pitkäaikaisesta pysyvyydestä sosiaalisesti legitimitillä siedettävällä riskitasolla. Rinnakkaiselolla ei näin tarkoiteta vain konfliktitonta yhteiseloa. (Carter & Linnell 2016, 575.) Pooley, Bhatia ja Vasava (2020, 785) jakavat tämän rinnakkaiselon käsitteen määritelmän, mutta pitävät sitä kuvaavana myös muidenkin kuin pelkästään suurten lihansyöjälajien

tapauksissa. Rinnakkaiselo sopii kuvaamaan muun muassa eloa pienempien, mahdollisesti tuhoakin tuottavien, villien eläinten kanssa. Rinnakkaiselosta puhuminen tuo esiin riskien sietokyvyn ja hallinnan, mutta riskit ovat silti vain yksi käsitteen ulottuvuus. Lajien välisiä kohtaamisia on tavattu lähestyä melko konfliktilähtöisesti ajatuksena, että konfliktit eivät haluttuun rinnakkaiseloon kuulu. Tämä on vienyt keskustelua kohti villien lajien kanssa elämisen negatiivisia vaikutuksia positiivisten asioiden sijaan. (Pooley, Bhatia & Vasava 2020, 784–785.)

Bhatia (2021, 1–2) jatkaa ihmisen ja villien eläinten rinnakkaiselon määritelmää lisäämällä siihen positiivisen ja negatiivisen ulottuvuuden. Tämä pohjautuu ajatukselle sietokyvyn janasta, jossa toisessa laidassa ovat negatiiviset asenteet ja käyttäytyminen viljelejä eläimiä kohtaan ilmentyvän sietämättömyyden muodossa (kuvio 1). Negatiiviseen rinnakkaiseloon voi liittyä konflikteja ja väkivaltaa eläimiä kohtaan tai se voi tarkoittaa negatiivisia asenteita, jotka eivät kuitenkaan johda käytännön toimiin. Janan toisessa päässä ovat positiiviset asenteet ja käyttäytyminen, jotka voivat ilmentyä muun muassa niin sanottuna edustajuutena. Positiivinen rinnakkaiselo voi ilmentyä edustajuuden lisäksi myös eläinten kunnioituksena tai suojelutoimina. Positiivinen rinnakkaiselo vaatii toimiakseen kulttuurista ja rakenteellista pohjaa. Näiden kahden ulottuvuuden väliin jää lisäksi neutraali alue, jossa asenteet eivät viittaa suoraan kumpaankaan laitaan, vaan puhutaan esimerkiksi neutraalimmin osapuolten vuorovaikutuksellisesta suhteesta. (Bhatia 2021, 2; Bhatia, Redpath, Suryawanshi & Mishra 2019, 623.)

Kuvio 1. Ihmisten reaktio villien eläinten vaikutuksiin. (Bhatia ym. 2019, 623)

Frank ja Glikman (2019, 12–13) muistuttavat, että ihmisen suhtautuminen ja asenne eläimiä kohtaan ei ole aina pysyvää, vaan voi vaihdella eri aikoina ja eri paikoissa. Lisäksi käsitykset konfliktista tai rinnakkaiselosta vaihtelevat muun muassa ajan, yksilön, sosiokulttuuristen ja yhteiskunnallisten syiden takia eri paikoissa ja tilanteissa. Lajienvälinen vuorovaikutus tulisi tarkastelussa tunnistaa ja huomioida tilanteisena ja kompleksisena. Frankin ja Glikmanin (2019, 10) mukaan yleisesti tulisi pyrkiä muuttamaan lajienvälistä vuorovaikutusta koskevaa puhetta myönteisemmäksi lajienvälisen kehityksen ja lisääntyvien kohtaamisten mukana, sillä tämä voisi lisätä empatiaa ja helpottaa kohtaamisten vaikutuksia. Lisäksi myös ihmisen ja villin luonnon suhde kehittyy ja muuttuu ajan kuluessa. Luonnon asema ja paikka yhteiskunnassa ja esimerkiksi ihmisen yleinen suhde muihin lajeihin muuttuu ja kehittyy jatkuvasti etenkin nykyaikana, kun ihmisen vaikutukset luontoon ovat entistä rajummin näkyvillä. (Frank & Glikman 2019, 13.)

Miten ihmisten ja eläinten rinnakkaiseloon sitten tulisi suhtautua? Miten sitä tai sen hyväksymistä voitaisiin helpottaa, kun samaan aikaan monilla tavoilla ja käytänteillä on tähän asti pyritty työntämään muita kuin lemmikkieläimiä lähinnä ihmisen omaksi luokitteleman tilan ulkopuolelle? Muun muassa Philo ja Wilbert (2005, 24) kirjoittavat ajatuksesta, jossa eläimille päinvastoin avataan enemmän tilaa, ja jossa ideaalina tavoitteena olisi se, että eläimet pystyisivät paitsi elämään elämäänsä myös olemaan välittämättä ihmisistä. Samalla, kun eläimet muuttaisivat tätä tilaa omiksi paikoikseen, ihmisten roolina olisi sopivin kohdin mahdollistaa tämä ja halutessaan seurata sivusta aiheuttamatta eläimille harmia puuttumalla niiden eloon.

Limittäinen eläminen samassa elinympäristössä johtaa väistämättä erilaisiin kohtaamisiin siellä elävien välillä. Arkikielessä kohtaamisella tarkoitetaan yleisesti jonkinlaista osapuolten tapaamista, mutta eläinmaantieteen kentällä kohtaamisen käsitettä on määritelty myös tarkemmin juuri ihmisten ja eläinten kohtaamisiin liittyen. Wilsonin (2017, 451) mukaan kohtaaminen tulisi ymmärtää rakentuneena ja käsitteellisesti latautuneena. Kohtaamisissa voidaan katsoa olevan kyse erilaisuudesta ja sitä kautta sosiaalisista eroavaisuuksista sekä yhteenkuuluvuudesta. Kohtaamisen käsitteen avulla voidaan myös käsitellä tilallisuuden kehityksessä rajoja tai rajallisuutta. Powerin (2009, 30) mukaan ihmisten ja eläinten kohtaamiset voivat vaikuttaa paitsi fyysisiin rajoihin kodin ja ulkopuolen välillä, myös haastaa ihmisen ja luonnon välisiä rajamäärittelyjä. Wilsonin (2017, 456) mukaan rajoja ei tulisi ymmärtää

pelkästään kohtaamispaikkana, vaan kohtaamiset itsessään voivat olla luomassa tai purkamassa niitä. Rajat muuttavat muotoa ja merkitystä erilaisten hetkellisten tilanteiden, kuten yllätyksen tai shokin, myötä. (Wilson 2017, 456.)

Kohtaaminen tuottaa myös kokemuksia, sillä se saa aikaan tunteita ja aistimuksia, ja samalla kohtaamisen kokemukset voivat tuottaa myös affekteja. Kohtaamiset siis luovat itsessään merkityksiä olemalla huomionarvoisia tapahtumia, jotka voivat muuttaa käsityksiämme. Kohtaamisissa voidaan kokea esimerkiksi iloa, pelkoa tai ahdistusta. Kohtaamiset eivät kosketa pelkästään kasvotusten tapahtuvia tilanteita, vaan voivat käsittää myös muiden kuin näköaistin välityksellä tapahtuvia tilanteita esimerkiksi eläinten kanssa. Kohtaamisissa syntyviin tuntemuksiin keskittyminen pelkän kasvokkain tapahtuvan kohtaamisen analysoinnin sijaan voi lisätä ymmärrystä siitä, mitä merkityksiä ja minkälaista arvoa näillä tilanteilla on. On kuitenkin huomioitava, että kohtaamiset ovat luonteeltaan myös arvaamattomia ja moniselitteisiä, minkä vuoksi niitä on kokonaisuutena lähes mahdotonta siten saavuttaa. (Wilson 2017, 458–459.)

Kohtaamisen käsitteeseen liittyy myös keskustelua sen suhteesta ajallisuuteen, kestoon ja näiden merkitykseen. Keskustelua on herättänyt esimerkiksi se, voivatko perusluonteeltaan ohimenevät ja hetkelliset kohtaamiset olla toistuessaan jatkuvia ja vaikuttavia, ja miten taas historia ja ajan kerroksellisuus kohtaamisissa vaikuttaa. Vaikka kohtaamistilanteet ovat hetkellisiä, ovat eri ajallisuuden tasot niissä kuitenkin mukana. Ne voivat vaikuttaa meihin myös kohtaamisten jälkeen ja vaikuttaa tuleviin uusiin tapahtumiin. Kohtaamiset voivat vaikuttaa meihin niihin, että ne muokkaavat käyttäytymistämme ja suhtautumistamme ajan myötä niin positiiviseen kuin negatiiviseenkin suuntaan. (Wilson 2017, 462–463.)

3.2 Kaupunki yhteisenä elinympäristönä

Kaupunkiympäristöt ovat monien lajien yhteistä elinympäristöä. Monilajisissa kaupungeissa muunlaiset eläimet ovat ihmisen erilaisten toimien kohteena, mutta eläimet toimivat itsekin aktiivisina toimijoina osana yhteistä tilaa. Monilajisista kaupungeista puhuttaessa pohditaan usein sitä, miten urbanisoituvia kaupunkeja voitaisiin kehittää muita lajeja paremmin huomioiden tai miten ei-inhimillinen luonto ja sen merkitys tulisi ottaa kehityksessä huomioon. Tämä pohdinta yhdistyy helposti muun muassa monimuotoisuuden turvaamiseen ja luonnon- ja eläintensuojelun kysymyksiin. (Nygren 2017, 172.) Monilajisessa kaupungissa elävät

haittaeläimet eivät kuitenkaan liity aivan samalla tavalla tähän keskusteluun, sillä suojelun sijaan niistä pyritään pääsemään melko voimakkaastikin eroon. Kaupunkitilan kontekstissa rotista puhutaankin lähinnä niiden mahdollisesti aiheuttamien haittojen yhteydessä, ja kehittämisen kohteena ovat keinot, joilla rottia pystyttäisiin mahdollisimman tehokkaasti torjumaan. Olisiko kuitenkin mahdollista, että haittaeläimetkin huomioitaisiin osana monilajisista kaupunkikehitystä tavoilla, jotka eivät pelkästään koske niiden hävittämistä vaan esimerkiksi niiden sietämistä?

Kaupunkirotat edustavat osittain edelleen villiä luontoa, huolimatta niiden pitkään jatkuneesta limittyvästä elosta ihmisten vierellä. Ne ovatkin yksi laji, joka on ylittänyt sivistyksen ja luonnon rajan, ja näin rikkonut toisaalta myös ihmisen sille muodostamat rajat ja niillä sille osoitetut ”oikeat” paikat. Tällainen hallitsematon toiminta voi olla omiaan luomaan epämiellyttäviä tuntemuksia. Nämä tuntemukset voivat myös kertoa siitä, että ihminen on kaupunkiympäristön kehittyessä vähitellen myös vieraantunut luonnosta, johon luonnollisesti kuuluu monipuolisesti erilaisia lajeja. (Griffiths, Poulter & Sibley 2005, 63.) Schuurmanin ja Dirken (2020, 19–20) mukaan rotta ei ole aivan taipunut ihmisen hallintaan ja kontrolliin näiden yhteisessä elinympäristössä, vaan rotat elävät siellä kaikesta huolimatta arkeaan hyödyntäen ihmisen sille eri tavoin tarjoamaa ravintoa ja valtaamalla ihmisen itselleen ottamaa tilaa omiin tarpeisiinsa. Omilla käytännöillään rotat tuovat esille myös modernin maailman ja tiivistyvien kaupunkien haittapuolia, kuten tilan ahtautta. Toisin kuin lemmikkieläinten, tuholaisiksi luokiteltujen eläinten kohdalla tällainen itsenäinen eläimen toimijuus lähellä ihmistä ei ole eläimen näkökulmasta aina positiivista, sillä se toimii myös perusteluna niiden kannan voimakkaaseen kontrollointiin. Eläinten tappaminen tuo keskusteluun mukaan myös kysymykset eettisistä torjuntakeinoista. (Schuurman & Dirken 2020, 20.)

Philo ja Wilbert (2005, 19–20) puhuvat kaupungissa olevista vähäpätöisistä tiloista, joita ihmiset yleensä välttelevät huolimatta siitä, että ne sijaitsevat siellä missä ihmiset asuvat ja elävät. Tällaisia ovat esimerkiksi kaupunkien viemärit tai joutomaat, joita rotatkin usein asuttavat. Tällaiset tilat asukkeineen erotetaan sivistyksestä, vaikka ne usein sijaitsevatkin käytännössä juuri sivistyksen keskellä. Ne ovat lähellä ihmisten arkea, jossa ne herättävät ominaisuuksiensa vuoksi muun muassa inhoa ja välttelyä. Toisaalta ne liitetään myös ihmisen elämellisyteen kuten likaan ja jätöksiin, mikä taas lisää näihin paikkoihin, ja samalla niissä asuviin eläimiin, assosioitavia inhottavina pidettyjä asioita.

Powerin (2009, 49) tutkimuksessa käsiteltiin ihmisen limittäistä eloa talojen seinissä ja koloissa asuvien opossumien kanssa. Tutkimuksessa keskityttiin erityisesti kodin rajojen määrittelyyn ja siihen, miten opossumien toimijuus lähellä oman kodin rajoja nähtiin ja miten siihen suhtauduttiin. Tutkimuksessa selvisi, että kotia pidettiin pääasiassa ihmisen tilana, johon luonto tai villit eläimet eivät kuuluneet. Kodin rajat kuitenkin rakoilivat läheisten eläinkohtaamisten ja opossumien vaikean hävittämisen myötä niin, että koti tilana nähtiin yhdistyvän myös villiin luontoon. (Power 2009, 49.) Australian luontoon kuuluvan opossumiin suhtautuminen erosi kuitenkin selvästi vieraslajina maahan tulleesta musta rotasta, joka nähtiin likaisena ja hävitettävänä tuholaisena, joka on uhka luonnollisille eläimille. Kun opossumit nähtiin luontoon kuuluvana lajina, jonka tavat ja asuminen lähellä kotia hyväksyttiin, yhdistettiin musta rotta ihmiseen, jätteisiin ja tauteihin. (Power 2009, 39–46.)

Peltola ja Åkerman (2012) pohtivat tutkimuksessaan ihmisen ja eläimen vuorovaikutusta aineellisen poliittisuuden näkökulmasta. Tutkimuksen tapauksessa oli kyse tilanteesta, jossa paikkakunnalla roskiksista ravintoa hakevat karhut aiheuttivat vierailuillaan pelkoa ja käytännön ongelmia asukkaille, mikä johti moniin asian hallintaan pyrkiviin toimenpiteisiin. Roskisten tai jätehuollon kaltaisten arkisten käytäntöjen ja arkisten paikkojen huomioiminen kääntää tällaisten kysymysten näkökulmaa. Tällaisesta arkisesta käytännöstä voidaan katsoa tulevan luonnon ja yhteiskunnan kohtauspiste, josta jännitteet syntyvät. (Peltola & Åkerman 2012, 56.) Kaupunkirotta on myös usein epätoivottu vierailija ihmisten arjessa; esimerkiksi roskiksissa, lintulaudoilla tai talon rakenteissa. Karhu on iso petoeläin, joka aiheuttaa monia hankaluuksia liian läheisillä vierailuilla, mutta yhtä lailla rotan katsotaan aiheuttavan ihmiselle harmia ja vahinkoa. Näissä tilanteissa luonto tulee monesti ihmisen näkökulmasta liian lähelle ja aiheuttaa tälle sietämättömän tilanteen, mikä johtaa eläimeen kohdistuviin ja sitä hallitseviin toimenpiteisiin.

Griffithsin, Poulterin ja Sibleyn (2005, 70–71) mukaan tänä päivänä kuuluminen ja ei kuuluminen määrittelevät tilaa urbaanissa yhteiskunnassa. Urbaani kaupunkitila voidaan mieltää hallituksi, järjestelmälliseksi ja puhtaaksi. Luonto, kuten villit eläimet, voivat häiritä järjestystä, mikä voi luoda epävarmuutta ja hallitsemattomuuden tunnetta. Tämä voi lisätä tarvetta selkeille rajoille ja ennustettavuudelle, jotka nähdään tällöin tärkeänä tavoitteena ja vastauksena lisääntyneeseen epävarmuuteen. Ristiriitaista onkin se, että vaikka urbaanissa

tilassa pyritään poistamaan luontoa, on sen puuttuminen usein kuitenkin monella tavalla menetys. Griffiths, Poulter ja Sibley (2005, 64) esittävät, että ihmisten suhtautuminen niin villiin luontoon kuin eläimiinkin on kahdensuuntaista ja häilyvää, kun samaan aikaan näitä ihailaan ja halveksitaan. Näin ollen häilyvää on myös eläinten paikka kaupunkiympäristössä.

Ihmisen suhde rottaan on hyvin moninainen ja ristiriitainen. Suhteen tarkastelussa tulisi ottaa huomioon tilannesidonnaiset käytännöt, jotka vaikuttavat ihmis-eläinsuhteen muodostumiseen. Tämä tapahtuu usein erityisessä tilanteisissa asetelmissa. Se, missä paikoissa tai tilanteissa rotta ja ihminen ovat tekemisissä, vaikuttaa merkittävästi siihen, miten eläimeen suhtaudutaan. Ihmisen ja rotan suhteessa ei tulisi antaa liikaa painoarvoa yksittäiselle kohtaamiselle sinällään suhdetta muodostavana tai määrittävänä tekijänä, vaan tällainen kohtaaminen tulisi sijoittaa kyseiseen tilanteeseen ja aihetta ympäröivään laajempaan kehykseen. Ihmisen ja rotan suhdetta voidaan luonnehtia tutkimalla osapuolien käytännön tilanteissa tekemiä käytännön toimia. Asiaan vaikuttaa myös niin ihmisen kuin rotankin käyttäytyminen, joka ei ole aina ennustettavaa tai rationaalista, vaan moninaista, kompleksista ja tilanteeseen kytkeytyntä. (Beumer 2014, 8–13.)

Ihmisten eläimiin liittyvät arvokäsitykset voivat vaihdella tilanteen mukaan ja ne voivat myös olla samanaikaisesti ristiriitaisia. Yhteiskunnassa käydään keskustelua monista eri arvolähtökohdista tai eettisistä käsityksistä käsin, eikä voidakaan puhua mistään yleisestä näkökulmasta, mikä olisi ohjaamassa päätöksentekoa vaikeissa tilanteissa. Moninaisia arvoja on pystyttävä kuitenkin kunnioittamaan ja ymmärtämään. (Ojala & Lidskog 2011, 221.) Ojala ja Lidskog (2011, 232) totesivat tutkimuksessaan, että ikävänä haittana pidettyjen hyttysten laaja-alainen myrkyttäminen herätti ihmisissä monia reaktioita, joiden taustalla oli useita ristiriitaisiakin arvoja. Kaksijakoiset arvot ja inhimilliset tunteet saattavat poliittisissa prosesseissa jäädä kuitenkin varjoon, sillä ne eivät aina löydä tietään osaksi avointa keskustelua. Tutkimuksessa havaittiin erilaisia mekanismeja, joilla erilaisia ristiriitaisiakin näkemyksiä selitetään itselle ja muille ja joiden vuoksi arvokonfliktit jäävät lopulta käsittelemättä laajemmassa keskustelussa. Osa näistä mekanismeista on syvällä ihmisten ajattelussa; esimerkiksi eri lajeja kohtaan tunnetaan sympatiaa riippuen siitä, miten läheisiä ja miellyttäviä lajit ovat ihmiselle itselleen. Tämä arvottaa eri lajeja järjestykseen, mikä vaikuttaa asennoitumiseen ja toimiin niitä kohtaan. Asian tiedostamisesta huolimatta yleisempiä näkemyksiä haastavat arvot eivät siirry osaksi toimintaa, jossa vallitsevia prosesseja voivat

ohjata vanhat ja opitut ajattelumallit. (Ojala & Lidskog 2011, 232–233.) Myös rottia koskeva yleinen narratiivi on hyvin negatiivinen, kuten sitä koskevat toimetkin. Olisikin hyvä saada tähän negatiivisen julkiseen rottakeskusteluun mukaan myös erilaisia näkemyksiä ja pohdintaa vaihtoehtoisista suhtautumistapojen mahdollisuuksista.

3.3 Affektit

Eri aloilla on kiinnostuttu viime vuosikymmeninä affektien tutkimuksesta, ja tämä on johtanut niin sanottuun affektiiviseen käänteeseen myös monilla ihmis- ja yhteiskuntatieteiden aloilla. Järjen ja rationaalisuuden korostamisen sijaan siirryttiin kehollisten ja affektiivisten taipumusten pohtimisen suuntaan. (Salmela, 32–33.) Affektiivinen käänne viittaa yhteisesti jaettuun suuntaukseen, mutta sen taustalla vaikuttaa monia erilaisia tutkimussuuntia ja vaihtelevia käänteen määrittelyjä. Myöskään affektin käsite merkityksineen ei ole täysin yksiselitteinen, vaan vaihtelee eri suuntausten mukaan. (Koivula 2010, 24–25.) Affektin käsitettä voi kuvailla melko laajaksi ja moninaiseksi. Käsitteen määrittely ja sille annetut merkitykset pitävät sisällään monia erilaisia näkemyksiä, teorioita ja tulkintoja ja ne vaihtelevat myös eri tutkimussuuntauksissa. Lisäksi tilanteet, tutkimusvalinnat ja muut asiaan liittyvät kytkökset vaikuttavat käsitteen määrittelyssä.

Yleisesti affektilla kuitenkin viitataan käsitteeseen, jonka avulla pyritään ymmärtämään tilanteita ja kokemuksia keskittymällä toiminnassa syntyviin kehollisiin merkityksiin. Affektiteorian ytimessä katsotaan usein olevan Baruch Spinozan ja Gilles Deleuzen ajatuksiin pohjautuva käsitys siitä, että affekti on ikään kuin yksilön ylittävä voima tilanteessa, jossa kehot paitsi vaikuttavat, mutta myös altistuvat itse vaikutuksille samaan aikaan. Affekti tapahtuu kehollisesti, mutta mielen ulkopuolella, vuorovaikutuksessa toisen kehon tai asian kanssa. (Massumi 2002; Andersson 2006; Nygren & Jokinen 2013; Willman 2015.) Massumin (2002, 25) mukaan affektien vaikutus on tiedostamatonta, jotain tietoisuutemme ulkopuolista, jota ei voida täysin ymmärtää ja sanoittaa kielen avulla. Kehomme aistivat eri tavoin monenlaisia ulkopuolelta tulevia syötteitä, jotka vaikuttavat meihin. Hänen mukaansa kehot sekä liikkuvat että tuntevat, emmekä voi olla tunnistamatta yhteyttä näiden välillä (Massumi 2002, 1). Affektin voi käsittää myös voimana tai jonkinlaisena vaikutuksena kohtaamisessa. Se ikään kuin syntyy kohtaamisen osapuolien välitilassa. Kohtaavat osapuolet voivat olla ihmisiä tai esimerkiksi muiden lajien edustajia, jotka ovat tilanteessa vuorovaikutuksessa keskenään.

(Seigworth & Gregg 2010, 1–2.) Ahmed (2014, 10) puhuu kiertämisestä tai kierron ajatuksesta, jossa tunteiden kohteet itse tunteiden sijasta kiertävät ja muotoutuvat. Näihin kohteisiin, tunteiden objekteihin, affektit kiinnittyvät sekä henkilökohtaisten että sosiaalisten jännitteiden paikkoina.

Affektin yhteydessä on hyvä määritellä sen suhdetta tunteen (*emotion*) käsitteeseen, sillä näillä käsitteillä on samankaltaisuudestaan huolimatta myös eroa. Näiden käsitteiden suhteesta ja määrittelystä on olemassa erilaisia näkemyksiä ja teorioita. Erot affektien ja tunteiden välillä vaihtelevat ja riippuvat kulloinkin kyseessä olevasta tutkimuksesta ja sen aiheesta. Erot voivat olla myös pieniä kuten esimerkiksi kokemuksia tutkittaessa. (Rinne, Kajander & Haanpää 2020, 8–9.) Massumin (2002) mukaan affektia ja tunnetta erottaa etenkin se, että tunne on affektiin liittyvän kehollisen voiman tai vaikutuksen subjektiivinen, sosiaalinen ja kognitiivinen ilmaisumuoto. Tunteista tulee subjektiivisia ja henkilökohtaisia kokemusten kautta, kun taas affektit ovat jotain yksilön ja kielellisyyden ulkopuolista vaikutusta. Tunteet ja affektit rakentuvat eri tavalla, mikä on Massumin mielestä erittäin tärkeää ymmärtää. (Massumi 2002, 27–28.)

Kaikki eivät kuitenkaan jaa tätä näkemystä sellaisenaan. Esimerkiksi Ahmedin (2010a, 32), mukaan tunteita ei voida täysin erottaa affektista, vaan ne ovat yhteydessä toisiinsa eli myös tunteet ovat kehollisia. Vaikka tunne sinällään voidaan erottaa affektisesta reaktiosta, eivät ne käytännön elämässä ole erillisiä. Ne toimivat ikään kuin vierekkäin, toisiinsa sulautuen ja toisiinsa tarttuen tai kiinnittyen. Esimerkiksi pelon tunne ja sen keholliset tuntemukset ovat sinällään erillisiä, mutta käytännössä pelon affekti voidaan erottaa tiedostetusta ja tunnistetusta pelkäämisestä. (Ahmed 2010a, 32.) Wetherellin (2012, 14) mukaan affektiivisessä käytännössä kehollisuus yhdistyy tunteiden ja ajatusten kanssa affektiiviseksi kuvioksi. Lisäksi näihin affektiivisiin käytäntöihin yhdistyvät samalla vuorovaikutuksen mallit, narratiivit, sosiaaliset suhteet ja henkilökohtaiset tarinat. Nämä yhdistyvät vuorovaikutteisissa käytännöissä.

Ahmedin (2014, 3–8) mukaan tunteet ovat siis kehollisen muutoksen tuntemuksia, jotka eivät vain ole meissä vaan monessa tapauksessa nimenomaan tapahtuvat meille. Tähän voivat vaikuttaa esimerkiksi oma historiamme ja tilanteissa tapahtuvat kontaktit toisten kohteiden kanssa. Jokin kohde, esimerkiksi ihmisen, eläimen tai esineen näkeminen, voi aiheuttaa meissä jonkinlaisen tunteellisen vaikutuksen, mutta tuo tunne ei sinällään ole ennestään meissä eikä se

synny pelkästään näkemästämme kohteesta. Sen sijaan tunne on sidottu asiaan, joka saa sen esiin. (Ahmed 2014, 3–8.) Esimerkiksi jokin eläin ei itsessään kohteena herätä mitään tunnetta, vaan tuossa tilanteessa vaikuttavat sekä tilanteen että kohtaavien osapuolten tietyt ominaisuudet ja tarinat, mitkä saattavat synnyttää vaikutuksia ja affekteja. Nämä affektit, keholliset kokemukset, vaikuttavat kohtaamisessa molemmissa osapuolissa. Ihmisen kohdatessa eläimen kumpikin siis vaikuttaa mutta on myös tilanteessa olevan voiman vaikutettavana. Esimerkiksi eläimeen vaikutukset voivat kohdistua jonkin asenteen tai suhtautumisen muodossa.

3.3.1 Affektiivisten vaikutusten muotoja

Affektin ja tunteen yhdistyminen tulee esille, kun pohdimme esimerkiksi vastenmielisyyttä ja inhoa jotain kohtaan. Inhoon voi liittyä kasvojen ilmeitä, kehon reaktioita, toimintaa ja vastenmielisyyden tunnetta, mikä kaikki kertoo tunteiden merkityksestä sekä siitä, että tunteet tekevät asioita ja vaikuttavat siihen, jonka kanssa ovat kontaktissa. Inho ei ole vain sisäinen tunne, vaan se vaikuttaa niin sanotusti kehon pinnalla. Inhon kehollinen reaktio kohdistuu johonkin kohteeseen ja on riippuvainen kontaktista, joka tulee tarpeeksi lähelle itseä ja aisteja. Tämän tapahtuessa ja inhon vallatessa kehomme, ottaa se samalla vallan tuosta inhon kohteesta. Kontaktin seurauksena saatamme säpsähtää tai vetäytyä fyysisesti inhon tuottaneesta kohteesta tai tilanteesta. (Ahmed 2014, 84–85.) Inhosta puhuttaessa on hyvä tuoda esille myös se, että inhon taustalla on myös vahva yhteys puhtaasti biologisiin lähtökohtiin. Esimerkiksi eläinten luontainen käyttäytyminen tautiuhkia vastaan niitä välttelemällä on tunnettu jo pitkään. Inho jotain likaista kohtaan ei siis ole pelkästään kokemuksen ja kulttuurin tuotosta, vaan siihen toki vaikuttaa myös ihmisellä biologiset mallit. (Curtis 2007, 660.)

Ahmed käsittelee muun muassa ruokaa yhtenä vahvana inhon kytköksenä. Ruoka tulee syödessä osaksi ihmisen kehoa ja näin se voi tehdä ihmisestä myös tavallaan haavoittuvaisen. Vaikka ruoka ei sinällään taas ole inhottavaa, voi erilaiset assosiaatiot jonkun tietyn ruoan tai siihen liittyvän asian kanssa tehdä sen vaikutuksesta inhottavan, mikä taas voi saada ihmisen tuntemaan sen jopa itseä uhkaavana. Inhon reaktioiden myötä kohteen ja ihmisen välille voi muodostua ikään kuin raja, ja tuon rajan ylittämisessä tai uhkaamisessa kohde muuttuu rajakohteeksi. Inhoon voidaan liittää myös yhteys valtaan, sillä inhottavaksi koetut asiat voivat liittyä johonkin sellaiseen, minkä ihminen näkee olevan "alapuolellaan", esimerkiksi jätteet ja viemärit. Nämä taas voivat yhdistyä toiseen kohteeseen niin sanotun tahmeuden tai tarttumisen

seurauksena. Kohteista tulee tahmeita, kun joitakin ominaisuuksia, tai esimerkiksi sanoja, kuvainnollisesti tarttuu toisiin kohteisiin. (Ahmed 2014, 87–94.) Massumi (2002, 35) määrittelee affektin olevan jotain erillistä ja autonomista sekä tiedostamatonta. Ahmed ei kuitenkaan jaa tätä ajatusta, vaan käsittää affektiin liittyvän edellä mainittua tahmeutta, sosiaalista kiertävyyttä ja satunnaisuutta (Ahmed 2010a, 50–51).

Toinen esimerkki affektista on pelon affekti. Ahmedin (2014, 68–69) mukaan pelko tulee esille kohtaamisen osapuolten välisessä suhteessa, ja kehollisena kokemuksena se vaikuttaa käytännössä kehon pinnalla. Pelko ei ole samanlaista kaikilla, vaan eri kehot kokevat sen omalla tavallaan. Kuten inhokin, pelko ei tule jostain henkilön sisältä, vaan se on yhteydessä kohtaamiseen ja sen vaikutuksiin. Pelko ei ole siis ole suorassa yhteydessä mihinkään objektiivisesti luokiteltavaan uhkaan, sillä se ei ole kohteensa luontainen ominaisuus. Pelon narratiivit, eli jo valmiiksi olemassa olevat kertomukset siitä, mikä on pelottavaa ja kuka on pelottava, vaikuttavat pelon kokemiseen. Nämä narratiivit ovat olemassa jo valmiiksi, ja pelon reaktio on riippuvainen myös niistä. Pelottavaksi jonkin tekee myös tiedon puute; pelkäämme aina enemmän sitä mitä emme tunne. (Ahmed 2014, 69.) Pelko sitoutuu myös kohteensa kautta aikaan. Pelon epämiellyttävyyden intensiteetti eletään nykyhetkessä, mutta se on suhteessa myös tulevaisuuteen, sillä se heijastuu tuleviin tapahtumiin. Lähestyvä kohde tuntuu pelottavalta, sillä siihen yhdistyy ja heijastuu odotus tulevasta loukkaantumisesta tai kivusta. Vahvan kehollisen kokemuksen myötä pelko siirtyy tulevaan hetkeen ja tämä voi konkretisoitua erilaisin kehon tuntemuksin. (Ahmed 2014, 65.)

Kolmanneksi mainitsen vielä positiivisen affektin: ilon. Kuten inho ja pelko, myös iloa voidaan pitää affektiivisena kehollisena vaikutuksena. Jotta kokisimme iloa ja ilon tunteita tai tuntemuksia, tarvitsemme jotain mikä vaikuttaa meihin tällä tavalla. Arvioimme erilaisia kohteita sen mukaan, tuleeko niistä hyviä vai huonoja vaikutuksia. Ilon kohteet vaikuttavatkin hyvin myönteisellä tavalla. Iloon liittyy myös tarkoituksellisuutta ja arviointia tai arvottamista, joiden myötä tehdyt tulkinnat konkretisoituvat kehojen kautta. Affektien vaikutusten myötä joko lähestymme tai etäännyimme kohteista. (Ahmed 2010b, 21–25.) Myös ilon kohdalla kohteisiin on voinut tarttua hyvänä pidettyjä ominaisuuksia. Kun jaamme kohteista tulevia positiivisia vaikutuksia sosiaalisten siteiden myötä tai koemme niitä yhdessä muiden kanssa, alkavat ilon kohteet positiivisella affektiivisella arvolla varusteltuna kiertää laajemminkin eteenpäin. (Ahmed 2010a, 34.)

3.3.2 Affektit osana lajienvälisiä tilanteita

Tässä tutkimuksessa lähestyn affektin käsitettä ja sen suhdetta tunteeseen mukailien edellä käsittelemiäni Ahmedin aiheesta tekemiä määrittelyjä, mutta väistämättä affektin ymmärtämisessä ja käsittelyssä vaikuttavat myös muiden ajatukset affektin käsitteestä, joten käytän myös osia näistä analyysini tukena. Aineiston tarkastelussa käsitelän erityisesti tunteiden ja affektien esiintymistä ja niihin vaikuttavia tekijöitä Ahmedin ajatuksiin nojaten. Käsitelän siis sitä, millaisia affekteja ja tunteita kohtaamiset rotan kanssa todella kertojissa herättävät ja muovaavatko ne jollain tavalla kertojan suhtautumista esimerkiksi rottaan ja sen paikkaan kaupungissa. Siitä, voidaanko taas eläinten kokemia affekteja tutkia hyvin tai mitenkään luotettavasti, on tutkijoiden joukossa vaihtelevia mielipiteitä. Kritiikkiä on esitetty muun muassa siitä, että eläinten tunteista tehdyt tulkinnat tai esitykset ovat kuitenkin lähtöisin ihmisen omasta ymmärryksestä ja ovat näin subjektiivisia antropomorfismisia tekoja (Lorimer, Hodgetts & Barua 2019, 33).

Altistumme kaupungissa monille lajienvälisille kohtaamisille. Ihmisen lähellä elävät muunlaiset eläimet osuvat kohdallamme useammin kuin ehkä ajattelemme. Näihin kohtaamisiin sisältyy paljon erilaisia tunteita ja vaikutuksia ja siten myös affektiivisuutta. Lorimerin (2014, 196) mukaan etenkin sellaisten eläinten kohtaamiseen, jotka eivät ole helposti luokiteltavissa tai joiden toiminta ei suoraan kohtaa ihmisen intressien kanssa, liittyy tiettyä hämmäntävyä ja vierastamista. Tämä voi olla kaupunkirotan tapauksessa seurausta muun muassa siihen yhdistetyistä ikävistä asioista, kuten taudeista tai vahingoista. Lorimer (2014, 195–196) käyttää kiusallisuuden tai toisin sanoen hankaluuden (*awkward*) käsitettä kuvaamaan kohtaamisen tilanteita ja tunnelmia niissä. Lajienvälisissä kohtaamisissa hankaluuden käsite näyttäytyy erilaisuutena ja vaikeutena ja lisäksi se voi myös toimia harmia tuottavana.

Lajienvälisiä suhteita on tutkittu affektien näkökulmasta enemmänkin eläinmaantieteen alalla. Näissä tutkimuksissa on kiinnitetty huomiota muun muassa affektien merkitykseen, tilaan ja eläinten toimijuuden kysymyksiin. Monessa tapauksessa näitä on tutkittu nimenomaan juuri ihmisten ja eläinten välisten kohtaamisten kautta, sillä näillä kohtaamisilla on usein ihmistä eri tavalla liikuttavia vaikutuksia. (Nyman & Schuurman 2017, 19.) Affektin ihmisiä ja eläimiä sitovaa roolia lajienvälisissä suhteissa on siis tutkittu alalla monesta eri näkökulmasta. Huggan

(2017) käsitteli tutkimuksessaan jääkarhua affektiivisena eläimenä, ja tästä syntyvää laajalle levinnyttä kulttuurista kuvaa etenkin median esityksissä ilmastonmuutoskeskustelussa. Kaarlenkaski (2017) käsitteli tutkimuksessaan ihmisen ja lehmien suhdetta ja sen muutosta modernisaation kynnyksellä. Hänen mukaansa ihmisen ja karjan väliset tunnesiteet vaikuttivat muutokseen, vaikka tuona aikana lajienväliset suhteet muuten olivatkin ambivalentteja. Birken ja Hockenhull (2017) taas tutkivat ihmisen ja hevosen affektiivista suhdetta. He esittivät, että kerrotuissa hevostarinoissa paljastuu molemminpuolinen affekti, kumppanuus ja toisen sietäminen. Haastateltavien tarinat eläimen kohtaamisesta kertovat siitä, miten tilanteet vaikuttavat ja liikuttavat ihmisiä ja hevosia monella tavalla.

Affekteja tutkiessa on tärkeää huomioida käytettävän aineiston luonnetta ja vaikutuksia tutkimukselle. Oman aineistoni kaltaiset kirjoitetut muistelutekstit eivät ole tavallisin aineistomuoto affektien tutkimuksessa, sillä niissä koetun hetken ja kirjoitetun tekstin väliin jää tilallista ja ajallista etäisyyttä. Tästä huolimatta tekstit voivat silti toimia hyvinkin affekteja tutkiessa. Esimerkiksi Rinteen ja Olssonin (2020) tutkimuksessa tarkasteltiin kirjoitetuissa muisteluteksteissä esiintyvää affektiivisuutta paikan merkitykselliseksi tekemisen prosessissa. Vaikka välittömään kokemukseen ei päästä kirjoitetulla aineistolla suoraan käsiksi, on mahdollista tulkita kirjoitettuja muistelutekstejä niin sanotusti kokemuskerrontana, jonka perustana eletyt kokemukset ovat. (Rinne & Olsson 2020, 313–314.) Lisäksi affektien sanallistamista pidetään usein haastavana eikä niitä välttämättä suoraan tekstistä pystytäkään poimimaan. Tutkittavien kohteiden vuorovaikutukseen keskittymällä voidaan kuitenkin löytää affektien merkitykseen liittyviä erilaisia monikerroksisia vaikutussuhteita. (Rinne & Olsson 2020, 341.)

4 AINEISTO JA MENETELMÄT

Tässä luvussa avaan enemmän käyttämäni aineistoa ja tutkimusmenetelmiä. Tutkimuksen aineisto koostuu rottia kaupungissa kohdanneiden kertomista kirjoitetuista vastauksista eli kertomuksista ja niihin sisältyvistä kohtaamistarinoista. Tutkimuksellisenä lähestymistapana on siis kerronnallinen näkökulma, jossa kiinnitetään huomio kokemuksiin ja niistä kerrottuihin kertomuksiin. Tarkoitukseni on ollut saada näiden kertomusten avulla tietoa ihmisen ja rotan suhteesta tutkien kohtaamisissa tapahtuvia ja vaikuttavia kehollisia vuorovaikutustilanteita.

Tutkimukseni aineisto muodostuu 99 kertomuksesta, joissa olevien tarinoiden pääosassa ovat ihmisen ja rotan kohtaamisen tilanteet ja tapahtumat kaupunkiympäristössä. Aineiston kertomukset ovat kirjallisessa muodossa ja kertojiensa itsenäisesti kirjoittamia. Vastausten pituus vaihteli muutamasta lauseesta noin sivun mittaisiin kertomuksiin. Valtaosa vastauksista oli kuitenkin tältä väliltä eli noin runsaan kappaleen tai puolen sivun pituisia. Kertomukset olivat siis yleisesti ottaen melko tiiviitä ja keskittyivät monesti yhteen kohtaamisen kertaan. Kertomusten kertojat ovat syntyneet vuosina 1941–2000 ja heistä 74 on naisia. Kaikki kerrotut kohtaamiset olivat kaupungissa asuvien tai oleilevien henkilöiden kokemuksia kaupunkirotan kohtaamisesta. En rajannut kertojia etukäteen tarkemmin mihinkään ryhmään, vaan olin yleisesti kiinnostunut kaikista rottakohtaamisten kokemuksista. Yksikään kertoja ei kertonut mahdollisesta roolista, asemasta tai yhteydestä rottiiin liittyvien työtehtävien parissa. Kertojien kokemuksilla on kuitenkin merkitystä ihmisen ja rotan vuorovaikutusta ja suhdetta pohtiessa, sillä monesti ihmistä välttelevät rotat kohtaavat ihmisen juuri näissä arkisissa ja nopeissa kohtaamisen tilanteissa kaupungissa. Nämä tilanteet taas johtavat seuraaviin kohtaamisiin mahdollisten rottien elämään ja hallintaan vaikuttavien toimenpiteiden muodossa. Maantieteellisesti aineiston kohtaamistilanteet sijoittuivat pääosin Keski- ja Etelä-Suomeen, painottuen selkeästi pääkaupunkiseutuun. Monet kertomukset sijoittuivat erityisesti Helsinkiin.

Käyn seuraavaksi läpi tarkemmin tutkimuksen kerronnallista lähestymistapaa, tähän liittyviä ydinkäsitteitä ja näiden merkitystä tässä tutkimuksessa. Tämän jälkeen kerron tarkemmin aineistonkeruusta. Keräsin kerronnallista aineistoa kirjallisessa muodossa käyttäen apuna sähköistä vastauslomaketta. Lopuksi käsittelen aineiston analyysissä käyttämiäni menetelmiä.

4.1 Kerronnallinen lähestymistapa tutkimukseen

Lähestyn rotan ja ihmisen kohtaamisia siis kirjoitetun aineiston kautta. Tutkimuksessa tarkastelen kertomuksia ja niissä olevia tarinoita ihmisten rottakohtaamisista eli tarinoita tilanteista tai tapahtumista, joissa ihminen itse on kohdannut rotan kaupunkiympäristössä tai taajama-alueella. Kyseessä on laadullinen tutkimus, jonka lähestymistapana on kerronnallinen tutkimus, jossa tiedon välittäjänä ja rakentajana kertomukset toimivat. Laadullisessa eli kvalitatiivisessa tutkimuksessa ei ole tarkoituksena saavuttaa yleistyksiä aiheesta, vaan ennemminkin kuvata ilmiötä tai tapahtumaa ja ymmärtää esimerkiksi tutkimuksen kohdetta tai toimintaa paremmin (Tuomi & Sarajarvi 2018, 73). Tavoitteenani on ymmärtää ihmisten elettyjä kokemuksia eläinkohtaamisista kerrottuja kertomuksia ja niissä olevia tapahtumien kuvauksia tarkastelemalla ja tulkitsemalla. Laadullisessa tutkimuksessa huomiota voidaan kohdistaa muun muassa kokemuksiin ja tunteisiin sekä niille annettuihin merkityksiin. Tällaiselle tutkimukselle on myös ominaista hankkia tietoa luonnollisessa ympäristössään toimivilta ihmisiltä, mikä tuottaa parhaimmillaan yksityiskohtaista tietoa tutkimuksen kohteena olevasta ilmiöstä. (Juuti & Puusa 2020, 9–13.)

Kertomuksien voidaan katsoa olevan yksi tietämisen tapa, jolla voidaan jäsentää paikkaa maailmassa. Kertomusten välityksellä voidaan jakaa kokemuksia ja tehdä niistä muille ymmärrettäviä, mikä tekeekin niistä yhden vuorovaikutuksen välineen. Kertomukset välittävät paitsi suoraa sanallista informaatiota myös sanatonta tietoa sekä yhteisiä oletuksia jaetusta kulttuurista. (Hyvärinen & Löyttyniemi 2005, 157.) Kertomisella jaetut kokemukset eivät kuitenkaan sellaisenaan muutu kertomuksiksi vaan kerronnan ja tulkinnan taustalla vaikuttaa jo monia valintoja. Kertomukset eivät myöskään ole pelkkiä kokemuksen ilmaisemisen välineitä, vaan kokeminen on edelleen läsnä myös tarinan kerronnan vaiheessa. Tämän vuoksi lopulliseen kertomukseen vaikuttaa myös itse kerronnan tilanne, mikä on huomioitava kertomusten tulkinnassa. (Aaltonen & Leimuräki 2010, 121.)

Kertomuksilla ja niistä erotettavilla tarinoilla on tutkimuksellisissa lähestymistavoissa monia erilaisia määritelmiä. Aina näitä kahta ei tutkimuksissa edes erotella, vaan niillä voidaan tarkoittaa myös käytännössä samoja asioita tai ne voivat olla osittain päällekkäisiä. Näiden käsitteiden tarkastelussa olisi mahdollista mennä myös syvällisempään merkityksiä koskevaan pohdintaan. Heikkisen (2018, 146) määrittelyn mukaisesti ”(T)arina on kertomuksen

tapahtumarakenne eli tapahtumien tai tapahtumakulun kuvaus, joka vastaa kysymykseen, mitä on tapahtunut. Tapahtumien kulku voidaan kertoa monin eri tavoin”. (Heikkinen 2018, 146.)

Kerronnassa voidaan käyttää erilaisia keinoja tai välineitä nonverbaalisista tavoista muun muassa satuihin, runoihin tai näytelmiin. Kertomus ei ole myöskään välttämättä sidoksissa aikaan, vaan on siinäkin mielessä melko vapaa ilmaisun ja tarinan jakamisen tapa. Kerronnallisen diskurssin käsitteen avulla voidaan taas ymmärtää laajemmin juuri kertomisen eri tapoja ja muotoja. (Heikkinen 2018, 146–147.) Hännisen (2018, 163) määritelmän mukaan kertomuksen kautta välitetään tarina sen vastaanottajalle jollain tapaa aistittavassa muodossa. Kertomus välittää tapahtumaan liittyvää tunnetta ja kokemuksia erilaisin kerronnan keinoin ja tyyllilajein dramatisoinnin ja kuvaamisen avulla. Kertomukseen liittyy myös tarkoituksellisen toiminnan ominaisuus, sillä kertomisella tahdotaan yleensä välittää jotakin toiselle.

Kertomukset sisältävät siis juonellisia tarinoita, jotka kuvaavat tapahtumia ja niiden kulkua. Tällaisessa tutkimuksellisessa lähestymistavassa narratiivit toimivat elämää ja inhimillisiä suhteita selittävänä, kommunikoivana ja ymmärtävänä välineenä. (Heikkinen 2018, 146.) Heikkisen (2018, 147) mukaan tarinoissa kohtaavat olevaiset toimijat, kuten ihmiset tai muut olennot, tai tapahtumapaikat ajassa etenevien tapahtumien kanssa. Tapahtumat taas voivat perustua tahattomiin sattumuksiin tai tarkoituksellisiin tekoihin. Tarinoiden ei tarvitse olla pitkiä tai monimutkaisia, jotta ne voidaan määritellä tarinoiksi. Hännisen (2018, 163) mukaan jo pelkästään yksi sana kuten hänen esimerkissään ”kaaduin” voi sinällään sisältää jo pienen tarinan, sillä siitä voidaan jo lukea tapahtuman kulkua ja jopa kausaliteettia. Yksi tapa hahmottaa henkilökohtaista kertomusta on lyhyet kertomukset, joissa kuvataan jotain kokemusta tai yksittäistä tapahtumaa vastaamalla yhteen kysymykseen. Tällaiset kertomukset vastaavat suullisten kertomusten rakennetta, joissa on tyypillisesti jonkinlainen tilanne, siinä toimivat henkilöt sekä juoni. (Hyvärinen & Löyttyniemi 2005, 158.)

Tarinoilla katsotaan olevan myös sosiokulttuurinen ulottuvuus; ne eivät ole irrallaan yhteiskunnasta ja sen kulttuurista. (Puusa, Hänninen & Mönkkönen 2020, 206–207.) Myöskään kertojat itse eivät ole erillään muista ihmisistä tai yhteisöistä. Vaikka tässä tutkimuksessa käsiteltävät kertomukset ovatkin kertojiensa subjektiivisia kokemuksia, vaikuttaa niissä silti sosiaalisesti rakentuva tausta. Tällä on tärkeä merkitys tutkimuksen kannalta, sillä se laajentaa erillisten yksilöiden kertomia tarinoita ja kokemuksia kiinnittäessään ne laajempaan yhteyteen.

Yksilöiden tarinat eivät synny tyhjiössä, vaan aiemmat, niin sanotun kerronnallisen ympäristön, kertomukset ovat taustalla vaikuttamassa niihin. (Hyvärinen 2010, 94.) Hänninen (1999, 21) käyttää käsitettä sosiaalinen tarinavaranto, joka muodostuu kulttuurisista kertomuksista ja suuresta määrästä tarinoita, joita ihmiset jakavat erilaisten väylien kautta. Kujala (2020) puhuu tästä kulttuurisena tarinavarantona, kulttuurisina kertomuksina ja mallitarinoina, jotka toimivat ikään kuin pohjana omille kokemuksillemme ja niistä kerrotuille tarinoille. Tällaiset tarinat vaikuttavat yksilön kertomuksiin sekä myös muovaavat todellisuutta. Ne voivat myös vaikuttaa rajoittavasti siihen, miten yksilöt paitsi omaa tarinaansa kertovat, myös sitä miten he oman elämänsä hahmottavat. (Kujala 2020, 22.)

Narratiiviseen tutkimukseen kuuluu ajallisten prosessien käsittely, ja tarkoituksena on perehtyä kertojan tulkintoihin omasta menneisyydestään. Tästä huolimatta on tavallista, että aineistoa kerätään poikkileikkausasetelmalla eli niin, että huomio kohdistetaan esimerkiksi havaintoyksikön, kuten tässä tapauksessa kertojan, yhteen tilanteeseen useiden tilanteiden sijaan. (Hänninen 2018, 167.) Tutkimukseni aineisto linkittyikin siten kerronnallisuuden lisäksi myös muistiin ja muistitietoon, sillä käytännössä kirjoitetut kertomukset pohjautuvat kirjoittajien henkilökohtaiseen muistoon kohtaamisen tilanteesta ja tämän hetken kirjalliseksi muuttamiseen. Yksinkertaisesti määriteltynä muistitieto tarkoittaa tietoa, jonka pohjana on tiedonantajan muisti ja tämän tiedonantajan kertoma omakohtainen kokemus (Perinnetutkimuksen terminologia 2002). Muistitietoaineiston avulla saadaan esille kirjoittajien omia näkökulmia menneisyyden tapahtumista, joita tutkijan tehtävänä on esittää ja tulkita (Fingerroos & Haanpää 2006, 28).

Tarinat ja tarinoiden kertominen ovat yksi tapa lähestyä ihmisten ja eläinten monimutkaista suhdetta. Greenhough ja Roe (2019, 369) näkevät tarinankerronnan toimivan välineenä, jolla muun muassa eläinten parissa työskentelevät pystyvät ihmis-eläinsuhdettaan käsittelemään. Tarinoita tutkimalla voimme ymmärtää paremmin esimerkiksi sitä, miten monimutkainen ja ristiriitainenkin suhde eläimen ja ihmisen välillä muotoutuu ja miten muun muassa eläimen toimijuus tunnustetaan. Lisäksi huomion kiinnittäminen eläinsuhteesta kertoviin tarinoihin voi auttaa ymmärtämään paremmin yhteiskunnallisia ja poliittisia käytänteitä, joihin ne sisältyvät. (Greenhough & Roe 2019, 381). Tarinoissa eläimet saavat oman roolinsa, mikä lisää niiden subjektiviteetin ja yksilöllisyyden tunnustamista. Samalla tarinoiden avulla pystytään tiedostamaan kokemuksia rinnakkaiselosta muiden lajien kanssa. Yksittäisistä kohtaamisista

kerrotut tarinat voivat lisäksi auttaa huomaamaan ja tunnistamaan eläinten kyvyn vaikuttaa meihin. Greenhough ja Roe (2019, 377–381) korostavatkin, että tarinoita voitaisiin hyödyntää entistä enemmän eläinmaantieteen alalla, sillä se monipuolistaisi aiheeseen liittyviä näkökulmia ja toisi ääneen myös enemmän niitä, jotka käytännössä ovat muunlajisten kanssa tekemisissä. (Greenhough & Roe 2019, 377–381.)

4.2 Aineistonkeruu

Tutkimuksen aineiston muodostavat helmi-maaliskuun 2021 aikana keräämäni kirjallisessa muodossa kerrotut kertomukset, joiden keräämisessä käytin luomaani yksinkertaista sähköistä vastauslomaketta. Vastauslomakkeessa pyysin vastaajia kirjoittamaan vapaamuotoisesti omista rottakohtaamisista kaupunkiympäristössä. Tutkimuksessa aineistona toimivat vapaat kirjalliset vastaukset ovat tyypiltään kerrontaan perustuvaa narratiivista aineistoa, jossa vastaajat voivat kertoa vapaasti omin sanoin omista käsityksistään. Hännisen (2018, 164) mukaan tyypillisin tapa narratiivisen aineiston keräämiseen on usein haastattelu, mutta aineistoa voi kerätä myös esimerkiksi kirjoituspyynnöillä, kuten olen tässä tutkimuksessa tehnyt. Narratiivinen aineisto voi koostua mistä tahansa kerrontaan perustuvasta aineistosta, mutta siltä voidaan myös tarvittaessa edellyttää muitakin ominaisuuksia, kuten esimerkiksi selkeää tarinaa tai ajallista juonta. (Heikkinen 2018, 153.) Itse en edellyttänyt vastauksilta esimerkiksi juuri ajallista juonta, mutta toivoin kysymyksen asettelussa kertomuksissa olevan jonkinlaista tapahtumien kuvausta ja tilanteen kuvailua.

Hyvärisen ja Löyttyniemen (2005, 191) mukaan kerronnallisessa haastattelussa pyritään antamaan tarpeeksi tilaa kertomiselle sekä erityisesti pyytämään vastaajilta kertomuksia. Vastauslomakkeen pääosassa käytin avointa vastaustilaa, jonka otsikkona oli ”rottakohtaamiseni”. Tämän lisäksi kysyin lomakkeessa kohtaamisen ajankohtaa ja paikkaa sekä taustatietoja, kuten syntymävuotta, sukupuolta ja asuinpaikkaa. Lomakkeen alussa oli lyhyt alustus tutkimuksen tarkoituksesta sekä muutama apukysymys vastaamisen tueksi. Apukysymysten tarkoituksena oli herätellä vastaajaa pohtimaan kohtaamista monipuolisesti esimerkiksi kertomalla kohtaamisen synnyttämistä tuntemuksista ja ajatuksista sekä siitä mitä tilanteesta seurasi. Tämän tavoitteena oli saada enemmän tietoa kohtaamisen kokemuksesta ja mahdollisista affekteista. Tarkoituksena oli kuitenkin mahdollistaa vapaamuotoinen vastaaminen ja olla ohjailematta kertomuksia suuntaan tai toiseen liikaa, mutta varmistaa

kuitenkin tutkimuskysymysten kannalta oleellinen kohtaamisessa heräävien tuntemusten huomioiminen osana vastausta.

Kysymyksen asettelussa pyrin rajaamaan vastauksia niin, että ne koskisivat rottakohtaamista nimenomaan kaupunkialueella tai taajamassa, mutta esimerkiksi ajankohdan suhteen en asettanut vaatimuksia, mikä tarkoitti sitä, että kertomukset saivat sisältää myös mahdollisia muistoja pidemmänkin ajan takaa. Lisäksi päädyin siihen, että en rajaa kohtaamiskertomusten pituutta lomakkeessa. Aineiston kertomukset ovat muodoltaan keskenään jonkin verran vaihtelevia, sillä vapaamuotoinen vastaustila ja ennalta rajoittamaton vastauksen pituus ei ollut vaikuttamassa vastaamiseen. Annoin kertomusten kirjoittajille tällä tavoin vapautta muodostaa kokemuksesta omanlaisensa tarina, mikä muokkasi myös koko aineistoa moninaisempaan suuntaan. Vaihtelevuus näkyi käytännössä muun muassa niin, että kertomusten pituus vaihteli lyhyestä muutaman lauseen vastauksesta selvästi pitempään kertomukseen. Lisäksi toiset kertomukset olivat muodoltaan kuvailevampia kuin toiset, joissa keskityttiin enemmän itse kohtaamishavaintoihin.

Tutkimuksen vastaajat eivät olleet etukäteen tarkasti valittu erityinen ryhmä, vaan kaupungissa tapahtunut rottakohtaaminen muodosti edellytyksen kertomuksen jakamiselle ja tutkimukseen vastaamiselle. Koska en ollut rajannut vastaajia tarkemmin ja tarkoitukseni oli tavoittaa kaupungissa tapahtuneita kohtaamisia, päädyin jakamaan osallistumiskutsua ja linkkiä vastauslomakkeeseen melko vapaamuotoisesti sosiaalisen median avulla keskittyen erityisesti Facebookin kaupunkiryhmiin. Linkkiä vastauslomakkeeseen oli myös mahdollista jakaa eteenpäin vapaasti. Jaoin osallistumiskutsua aluksi omien sosiaalisen median yhteyksien kautta sekä Helsingin yliopiston kaupunkirottatutkimushankkeen tutkimusryhmän avustuksella muun muassa projektin Twitter-profiilissa. Tämän jälkeen kartoitin yleisesti kaupungeja ja kaupunginosia, joissa rottakohtamisista oli mediassa raportoitu ja jaoin osallistumiskutsua näiden alueiden eri kokoisissa kaupunkiryhmissä. Tällä tavalla sain kohdennettua tutkimuskutsua niille alueille, joissa ihmiset todennäköisemmin rottia kohdanneet tavoittaen samalla suhteellisen suuren joukon mahdollisia vastaajia.

Lomakemuodossa kertomustyyppisen kirjallisten aineiston kerääminen eroaa esimerkiksi tavallisesta haastattelutilanteesta monella tavalla. Eroa on esimerkiksi siinä, että vastaus on kirjoitettu itsenäisesti ilman haastattelijan suoraa vaikutusta kertomistilanteeseen ja ilman

suoraa vuorovaikutusta vastaajan kanssa. Kertomistilanne on siis varsin erilainen kuin kasvokkain tutkijan kanssa kohdatessa. Tämän vuoksi en ole voinut esimerkiksi kysyä vastaajalta tarkentavia kysymyksiä aiheesta tai muutenkaan reagoida vastauksiin tai kertomisen tilanteeseen. Myöskään kertojalla itsellään ei ole ollut mahdollisuutta esittää tarkentavia kysymyksiä aiheeseen liittyen.

Koska aineistoni kertomukset on kirjoitettu ilman, että olen ollut haastattelijana tätä samassa tilassa seuraamassa, en voi tietää minkälaisissa tilanteissa vastauksia on kirjoitettu. En siten voi myöskään tarkastella vastaamisen tilanteeseen ja siten myös kertomukseen mahdollisesti vaikuttaneita tekijöitä kovin tarkasti. Vastausten kirjoittamisen etuna verrattuna esimerkiksi tavalliseen haastatteluun on muun muassa se, että vastaaja voi käyttää vastaamiseen rauhassa aikaa, hän voi pohtia ja korjata kirjoittamaansa useampaankin kertaan sekä palata kirjoittamiseen uusien ajatusten noustessa mieleen Toisaalta on mahdollista, että vastauksia on kirjoitettu spontaanisti hetkessä. Tämä on vaikuttanut kertomusten luonteeseen ja sisältöön, sillä tilannekohtaisilla tekijöillä on aina vaikutusta kerronnan muotoon. (Pöysä 2006, 228.) Pöysä kuvailee kirjoittamistilannetta yksityisen lisäksi myös intiimiksi; kirjoittaminen tapahtuu usein tilanteessa, jossa olemme yksin. Kirjoitetuista vastauksista tulee julkisia vasta, kun ne julkaistaan. Muisteluun liittyvissä kirjoituksissa itseohjautuvuus on tavallista, kun ulkopuolelta ei tule kysymyksiä tai vaikutuksia omaan tekstiin. Lisäksi kirjoittaen muistellessa omaa kokemusta ja ajatuksia voidaan reflektoida eri tavalla kuin haastattelussa, mikä voi jatkaa muistelun prosessia pitemmälle ja etenkin pidemmissä kirjoituksissa kannustaa omaelämäkerralliseen kirjoittamiseen. (Pöysä 2006, 229–231.)

4.3 Aineiston analyysi

Vaikka analyysini pohjautuukin aineistoon ja sen sisältöön, on se täysin aineistolähtöisen analyysin sijaan teoriasidonnainen tai toisin sanoen teoriaohjaava sisällönanalyysi. Teoriaohjaavassa analyysissä teoriaa käytetään analyysin apuna, mutta se ei kuitenkaan nojaa täysin johonkin tiettyyn teoriaan tai malliin. Teoria tai aikaisempi tieto on mukana vaikuttamassa analyysiin, mutta käytännössä analyysi etenee aineisto ja sisältö edellä. (Tuomi & Sarajarvi 2018, 80–82.) Omassa työssäni yhteys teoriaan näkyi käytännössä niin, että analyysiä ohjasivat kohtaamisen sekä ihmisen ja eläimen suhteeseen liittyvät käsitteet sekä teoria affekteista. Sisällönanalyysissä käytin teemoittelua sekä perinteistä pelkistämisen,

ryhmittelyn ja käsitteellistämisen analyysirakennetta. Teemoittelun jälkeen pelkistin eli redusoin aineistosta alkuperäisilmauksia ja ryhmittelin eli klusteroin näitä. Lopuksi käsitteellistin eli abstrahoin ryhmiä edelleen tutkimuksen ja tutkimuskysymysten kannalta sopivalla tavalla. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 91; Miles & Huberman 1994, 12.)

Heikkinen kirjoittaa Polkinghornen (1995, 6–8; Heikkinen 2018, 154) esittämästä narratiivien ja narratiivisen analyysin erottelusta. Narratiivien analyysissä aineiston kertomukset voidaan luokitella ja jäsenellä muun muassa niiden samankaltaisuuksien perusteella kategorioihin tai tapaustyyppeihin, kun taas narratiivisessa analyysissä tarkoituksena on muodostaa kokonaan uusi aineistosta kertova ja sen teemoja kuvaileva kertomus. Koska aineistoni on selvästi kerronnallista ja sisältää selkeitä kertomuksia, olen aineiston sisällönanalyysin ohella analysoinut sen sisältämiä narratiiveja. Puhtaan narratiivisen analyysin sijaan olen siis keskittynyt narratiivien analyysiin ja etsinyt kertomuksista samankaltaisuuksia. Tämä analyysimenetelmä on kuitenkin toiminut lähinnä tukena muulle analyysille.

Aloitin aineiston käsittelyn lukemalla kertomukset läpi useampaan kertaan. Tarkoituksena oli aluksi tutustua aineistoon avoimesti ilman analyysikysymyksiä tai muuta määrittelevää tekijää. Muutaman lukukerran jälkeen aloin kirjata vapaasti ylös sanoja tai aiheita, jotka kertomuksissa selvästi toistuivat useampaan kertaan tai mitkä olivat muuten mielenkiintoisia. Tästä jatkoin muodostamalla näistä huomioista, tarkemmin kertomusten sisällöstä, aineistoa selkeyttäviä teemoja. Niputin teemoja tarkemmin yhteen, mikä tiivisti teemaluokkia vielä selkeämmiksi ryhmiksi. Teemoittelulla pyrin saamaan aineistosta yleiskuvaa, josta olisi hyötyä analyysissä myöhemmin. Kutsun tätä aineiston teemoittelua analyysin ensimmäiseksi vaiheeksi. Ensimmäisen vaiheen teemoittelun tuloksena muodostin kertomuksista seuraavanlaisia kategorioita: kohtaaminen, rotta, ihmisen suhtautuminen ja sosiokulttuurinen ulottuvuus. (Taulukko 1). Näihin neljään ryhmään sisältyi erilaisia teemoja, jotka kertovat kohtaamisilanteista ja niihin vaikuttaneista tekijöistä. Nämä kategoriat sisältöineen auttoivat analyysin seuraavissa vaiheissa, sillä niiden avulla hahmotin aineistoa paremmin. Ne eivät sellaisenaan esiinny analyysin tuloksissa, mutta ovat toimineet apuvälineenä tulosten käsittelyssä.

Kohtaaminen	Arkiset kohtaamisen tilanteet, kohtaamisen paikat, konfliktit, yllätyksellisyys, neutraalit havainnot
Rotta	Rotan ominaisuudet, rotta toimijana
Ihmisen suhtautuminen	Keholliset vaikutukset, moninaiset tunteet, pelon tarinat, omat ristiriidat
Sosiokulttuurinen ulottuvuus	Yhteiskunnallinen keskustelu, suhde ympäristöön, tiedon merkitys, yhteisöllisyys, hygieniat

Taulukko 1. Ensimmäisen vaiheen teemoittelu.

Teemoittelun jälkeen kävin kertomuksia läpi muutamaa taustatekijään keskittyen. Näitä olivat vastaajien syntymävuosi ja sukupuoli. Lisäksi tarkastelin aineistoa narratiivien näkökulmasta. Tarkoitukseni oli tässä vaiheessa saada paremmin selkoa kertomuksiin vaikuttavista seikoista sekä yleisemmin niiden muodosta ja kertomuksellisuudesta.

Toisen vaiheen jälkeen siirryin tutkimaan aineistoa tarkemmin tutkimusasetelman ja tutkimuskysymysten ohjaamana. Keskityin analyysissä ensin kohtaamisen kokemuksiin ja erityisesti siihen, millaisista kohtaamisen kokemuksista kertomuksissa puhuttiin ja mitä vaikutuksia muun muassa kohtaamisen paikalla kokemuksiin oli ollut. Käytännössä tein tämän niin, että koodasin aineistoa eri väreillä sen mukaan, oliko kertojan kuvailema kokemus ollut negatiivinen, positiivinen, ristiriitainen vai neutraali tai oliko kertomus muuten tulkittavissa tämän jaottelun mukaan. Näiden ryhmien alle keräsin kertomuksista pelkistyksiä, jotka vielä kertaalleen luokittelin uusiin pääluokkiin. Nämä suhteutuivat toisiinsa siten, että suoraan negatiivisia tai sellaisiksi tulkittavia kohtaamiskertomuksia oli eniten eli 36 kappaletta. Positiivisia kertomuksia oli 18 kuten myös ristiriitaisia kertomuksia. Loput 27 kertomusta oli luokiteltavissa enemmän tai vähemmän neutraaleiksi. Kävin kokemuksia läpi myös erityisesti kohtaamispaikkaa silmällä pitäen, sillä halusin selvittää, millainen merkitys tällä koettuihin kokemuksiin kertomuksissa oli. Yhdistin tämän edelliseen analyysikierrokseen siten, että kävin kohtaamispaikkoja läpi positiivinen – neutraali – negatiivinen – asteikkoa käyttäen, mikä auttoi yhdistämään paikat osaksi kohtaamiskokemuksen analysointia.

Lopuksi analysoin kertomuksia affektien näkökulmasta. Tässä vaiheessa affektien teoreettiset taustat ohjasivat tekemiäni huomioita, mutta en kuitenkaan lähestynyt aineistoa suoraan teorialähtöisesti. Pääosassa tässäkin vaiheessa oli aineisto ja sen kertomukset. Kävin

kertomuksia läpi poimien sieltä kohtia, joissa kehollisia vaikutuksia esiintyi ja joissa niitä kuvailtiin suoraan. Lisäksi pyrin tunnistamaan ja tarkastelemaan affektiivisiä vaikutuksia paitsi suorista tunnesanoista ja ilmauksista myös keskittyen etsimään niitä muista ilmaisuista ja tarinoiden tapahtumista. Affektit eivät useinkaan ole pelkästään jotain suoraan kuvailtavaa tai tunnistettavissa olevia tunteita, vaan ne voivat nimenomaan olla jotain kielellisen ulottuvuuden ulkopuolista (Massumi 2010, 25). Tämän vuoksi pyrin analyysissä lukemaan affekteja ja niiden vaikutuksia myös rivien välistä. Päädyin jaottelemaan kertomuksissa esiintyneet affektit ja niiden vaikutukset useampaan ryhmään. Tähän päädyin pelkistämällä aineistoa ja tekemällä pelkistyksille ensin alaluokkia, joita jaottelin pääluokkien alle. Tämän jälkeen muodostin aineistosta muutaman käsitteellisen ryhmän.

5 VAIKUTTAVAT JA KOMPLEKSISET ROTTAKOHTAAMISET

Esitän tässä luvussa aineistosta tekemäni analyysin tulokset. Avaan ensin hieman sitä, minkälaisista kertomuksista aineisto koostui. Tämän jälkeen siirryn käsittelemään sitä, minkälaisista kohtaamisen kokemuksista kertomukset ja niiden tarinat kertoivat. Luvussa 5.3 keskityn tarkastelemaan kohtaamisissa esiintyneitä ja koettuja affekteja ja niiden merkitystä. Olen valinnut esimerkkejä aineiston kertomuksista käsittelemieni teemojen mukaan. Kertomukset ja niistä tähän poimitut sitaatit olen numeroinut järjestykseen, minkä tarkoituksena on lähinnä helpottaa niiden yksilöintiä ja tunnistamista ja toisaalta varmistaa, että kertomukset pysyivät omina kokonaisuuksinaan eivätkä pirstaloituneet tai sekoittuneet toisiinsa.

5.1 Kohtaamiskertomukset

Aineiston muodostavat 99 vastausta sisälsivät monipuolisen ja vaihtelevan joukon erilaisia kertomuksia ja niissä olevia kohtaamisen tarinoita. Vaikka kaikki vastaukset olivat omanlaisiaan kokonaisuuksia, oli niissä silti samalla myös jonkin verran samankaltaisuuksia. Kertomusten pituus ja sisältö vaihteli muutamasta lauseesta pitkiin, useita tarinoita sisältäviin kokonaisuuksiin ja puheenvuoroihin. Hyvärinen ja Löyttyniemen (2005, 190) mukaan kertomukset sisältävät tapahtumia, joihin liittyy jonkinlainen muutos tai prosessi. Kertomusten kerronnallisuutta ja kokemuksen välitystä lisää etenkin se, etteivät kerrotut lauseet jää pelkästään raportoinnin tasolle, vaan tapahtumista on löydettävissä myös jonkinlaista kausaliteettia. Ilman tätä kerronnallisuus jää hyvin ohueksi. (Hyvärinen & Löyttyniemi 2005, 190.)

Osaa vastauksista voisikin luonnehtia kertomusten sijaan ennemminkin havaintoina tai lyhyinä raportteina, vaikka niissä tarinan ainekset sinällään olisivatkin. Määrällisesti näitä lyhyempiä vastauksia oli kuitenkin vähemmän kuin muita kuvailevampia kertomuksia. Kokemuksen kuvailun tai oman sekä tilanteen reflektoinnin sijaan osa vastaajista on halunnut kertoa kohtaamisesta selvästi tiiviimmin ja yksinkertaisemmin ja tyyliään toteavammin, mikä myös vaikuttaa näiden vastausten kerronnallisuuteen. Vaikka tämänkaltaisista vastauksista en ole pystynyt tarkastelemaan kertojien kokemuksia ja tuntemuksia, kuvaavat ne silti omalla tavalla

sitä, millaisia kohtaamistilanteet ovat heille olleet. Seuraava sitaatti kuvaa hyvin näitä lyhyitä vastauksia, joissa kohtaamisesta raportoitiin varsin tiiviisti.

”Näitä on ollu varmaan noin neljä-viisi. Taloyhtiön roskiksesta kurkannut kun vienyt roskaa pari kertaa, tämän lisäksi kadulla vilistänyt ohi.” (K84)

Osassa kertomuksia tyyli oli toteavan sijaan runsasta, kuvailevaa ja jopa dramatisoitua. Kertomusten tyyllilajeissa käytettiin myös huumoria ja tunteellisuutta. Hännisen (2018, 164) mukaan kerronnassa käytetään erilaisia tyyllilajeja, jotka eivät välttämättä suoraan kuvaa itse tapahtumia ja tilanteita, vaan jännittävät ja traagisetkin tapahtumat voivat kertomuksissa muuttua humoristisiksi tai toteaviksi. Kertomusten herättämistä tunteista ja vaikutuksista ei voikaan aina vetää suoraa johtopäätöksiä, vaan kerronnallisuuden tyyli ja piirteet on huomioitava osana vastausten tulkitsemista. Esimerkiksi tässä seuraavassa kertomuksessa kohtaamisen tapahtumia ja siitä nousseita tuntemuksia kuvailtiin monipuolisesti ja tarinankerronnassa käytettiin kuvailevaa kieltä.

”Elettiin syyskuuta vuonna 2019. Tavanomainen päivä pikkukaupungin omakotitaloalueella. Jo pidemmän aikaa oli naapurustossa keskustelua herättäneet rotat, joita oli korttelissa alkanut ilmaantumaan oikeastaan pihaan kuin pihaan. Aukkaat olivat jättäneet loukkuja ympäriinsä, ennakoitua viisaammiksi otuksiksi kostautuneet rotat olivat kuitenkin onnistuneet välttämään vääjäämättömän kuoleman ja kähveltämään syötit kerta toisensa jälkeen. Sinä syyskuuisena päivänä kohtasin rotan ensimmäistä kertaa, erittäin elävänä eikä kohtaaminen ollut varmasti kovinkaan suotuista kummallekkaan osapuolelle. Se rotta oli suuri, en osannut odottaa niiden olevan niin suuria. Asiaan saattoi vaikuttaa naapurin kertomus pihavarastoon unohtuneesta joululahjaksi saadusta ja sittemmin mystisesti kadonneesta toffee-rasiasta. Nappasin talon seinustalta haravan ja aloin kauhun vallatessa mieleni huiutamaan rottaa kaikin voimin. Vipeltäjä suuntasi autotielle, minä hänen perässään. Onnistuin lopulta ajamaan rotan lähettyvillä sijainneeseen metsään, jonne se lopulta pakeni. --” (K1)

Suurella osalla vastauksia kertomukset olivat rakenteeltaan varsin yhteneväisiä. Kertomuksissa luotiin aluksi taustaa kohtaamisen tilanteelle kertomalla esimerkiksi kohtaamisen ajankohdasta, ympäristöstä tai omasta tekemisestä juuri ennen alkavia tapahtumia. Tämän jälkeen kerrottiin tarina siitä, miten rotan kohtaaminen tapahtui. Monesti tässä yhteydessä kuvailtiin rottaa ja kerrottiin myös rotan toiminnasta tilanteessa. Tapahtumien

kuvailun jälkeen vastaajat kertoivat siitä, miten olivat tilanteen jälkeen toimineet, ja mitä ajatuksia tai vaikutuksia kohtaamisella rotan kanssa oli ollut. Osa vastaajista lisäksi reflektoi omaa toimintaansa ja toisaalta pohti myös rotan näkökulmaa kohtaamisessa. Tarinankerronnan avulla rottia kohdanneet pystyivät käsittelemään ajatuksiaan ja suhtautumistaan eläimeen. Samalla se näytti lisäävän eläimen toimijuuden tunnistamista, kun tarinoissa kertojat käsitelivät rotan toimintaa ja tilanteen vaikutuksia siihen. (Greenhough & Roe 2019, 369.)

Ajallisuus on osa kertomuksia, vaikka pääasiassa ne ovatkin tarinoita hetkellisistä kohtaamisen tilanteista. Ajallisuuden merkitys korostui erityisesti pidemmissä kertomuksissa, joissa verrattiin ensikohtaamista toisiin kohtaamiin tai joissa kertomus koostui useammasta kohtaamisen tilanteesta. Näissä kohtaamisen tilanteet eivät enää ole vain yksittäisiä hetkiä, vaan toistuvia tapahtumia, jotka linkittyvät toisiinsa. Nämä kertomukset sisältävät myös pohdintaa omasta kohtaamisen myötä muuttuvasta suhtautumisesta rottaan. Ajallisuutta oli myös sellaisissa tilanteissa, joissa kohtaamisen vaikutukset jäivät ikään kuin osaksi ihmistä. Ohimenevä tilanne on jättänyt osaan jälkensä, joka vaikuttaa toimintaan vielä pitkään kohtaamisen jälkeen. Lisäksi on huomioitava myös ajallisuuden merkitys näissä käytännössä muistoihin pohjautuvissa kertomuksissa.

5.2 Rottakohtaamisen tilanteet

Kertomuksissa esiintyi joukko erilaisia kohtaamisen tilanteita rotan kanssa ja niihin suhtauduttiin yllättävän monella tavalla. Kertomuksissa esiintyvät kohtaamisen tilanteet, niihin suhtautuminen ja niissä heränneet tunteet vaihtelivat negatiivisesta positiiviseen. Lisäksi osa kerrotuista kokemuksista oli selvästi ristiriitaisia eli näissä kertomuksissa kuvailtiin kohtaamista tai siitä heränneitä tunteita sekä negatiivisesti että positiivisesti. Kaiken kaikkiaan nämä suhteutuivat toisiinsa siis niin, että suoraan negatiivisia tai sellaisiksi tulkittavia kohtaamiskertomuksia oli 36, positiivisia ja ristiriitaisia kertomuksia oli kumpiakin 18 ja loput 27 oli luokiteltavissa enemmän tai vähemmän neutraaleiksi. Neutraalimmat kertomukset eivät tulkintani mukaan sisältäneet niin selkeitä tunteita tai tapahtumia, että ne olisi voinut suoraan luokitella negatiiviseksi tai positiiviseksi, minkä vuoksi päädyin erottamaan ne tässä suhteessa muista kertomuksista. Kohtaamisen kokemuksiin vaikuttivat muun muassa tilannetekijät, ulkopuoliset vaikutukset, kohtaamisen paikka ja etäisyys rottaan. Myös rotan ulkomuoto ja toiminta vaikuttivat kohtaamisen kokemukseen ja tilanteeseen suhtautumiseen.

Monet kertomuksissa esiintyneet kohtaamiset sijoittuivat hyvin arkisiin tilanteisiin ja paikkoihin, joissa kertojan arkinen toiminta keskeytyi rotan näkemisellä tai siihen törmäämisellä. Näihin tilanteisiin liittyi usein myös yllätyksellisyyden elementti. Arkisia kohtaamisen tilanteita tapahtui esimerkiksi työmatkalla, lenkillä, koiran kanssa ulkoillessa, ravintolassa, puistossa tai kotipihalla ollessa. Kohtaamisen paikat olivat näitä mukaillen esimerkiksi katuja, puistoja, parkkihalleja, sisä- tai kotipihoja, asuntoja, roskakatoksia tai asemia. Yllätyksellisyys näissä tilanteissa näkyi muun muassa niin, että kohtaaminen oli usein odottamaton ja nopea tilanne, jota ei voinut ennakoida tai joka tapahtui odottamattomana aikana. Monet kohtaamiset, etenkin kaupungilla kaduilla ja puistoissa, olivat yksittäisiä ja kestoltaan melko lyhyitä. Etenkin pihoilla taas tapahtui enemmän toistuvia kohtaamisia rotan kanssa, jolloin ajallisesti puhuttiin pidemmistä jaksoista, jopa vuodesta, johon sisältyi useita rottakohtaamisia joskus samankin rotan kanssa. Yllätyselementtiä ei poistanut välttämättä sekään, että rottia oli paikassa aiemminkin nähty. Monessa kertomuksessa korostui se, että tällainen kohtaaminen oli kertojalle täysin uusi ja sellaisena jäänytkin erityisesti mieleen. Tarinoissa siis kerrottiin varsin usein ensikohtaamisesta.

5.2.1 Monenlaiset kohtaamisen kokemukset

Positiiviseksi luokiteltavissa kohtaamisissa kertojat joko itse puhuivat rotasta, kohtaamisen tilanteesta tai omista tunteista ja ajatuksistaan jollain tapaa positiiviseen sävyyn tai tämä oli muuten tulkittavissa kertomuksesta. Mikäli kertoja ei itse sanoittanut suoraan suhtautumistaan tapahtumaan, kertoi tästä esimerkiksi käytetty kieli tai tarinan tapahtumakulku.

”Kun eräänä lauantaina palatessani kotiin pubista pysähdyin Kurvin Grillille. Tilaustani odotellessani huomasin rotan kurkkivan grillin alta. Oli aika kylmä loppusyksy. Varmaan oli mukava rotan sielä lämmitellä. Ja varmaan ihmiset pudottelevat ruokiaan grillin lähistölle. Niin helppo siitä on rotan päästä osingoille. Hyvin valittu siainti siis! Hyvä rotta! Monelta ihmiseltä olisi varmaan kadonnut ruokahalu siihen paikkaan. Mutta oma reaktioni oli ikään kuin olisin nähnyt söpön koiranpennun. Eläinrakkaat ihmiset tietävät sen filiksen kun näkee eläimen. Minulle tuli rotan kohdalla jotain vastaavaa. En sellaista kyllä kadulla lähestyisi. Mutta kiva niitä on seurata kun kohdalle sattuu.”(K86)

Kuten yllä olevassa kertomuksessa, rotan kohtaamisen positiivisena kokeneet näyttivät suhtautuvan rottaan usein lämpimästi. He asettuivat monesti eläimen asemaan tilanteessa ja pohtivat sen näkökulmaa tapahtumaan. Rotan kohtaaminen oli verrattavissa muiden eläinten kohtaamiseen, eikä rottaa kohtaan ollut henkilökohtaisesti erityisen negatiivisia ennakkoaajatuksia, vaikka yleinen negatiivinen asenne rottia kohtaan ehkä tiedostettiin. Eläimen lähestyminen ja eläimen läheisyyteen suhtautuminen kuitenkin vaihteli; osa ei halunnut rottaa liian lähelle itseä, kun taas toiset kiinnostuivat siitä kohtaamisen jälkeen niin paljon, että yrittivät uteliaasti seurata sitä.

Positiivisissa kertomuksissa korostui rotan tietynlainen toiminta suhteessa ihmiseen. Näissä kertomuksissa ihmiset pystyivät seurailemaan ja katselemaan rotan puuhia tai sitten tilanteissa rotat tekivät jotain, mikä ei muuten kohdistunut suoraan ihmiseen itseensä. Rotat kurkkivat piiloistaan, söivät omissa oloissaan, loikkivat ja vipelsivät kadulla tai pötkivät ihmistä pakoon. Ihmisen ei tarvinnut reagoida rotan toimintaan, kun sen ei koettu kohdistuvan itseen tai omaan tilaan. Kertomusten mukaan näissä kohtaamisissa ei myöskään koettu kovin voimakkaita reaktioita, mikä voi kertoa paitsi tilanteen luonteesta myös eläimeen suhtautumisesta. Esimerkiksi seuraavassa kertomuksessa koettiin varsin myönteinen kohtaaminen rotan kanssa.

”Seisoin ratikkapysäkillä iltapimeän aikoihin, Hakaniemen Ympyrätalon S-marketin vieressä, kun yhtäkkiä kyseisen autotien yli juoksenteli rotta. Se ilmestyi jalkojeni viereen ja jatkoi matkaansa Tokoinrannan suuntaan. Kohtaaminen oli nopea, mutta eläinystävänä koin sen huvittavaksi ja ehkä jopa lämpimäksi. Kaikenlainen kohtaaminen luonnon kanssa muistuttaa minua aina siitä, että olemme kaikki osa tätä samaa elämänkierrettä.” (K43)

”-- En pelkää rottia ja minusta ihan ok että oleskelevat (viljely)palsta-alueella. Ne eivät tee siellä isoa tuhoa (vrt. kauriit ja rusakot), ja ovat minusta varsin suloisia. Kyseinen Pakilassa sijaitseva palsta-alue on ihan Helsingin Keskuspuiston vieressä, ja Kehä I kulkee parinsadan metrin päässä. Alueella kulkee paljon villieläimiä. Rotta on melko tavallinen näky siellä.” (K26)

Monista kertomuksista ilmeni rotan hyväksyminen osaksi luontoa ja kaupunkiympäristöä. Esimerkiksi yllä olevissa kertomuksissa rotta luokiteltiin muiden luonnossa olevien kaltaiseksi eläimeksi. Tämänkaltaisissa vastauksissa kaupunkiympäristöä ei niinkään erotettu luonnosta, vaan luonto oli sen luonnollinen osa, mihin myös eläimet kuuluvat. Samalla rottakin hyväksyttiin osaksi tätä elinympäristöä. Rottiin positiivisesti kaupungissa suhtautuneet

näyttivät hyväksyvän rinnakkaisen elon rotan kanssa samassa tilassa. He eivät kertomuksissa puhuneet rottien hävittämisestä, niiden mahdollisesti luomista haitoista tai omista ajatuksistaan näihin toimiin liittyen. Tähän vaikuttanee myös näiden kertomusten kohtaamispaikat, jotka sijoittuivat monesti oman kodin ulkopuolelle sellaisiin paikkoihin, joissa yksittäiseltä ihmiseltä ei mitään toimia sinänsä vaaditakaan. Positiivisia kohtaamisia tapahtui erityisesti kaupungin kaduilla ja omien reittien varrella tai tuttujen paikkojen lähellä. Kotipihoilla rotat ja niiden kohtaaminen herätti enemmän vaihtelevia tunteita. Kaiken kaikkiaan tällaiset positiivisemmat kohtaamiskokemukset kertovat siitä, että rotankin kaltaisten tuholaisiksikin kutsuttujen eläinten kanssa on mahdollista puhua myös rinnakkaiselosta tai ainakin vähintään sietokyvystä. Bhatian ym. (2019, 623) rinnakkaiselon janan mukaisesti positiivinen rinnakkaiselo näyttäytyi myönteisenä asenteena eli hyväksymisenä, mikä tuli myös kertomuksissa esille. Esimerkiksi tässä kertomuksessa kaupunkiympäristössä elettiin rinnakkain rottien kanssa varsin sopuisasti.

”Ennen edellistä myrkytyskertaa Merihaan rotat pääsivät lihomaan niin laiskoiksi, ettei niitä kiinnostanut enää juosta autojen alle piiloihin, kävelivät vaan parkkihallissa. Isoimman ja kesyimmän rotan mä olen nähnyt Kurvissa. Istuin ritiläportaikoille syömään hampurilaista ja se tuli vaan metrin päähän portaiden alle hengaillemaan ja venaamaan että jotain tippuu. Itiksessä oli kerran fiksu rotta, se otti muovipussin päälleen ennen kuin lähti juoksemaan aukion yli. Ihan kuin pussi tuulessa mutta kiinnitti huomiota kun ei tuullut yhtään.” (K41)

Negatiivisissa kohtaamiskertomuksissa rottaa kuvailtiin monesti muun muassa yllättävän isoksi, epämiellyttäväksi, likaiseksi ja siimahännäksi. Myös rotan äänet koettiin epämiellyttävinä. Nämä ominaisuudet vaikuttivat herättävän kertojissa kovin negatiivisia ajatuksia ja tuntemuksia. Kuten positiivisissa kohtaamisissa myös näissä rotan toiminnalla oli vaikutusta ihmisen suhtautumiseen. Rotan käyttäytyminen arvaamattomasti ja liian lähellä itseä vaikutti kohtaamiseen negatiivisesti.

”Brahenpuiston koirapuiston vieressä oleva viheralue juuri ennen Sturenkatua. Olin kävelyllä ja näin kun kaksi rottaa ikään kuin otti yhteen. En tiedä olivatko nälkäisiä, mutta olivat tosi pelottavia. Pitivät aggressiivista ininää ja melkein kävivät kimppuun, kun luulivat, että minulla olisi ruokaa. Epämiellyttävää.” (K78)

”-- Eräänä aamuna kahvilassa oli kaikki paperinen revitty ja kahvinpuruja levitelty ympäriinsä. Rotta asialla, en itse sitä nähnyt, mutta työkaveri yllätti rotan kahvikoneen luota. Tuntui, että kaikki pinnat ovat likaisia ja mietin, onkohan ne varmasti desinfioitu ja onko rotta kuitenkin päässyt vitriiniin. Inhotti, tuntui että puhdas tila on saastutettu.” (K7)

Rotan uhkaavaksi koettu toiminta teki kohtaamisista erityisen negatiivisia. Näissä kertomuksissa rotat toimivat aktiivisena toimijana osana tilannetta ja tekivät sellaisia toimia, jotka vaikuttivat suoraan ihmiseen itseensä tai useammassa kohtaamisessa lemmikkikoiraan. Monesti tämä koettiin hyökkävänä. Ihmiset kertoivat rotan juoksevan suoraan kohti, hyökkävänä ja hyppäävän päälle. Myös tautien levittäminen ja tuhotyöt, joita rottien tiedettiin tehneen, herättivät negatiivisia tunteita sekä osalla myös vahvaa tarvetta reagoida. Ymmärrettävästi myös konflikteiksi edenneet kohtaamiset esimerkiksi ihmisen, koiran ja rotan kanssa tekivät kokemuksesta negatiivisen. Rinnakkaiselo voi näyttäytyä siis myös negatiivisena, jolloin eläintä ei hyväksymisen sijaan siedetä ja tämä voi näkyä voimakkaimmillaan väkivaltaisenakin käytöksenä ja konfliktina. Tästä voidaan kuitenkin erottaa kontekstuaalinen tappaminen eli tässä tapauksessa systemaattinen rotan aiheuttamien haittojen vuoksi tehtävä eläinten hävittäminen. (Bhatia 2021, 2.) Esimerkiksi tässä seuraavassa kertomuksessa ihmisen, koiran ja rotan kohtaamisesta muodostui ikävä konfliktitilanne, kun koira ja rotta ottivat fyysisesti yhteen.

”-- Kävelin koirani kanssa jalkakäytävää pitkin ja rotta käveli ikäänkuin meitä vastaan. Kävelytien molemminpuolin oli korkeat lumikinokset, joten rotta ei päässyt ”helposti” pois jalkakäytävältä. Koirani ei huomannut rottaa aluksi lainkaan mutta siinä vaiheessa kun rotta lähti juoksemaan kovaa vauhtia meihin päin/ohi meistä koirani huomasi rotan. Koirani metsästi rotan suuhunsa, yritin estää sitä huutamalla ja hihnasta vetämällä mutta taisin olla tilanteessa liian hidas. Rotan ollessa koirani suussa minä huudan koiralle, rotta alkaa kirkua ja koirani varmaankin kauhusta kankeana päästää rotan suustaan pois.” (K72)

”Entisen työpaikkani roskakatos puistattaa vieläkin kun mietin sitä. Toisinaan rottia juoksi hillittömästi kymmenenkin kappaletta kun oven avasi. Kieltäydyin toisinaan viemästä roskaa. Monen puhelun jälkeen saimme paikalle myrkkyä, jolloin rottien ruumiita alkoi ilmestyä pihamaalle. Työskentelen vanhusten hoidon parissa. Pelko roskakatoksia, joiden alaosassa on rotanmentävä reikä, on edelleen vahva.” (K42)

Negatiivisiin kertomuksiin liittyi usein puhetta rottien määrästä. Näissä korostuivat kohtaamiset useamman rottayksilön kanssa. Kuten yllä olevassa kertomuksessa, osa kohtasi rottia kerralla suuren määrä, mikä oli omiaan lisäämään tilanteen vaikuttavuutta ja yllättävyyttä. Monesti tämä nähtiin nimenomaan negatiivisena ja pelottavanakin. Tämäkään ei kuitenkaan ollut täysin aukotonta, sillä joidenkin mielestä iso ”rottaperhe” tai useamman rotan toiminnan seuraaminen koettiin mukavaksi. Tilanteella oli tässäkin merkitystä; roskiksessa majailevat kymmenet rotat olivat inhottava näky, kun taas puistossa etäisyyden päässä puuhailevat rotat eivät herättäneet niin paljon negatiivisia ajatuksia. Mitä enemmän rottia oli lähietäisyydellä kohdattu, sitä ikävämpi tilanne ihmisen mielestä kuitenkin oli. Tähän liittyi myös tarvetta reagoida. Suuri määrä rottia yhdistettiin laajempaan rottaongelmaan, joka herätti huolta ja närkästystä. Kohtaamispaikka oli näissä kertomuksissa muita useammin lähellä ihmisen omaa arkista tilaa, kuten kotia ja sen läheisyyttä, tai työpaikkaa, mikä saattaa lisätä sitä, että kohtaamisen nähtiin kertovan ongelmasta sen sijaan, että se olisi ollut harmiton eläin kohtaaminen. Rotasta tuli näissä paikoissa tunkeilija. Peltola ja Åkerman (2012, 56) esittivät, että arkiset kohtaamisen ja vuorovaikutuksen paikat voivat muuttua jännitteisiksi pisteiksi ihmisen ja luonnon välillä ja aloittaa eläimeen liittyvät käytännön prosessit. Kohtaamispaikkana negatiivisissa kertomuksissa oli myös usein yhteydessä jätekatoksiin ja roskiin. Rottiin törmääminen näissä paikoissa toimikin useassa kertomuksessa alkupisteinä niiden hävittämiseen tähtäävissä toiminna. Siten yksittäisistä lajin edustajista tuli osa isompana nähtävää ongelmaa ja samalla osa hallinnollista prosessia.

5.2.2 Sisäisiä ristiriitoja ja ulkoisia vaikutuksia

”-- Olen eläinrakas ihminen ja lemmikkirottia voisin aivan hyvin hoitaa ja helliä. Ne ovat minusta söpöjä. Mutta villit kaupunkirovat jostain syystä rajautuvat eläinrakkauteni ulkopuolelle. Hyvin ambivalenttia! Ajattelen vain jotenkin sitä tautien ja syöpäläisten levittämistä vaikka se ei lienekään kauhea riski. Rotat eivät tunnu kuuluvan ympäristööni eikä luontoon.” (K7)

”Kotini vieressä olevan puiston laidalla on ollu keväällä monena vuonna iso kasa hiekoitushiekkaa ja muuta maa-ainesta talven jäljiltä. Tähän kasaan on rottayhdyskunta usein tehnyt pesänsä, ja auringon laskettua on voinut ohi kulkiessa seurata pienten rotanpoikien touhuilua. Tunne on hieman ristiriitainen, rotat eivät itsessään pelota tai ällötä, mutta tiedostan niiden aiheuttamat haitat kaupunkiympäristössä. Mutta ovathan nuo pienet leikkisät otukset niin kovin herttaisia!” (K55)

Osassa kertomuksia käsiteltiin sekä negatiivisia että positiivisia kokemuksia ja tuntemuksia. Esimerkiksi yllä olevissa kertomuksissa kertojat pohtivat omaa suhtautumista tilanteeseen ja tunnistivat itsekkin omaa sisäistä ristiriitaisuutta aiheeseen liittyen. Ristiriitaa pohtivat erityisesti ne, jotka kuvasivat itseään yleensä jollain tapaa muuten eläinrakkaiksi tai jotka lähtökohtaisesti pitivät eläimiä varsin positiivisena asiana. Eläimiä ja rottiakin siis yleisesti kunnioitettiin ja niiden ominaisuuksia, kuten älykkyyttä ja selviytymiskykyä, arvostettiin, mutta jotenkin villi rotta ihmisen omakseen mieltämässä ympäristössä ei sisältynytkään enää oman suvaitsevaisuuden piiriin. Toiset pohtivat myös tähän vaikuttavia asioita. Pohdinnoissa päädyttiin monesti siihen, että rotat ovat ei toivuttuja vieraita luultavasti monesta syystä. Etenkin rottien aiheuttamat haitat mietityttivät ja niiden kantamat taudit huolettivat. Muutamassa tarinassa havaitut tuhotyöt toimivatkin laukaisijana omien ajatusten muutokseen. Ojalan ja Linds kogin (2011, 225–226) mukaan tämäntyyppisissä aiheissa laajakin arvojen kirjo on mahdollinen ja vaihtelevat arvot voivat olla olemassa samaan aikaan. Arvoristiriidassa kyse voi olla siitä, että hetkelliset lyhyen aikavälin arvot ovat keskittyneet ihmiseen itseensä ja siten ristiriidassa laajempien luontoon tai eläimiin kohdistuvien arvojen kanssa.

Kertojan sisäinen ristiriita rottaan suhtautumisesta näkyi osalla niin, että ensikohtaaminen oli jollain tapaa negatiivinen, mutta ajan myötä ajatukset ja suhtautuminen muuttuivat positiivisemmaksi. Useampi kuvasi ensikohtaamisessa säikähtäneensä, mutta että tilanne oli jälkeinpäin kääntynyt ajatuksissa positiivisemmaksi. Rotat herättivät myös paljon ihmettelyä ja epätietoisuutta. Rotista levitettävää tietoa myös kyseenalaistettiin ja pidettiin vanhentuneena. Epävarmuutta herätti etenkin se, mitä rotta voisi tehdä, mitä haittaa siitä todellisuudessa voi olla tai mitä rotalle pitäisi itse tehdä. Kaikki eivät nähneet rottaa suoraan ongelmana, vaan tämän asenteen todettiin useammassa kertomuksessa tulevan yhteiskunnan yleisestä asenteesta rottia kohtaan. Sisäisten ristiriitojen lisäksi ristiriitaa aiheuttivat siis ulkopuolelta tulevat odotukset ja asenteet rottia kohtaan, kun ne erosivat kertojien omista ajatuksista. Ulkoapäin tulevat asenteet olivat lähtöisin niin yhteiskunnan laajemmista keskusteluista kuin naapureiden tai muiden kanssaihminen suhtautumisesta rottiiin. Myös Ojala ja Lidskog (2011, 233) toteavat, että ulkopuolelta tuleva paine voi olla vaikuttamassa ihmisen toimiin ja tämän myötä toimista käytävä keskustelukin käydään lähtökohtaisesti jossain muualla. Vahva sosiaalinen paine toimia tietyllä tavalla voi vaikuttaa siten, että kaikki aiheeseen liittyvät ongelmat eivät tule osaksi julkista keskustelua.

”-- Rotasta puhuttiin naapurien kesken, ensin vähän varovaiseen ja salamyhkäiseen sävyyn kuiskaillen ("Oletko sattunut näkemään sitä...rottaa?"). Jotenkin tuntui hävettävältä, että omilla piholla pyöri sellainen otus. Rottaongelmasta alkoi kuitenkin olla laajemminkin puhetta kaupunginosan facebook-ryhmässä, jossa jaettiin loukutusvinkkejä ja syyllistettiin siilien ruokkijoita. Meilläkin oli kaksi loukkuja pihassamme. Niiden virittelemisen oli hankalaa, koska emme halunneet niiden näkyvän ohikulkijoille, emmekä siilien tai oravien päätyvän niihin. Rotta oli ovela, eikä mennyt loukkuihin. Loppukesästä se pyöri aivan pelottomasti jalkojemme juuressa terassilla grillailtaessa. -- ” (K24)

Kohtaamisen tilanteista välittyi niihin ja rottakeskusteluun liittyvä sosiaalinen ulottuvuus. Kuten yllä olevassa esimerkissä, osassa kertomuksissa puhuttiin muun muassa naapureista, naapureiden pihojen rotista ja naapurien välisistä keskusteluista, joiden merkitystä omaan suhtautumiseen ja omiin rottien hallinnan keinoihin pohdittiin. Tämän kaltainen sosiaalinen ulottuvuus rottien kohtaamisiin liittyen oli nähtävissä etenkin hieman vanhemmilla vastaajilla. Vanhemmat vastaajat kohtasivatkin rottia enemmän talojen piholla, kun taas nuoret aikuiset kohtasivat rottia jonkin verran enemmän keskustan kaduilla.

Toisaalta sosiaalinen paine ja sen myötä myös häpeä liittyi erityisesti toimenpiteisiin, joihin ryhdyttiin rottakohtaamisten jälkeen. Ulkopuolelta tulevat rottia koskevat negatiiviset asenteet saattoivat ollakin ristiriidassa omien asenteiden ja tunteiden kanssa. Tätä tapahtui etenkin omakotitaloasujien kertomuksissa. Rottien torjunta oli toisten mielestä erittäin tärkeää ja siihen ryhdyttiin välittömästi kohtaamisen jälkeen esimerkiksi ilmoittamalla isännöitsijälle. Myös rottien ja muiden eläinten ruokkijat herättivät jonkin verran turhautumista ja tällainen toiminta nähtiin tuomittavana ja ongelmia lisäävänä. Toiset taas olivat melko varautuneita ja kyseenalaistivatkin osittain koko rottien hävittämisen tai eivät muuten pitäneet asiaa niin tärkeänä. Ojalan ja Lidskogin (2011, 233–234) mukaan olisi hyvä, että mustavalkoisen keskustelun ja ajattelun sijaan yhteiskunnassa otettaisiin paremmin huomioon ihmisten häilyvät ja ristiriitaisetkin asenteet ja arvot ilman, että ne automaattisesti luettaisiin jotenkin epäloogisiksi tai vastustaviksi. Tämä lisäisi keskustelun avoimuutta ja toisi siihen uusia näkökulmia.

”Olen saanut kunnian nähdä rottia kaupunkiympäristössä useita kertoja. Hienoja, viisaita eläimiä. Kunnioitan kaikkea elämää ja siksi en koe rottaakaan ongelmaksi. Olemme vinouttaneet oman ajattelumme tietoisesti sen kaltaiseksi, että voimme nähdä hirrrrveitä ongelmia itsemme ulkopuolella, jotta meidän ei tarvitsisi tarkastella koskaan omaa

pimeyttämme. Koska tosiasiaan on, että suurin ongelma olemme me ihmiset. -- Rotta ressurkka on yksi niistä surullisista esimerkeistä, joka saa syyttömänä kaiken syyn kuitenkin niskoilleen. Oliko se peräti 1300-luvulla, kun hygieniatasot ihmisten yhteisöissä olivat sellaiset, että taudit pääsivät leviämään ja osa tautien aiheuttajista olivat eläimiä. Tilannehan on tällä saralla olennaisesti muuttunut mutta sukupolvi sukupolvelta meille opetetaan kaikkea hirveyksiä rotista, vaikka tautiriskit ovatkin 700 vuodessa vähentyneet olennaisesti. Niin, salmonellaahan rotta voi vielä kuulemma levittää mutta niin levittävät myös pikkulinnut, lokit, varislinnut, siilit ja varmaan lähestulkoon kaikki ympärillämme elävät eläimet, joten ikävä kyllä joutuisimme myrkyttämään ne kaikki. Yksi vastenmielisimmistä piirteistä ihmisissä on kyky sallia yhden eläinlajin tappaminen hitaasti myrkkyyntä kiduttamalla eikä eläinsuojelijoitakaan kiinnosta tarttua tähän epäkohtaan. --” (K47)

Vaikka yleisesti rottiiin kohdistuviin torjuntatoimiin suhtauduttiin melko ymmärtävästi, niin toisaalta rottien hävittäminen herätti myös selvää vastustusta, kuten esimerkiksi yllä olevassa puheenvuorossa. Yhteiskunnan asenteita ja rottaan kohdistuvaa toimintaa kyseenalaistettiin ja kritisoitiin; asia kääntyi niin, että muutaman mielestä rottien sijaan asian ongelmana oli ihminen vanhentuneine tapoineen. Kertomuksissa vertailtiin rottia myös muihin kaupungin eläimiin. Rottiin suhtauduttiin monesti muita eläimiä negatiivisemmin, mutta muutama vastaaja nosti esille toisaalta sen, että rotat kohtaavat tarpeettomankin paljon vastustusta. He näkivät rotan tasa-arvoisena muiden eläinten kanssa ja eläimet kaiken kaikkiaan luonnollisena osana kaupunkia. Lisäksi taudit herättivät kertojissa pohdintaa. Moni mainitsi kaipaavansa lisää tietoa rottien aiheuttamista tartunnoista ja tautiuhistä, sillä oma tietämys oli perustunut huhuihin ja vanhoihin käsityksiin aiheesta.

Osa kertomuksista sisälsi varsin neutraaleja havaintoja ja kertomuksia rotan kohtaamisesta. Näissä kertomuksissa ei niinkään pohdittu omia tunteita tai ajatuksia, vaan ne keskittyivät itse kohtaamistilanteeseen tai monessa tapauksessa ihmisen sijaan rotan toimintaan. Silti rottaakaan ei kuvailtu kovin vahvoilla sanoilla. Kohtaamiset ovat todellisuudessa voineet herättää erilaisia reaktioita, mutta näistä ei ole haluttu kertoa sen enempää. Toisaalta moni kertoi nähneensä rottia useampaan kertaan sekä tutuissa paikoissa että ympäri kaupunkia. Ehkä näiden toistuvien kohtaamisten myötä rotan näkemisestä on tullut tavallista ja siihen on totuttu, jolloin se ei enää herätä tunteita. Esimerkiksi tässä kertomuksessa kertoja ei ole kuvaillut omia tunteita, mikä jättää vaikutusten analysoinnin tapahtumien kuvailun tulkitsemisen varaan. Kertoja on tässä keskittynyt raportoimaan rottahavainnosta suhteellisen neutraalisti.

”Rottia tapaa tuon tuosta koiran kanssa Kalliossa lenkkeillessä. Ehkäpä ensimmäinen todella mieleen jäänyt kohtaaminen oli kuitenkin joskus yli 20v sitten Rautatieasemalla kun ”kissan kokoinen” otus retuutti jotain kebab tms laatikkoa kun aamun ensimmäisellä junalla olin palaamassa töistä kotiin.” (K37)

5.3 Rottakohtaamisten keholliset vaikutukset

Seuraavaksi käsittelen affekteja, joita kohtaamiset saivat aikaan. Puhun affektien yhteydessä myös tuntemuksista tai kehollisista vaikutuksista. Edellä käsitellyt erilaiset kohtaamisen kokemukset ovat myös sisältäneet erilaisia tunteita ja tuntemuksia ja nämä ovatkin osittain päällekkäisiä ja limittäisiä seuraavissa kappaleissa käsiteltävien kuvailujen kanssa. Tässä alaluvussa keskityn kuitenkin tarkastelemaan tarkemmin kertomuksissa esiintyviä affekteja ja niiden merkityksiä rotan ja ihmisen kohtaamisissa. Aineiston perusteella on selvää, että kohtaamiset vaikuttivat. Ne vaikuttivat kaikkiin osapuoliin kohtaamisissa, ja lisäksi osapuolet vaikuttivat toisiinsa. Affektien tulkinnassa on kuitenkin oltava varovainen ja muistaa, että kertomukset ovat aina riippuvaisia kertojastaan. En voi siis tietää, olettaa tai tulkita, millaisia muiden kuin kertojan kokemukset ovat todellisuudessa olleet. Kertojat kuitenkin kuvailivat omien tarinoidensa osana myös muissa, kuten rotissa, havaitsemiaan vaikutuksia ja reaktioita, jotka siitä näkökulmasta tarkastellen ovat kuitenkin tärkeitä. Kertomukset ovat silti aina ihmisen näkökulma ja tulkinta kohtaamisesta.

Kertomuksissa kuvailtiin kaiken kaikkiaan paljon erilaisia tunteita, joita kohtaamiset olivat herättäneet. Omia tuntemuksia kuvailtiin muun muassa peloksi, inhoksi, ällötykseksi, säikähdykseksi ja huvittuneisuudeksi. Tunteiden lisäksi kuvailtiin kehollisia kokemuksia tai reaktioita, joita kohtaamiset saivat aikaan. Näitä olivat muun muassa puistatus, raivo, järkytys, jähmettyminen, paikkojen välttely, pakeneminen, ruokahalun menettäminen, uteliaisuus, tarkkailu ja reitin muuttaminen. Sekä tunteisiin että kehollisiin reaktioihin vaikutti muun muassa se, minkälainen tilanne muuten oli ja miten rotta siinä käyttäytyi. Tunteet ja kehon reaktiot tai toiminta ovat kuitenkin linkittyneet toisiinsa, eikä niitä voida täysin erottaa. (Ahmed 2010, 32). Siksi käsittelen niitä tässäkin osittain yhdessä. Se, miten jokin vaikuttaa meihin vaikuttaa siihen, miten siihen suhtaudumme. Vaikutuksen mukaan luokittelemme asioita hyväksi ja pahaksi. (Ahmed 2010, 33.)

Rotan olemus ja toiminta herätti vastausten mukaan empatiaa, huolta ja sääliä, mutta kohtaamiset herättivät myös kirjaimellisesti raivoa ja halua tappaa eläin. Rottakohtaamisissa tapahtui lisäksi fyysisiä konflikteja. Näissä osapuolina olivat ihmisen ja rotan lisäksi etenkin koirat, jotka kiinnostuivat rotista tai joiden metsästysvietti otti tilanteessa vallan. Kohtaamisen tilanteet olivat monesti melko spontaaneja sattumuksia, joihin reagoitiin paitsi samassa hetkessä myös kohtaamistilanteiden jälkeen eri tavoin. Käsittelen seuraavaksi kertomuksissa esiintyneitä inhon, pelon ja vihan affekteja, jonka jälkeen siirryn positiivisempiin ja neutraaleihin affekteihin ja kohtaamisessa tapahtuneisiin vaikutuksiin.

5.3.1 Inhoa ja pelkoa rottakohtaamisissa

”Kohtasin rotan Tampereen ydinkeskustassa taloyhtiön roskakatoksessa. Ehdin juuri ja juuri nähdä rotan ja sitten se säntäsi roskisten alle karkuun. Rotan näkeminen aiheutti itsessäni ensimmäiseksi likaisuuden ja ällötyksen tunteita. Heitin roskat vain nopeasti roskiksiin ja säntäsin pois katoksesta. En halunnut viettää yhtää enempää aikaa rotan läsnäollessa. Seuraavaksi ilmoitin isännöitsijälle mahdollisesta rottaongelmasta. Samana päivänä rupesin kuitenkin harmittelemaan, että rottiin suhtaudutaan ja minä suhtauduin siihen negatiivisesti.” (K3)

Kohtaamisen vaikutuksista ja kertojien itse nimeämistään tuntemuksista yksi yleisemmistä oli inho ja tämän yhteydessä monesti myös ällötys, kuten yllä olevassa kertomuksessa. Monesti jo rotan näkeminen kauempaa aiheutti inhoa, mutta useassa tarinassa rotta tuli suhteellisen lähelle ihmistä ja kohtaamisen tilanteet olivat melko yllättäviä ja nopeita. Myös muista aistimuksista kerrottiin; näkemisen lisäksi tilanteissa kuvailtiin epämiellyttäviä ääniä ja pahaa hajua. Inhon ja ällötyksen tuntemukset tapahtuivat muutamassa tarinassa roskakatoksessa ja muutenkin näissä kertomuksissa puhuttiin enemmän likaisuudesta, hygieniasta ja saastumisesta. Saastuneena ja likaisena pidettiin etenkin sitä paikkaa, missä rotta oli ollut. Hygieniasta puhuttiin erityisesti silloin, kun oltiin tekemisissä elintarvikkeiden kanssa tai kohtaamispaikan läheisyydessä oli ravintola.

Inhoon liittyy vahva yhteys aisteihin. Esimerkiksi jokin tuttu haju tai maku voi saada kehossa aikaan inhon vaikutuksia. Ruoka on vahvasti yhteydessä eri aisteihin, sillä se tulee käytännössä osaksi meitä. Jos pelkäämme ravinnon saastuneen, se voi aiheuttaa esimerkiksi ällötystä ja

pahoinvointia. Samalla se tekee ruoasta inhon täyteistä. Kaikki myös tarvitsevat eläkkeen ravintoa, mikä tekee kaikista siten tavallaan myös haavoittuvaisia. Ravinnon yhteys johonkin mahdollisesti saastuttavaan muodostaakin inhon lisäksi myös uhan. (Ahmed 2014, 83.) Myös rottakohtaamisissa inhoa tuottivat ravintoon ja rotan läheisyyteen liittyvät tekijät. Näissä aistittiin inhottavaksi kuvailtavia asioita, kuten pahaa hajua, inhottavia ääniä ja epämääräisiä liikkeitä. Ihmisestä tulikin kohtaamisessa haavoittuvainen, kun rotta yhdistettiin saastuttamiseen ja hygieniaan. Vaikka käytännössä kovin suurta vaara tällaisesta ei koitunutkaan, ovat affektit tilanteessa vaikuttaneet.

”Olin illalla kävelyllä koirani kanssa, kun parin metrin päässä rotta pinkaisi pysäköidyn auton alta, jalkakäytävän yli, kivimuurin kiven päälle. Rotta on mielestäni vastenmielisin otus koko maailmassa ja päällimmäinen tunne oli inho, kuvotus ja kylmät väreet. Myös ruokahalu meni moneksi tunniksi. Kuljen kyseisen kohdan ohi päivittäin, mutta edelleen pälyilen kyseistä kivimuuria siinä ajatuksessa, että kohta sieltä hyppää rotta.” (K61)

”Kannelmäessä ystävien silloisen asunnon roskakatos oli kammottava. Rottia suorastaan vilisi ja en uskaltanut avata roska-astioita. Ällöttävä, oksettava ja ihan asutuksen vieressä.” (K52)

Inhoon liittyi ällötyksen lisäksi muun muassa oksetusta, kuvotusta, kylmiä väreitä ja ruokahalun menettämistä, kuten yllä olevissa kertomuksissa kuvailtiin. Nämä olivat selkeitä kehollisia reaktioita, jotka nousivat kertojilla pintaan tilanteen myötä. Liiallinen läheisyys rotan kanssa vaikutti tällaisten reaktioiden lisäksi niin, että ihminen muutti suunniteltua toimintaansa ja esimerkiksi pakeni tilanteesta pois. Moni kertoi myös kokeneensa puistatusta kehossaan niin itse tilanteessa kuin sen jälkeenkin. Puistatusta koettiin muun muassa kohtaamispaikassa uudelleen olleessa tai pelkästään rotan kohtaamista ajatellessa. Kehon tuntemus ei siis poistunut kohtaamisen jälkeen, vaan kohtaamisesta jäi selkeä kehollinen affekti, jonka vaikutus saattoi uusiutua myöhemmin. Ahmedin (2014, 85) mukaan, inhon edellytyksenä on läheisyys, usein fyysinen kosketus, kehon ja inhottavaksi mielletyn kohteen välillä. Silloin kun kohde on aistittavissa tarpeeksi lähellä, on mahdollista kokea todellista inhoa, ja kun kehon valtaa inho, siirtyy tämä affekti samalla myös kohteeseen. Rotta ei siis itsessään ole ollut välttämättä inhottava, mutta inho liittyy eläimeen, kun se koetaan affektin myötä ällöttävänä. Inho vaikuttaa ihmisessä tilanteessa niin, että keho pakenee koetusta läheisyydestä. Läheisyys ei ole vain fyysistä läheisyyttä, esimerkiksi tässä rotan kanssa, vaan siihen kuuluu myös kokemus iholla olevasta altistumisesta jollekin (Ahmed 2014, 83).

”Viimeisin kohtaaminen oli toisella linjalla, meni edestäni kadun yli siis autotien yli Lyyran työmaalle. Tämä oli pari viikkoa sitten. Sörnäisissä asuessa ja yötyötä tehdessä rottia näkyi usein bussista ulos tullessa Sörnäisissä. Jäin usein pysäkkiä aiemmin, kun Sörnäinen oli niin ällöttävä rottiansa kanssa.” (K95)

Useammassa kertomuksessa kohtaamisella oli vaikutuksia ihmisen toimintaan myös tilanteen jälkeen. Tämä liittyi paitsi inhoon myös seuraavaksi käsittelemääni pelkoon. Tämä näkyi ihmisen toiminnassa muun muassa niin, että rottakohtaamisesta seurasi assosiaatioita eri asioihin, kuten esimerkiksi kohtaamisen konkreettiseen paikkaan. Osa näistä paikoista oli taas sellaisia, joita pidetään alempiarvoisina tai jonakin sellaisena, joka on ihmisen alapuolella. Roskikset ja jätekatokset ja viemärit muistuttavat liasta ja jätteistä, mikä on jotain sivistyksen ulkopuolista ja välteltävää. (Philo & Wilbert 2005, 20.) Tätä paikkaa alettiin välttelemään, sillä paikkaan liittyi niin vahva negatiivinen tuntemus. Kohtaamisen vaikutuksena ihminen esimerkiksi muutti tavallisia arkeen kuuluneita kulkureittejä, kuten yllä olevassa kertomuksessa totuttua pysäkkiään, vain välttääkseen mahdollisuuden rotan uudelleen kohtaamiseen. Kertomuksen esimerkissä negatiiviset assosiaatiot kiinnittyvät tuohon pysäkkiin, jolla rottia on usein kohdattu. Inhotus yhdistettiin myös esimerkiksi roskien viemiseen ja roskakatokseen, mitä alettiin vältellä. Muutamassa kertomuksessa kohtaamisen paikkaan jäi ikään kuin jälki. Paikalla ollessa rotan kohtaamisen jälkeenkin pälyiltiin ympäristöä ja odotettiin rotan ilmestyvän taas paikalle. Muutama kertoi myös jälkeenpäin vältelleensä täysin ruokapaikkaa, jossa kohtaamisen jälkeen oli syönyt tai jonka lähellä oli rottia nähnyt.

Rottaan assosioitu ja tarttunut inhon affekti teki kohtaamisen paikoista myös tahmeita. Tahmeus voi toimia jossakin liikettä rajaavana tai estävänä tai se voi olla eri asioita yhteen liittävä ja sitovaa. Inhottaviksi mielletyt kohteet tai kehot tukkivat kohteiden välistä liikettä, kun näihin tarttuu lisää kohteita ja merkkejä. (Ahmed 2014, 91–92.)

”-- Kohtaaminen sai eläimelliset vaistot heräämään. Kohdatessani rotan olin valmis tappamaan sen arkailematta, siitäkin huolimatta etten muuten eläimiin ravintotarkoituksessakaan kajoa. Olisi eläin ollut lähes mikä tahansa muu, reaktioni olisi ollut varmasti täysin toisenlainen. Reaktioni oli tällainen siitäkin huolimatta, etten aikaisemmin rottaa ollut luonnossa kohdannut. Olen sittemmin miettinyt syitä tälle ja

varmasti se on seurausta siitä, millaisina otuksina rottia ylipäättään yhteiskunnassa pidetään; kylmät väreet aikaansaavana, selkäpiitä karmivana tuholaisena josta ei seuraa mitään muuta kuin harmia!” (K1)

Tässä esimerkissä kuvailtiin voimakkaita vaikutuksia, joita rotan kohtaaminen sai aikaan. Muutama kertoja kirjoitti kohtaamisen yhteydessä tuntemastaan raivosta tai vihasta ja näihin tuntemuksiin liittyvästä reaktiosta. Kohtaamisessa noussut raivo herätti muun muassa nopean tarpeen käyttäytyä aggressiivisesti tai käyttää väkivaltaa rottaa kohtaan. Tällaista vahvaa reaktiota kuvailtiin esimerkiksi eläimellisenä vaistona, joka konkretisoitui haluna puolustautua koettua uhkaa vastaan. Voimakkaimmillaan rotta haluttiin tilanteessa heti tappa. Tähän ei välttämättä edes liittynyt isompaa uhkaa, ongelmaa tai konfliktia, vaan jo jokin aistimus, kuten rotan vikinäksi paljastunut ääni, saattoi nostaa voimakkaan tuntemuksen esille. Bhatian ym. (2019, 623) mukaan villien eläinten vaikutus voi negatiivisessa ulottuvuudessa johtaa sietämättömyyteen, joka pahimmillaan konkretisoituu väkivaltaisena toimintana eläintä vastaan. Ahmedin (2014, 49) mukaan viha on vahva tunne, jossa vastustetaan jotakin. Vihan mukana sen kohteesta tulee osa vihan kokijaa ja vihan yhteydessä tehdään myös rajantekoja osapuolten välillä. Rajat lisäävät vastakkainasettelua ja tekevät kohteesta ulkopuolista, toiseutta. Viha ei johdu kuitenkaan siitä, että kohde olisi sellaisenaan vihattava, vaan kohtaamisen affektien myötä osapuoliin tulee niitä erottavia ominaisuuksia.

Osa pohti kertomuksissaan näitä omia kohtaamisessa nousseita tunteita, minkä myötä suhtautuminen rottaan ja tähän liittyvät aiemmin koetut voimakkaat reaktiot lieventyivät. Toisaalta negatiiviset tunteet saivat myös uusia kohteita ja muotoja. Esimerkiksi rottia ruokkivat ihmiset ja jätehuollosta vastaavat tahot herättivät turhautumista, kun rottakohtaukset alkoivat lisääntyä. Näin samalla lajien yksilöiden sijaan osa siirtyi pohtimaan laajempaa rottaongelmaa. Esimerkiksi seuraavassa kertomuksessa kertoja kuvasi tunteneensa suurta raivoa rottien kohtaamisessa, mutta totesi että eniten asiassa ärsytti kuitenkin ihmisten epäonnistunut toiminta asian hallitsemisessa. Lopulta kertojan suhtautuminen rottayksilöitä kohtaan vaihtui raivosta ymmärrykseen.

”-- Avasin sekajäteastian ja aivan kamala löyhyä levisi sieraimiini, siinä samassa myös noin kymmenpäisen rottalauman uskaliain otus hyökkäsi melkein silmilleni jollen olisi ehtinyt reagoida ja läpätä kantta kiinni. Tai ainakin siltä minusta tuntui. Se päästi myös komentavan vinkaisun, että suksi v...n siitä. Pakko sanoa, että inho ja raivoreaktio oli

suuren suuri. Kävi mielessä jälkepäin, että olisinpa tuikannut koko astian tuleen. Eniten otti päähän taloyhtiön häätötoimenpiteet ja pohdin jotakin hitaasti liikkuvaa vanhusta, jonka kaulaan rotta olisi ehtinyt tarttua. Samalla kuitenkin aloin kunnioittaa niidenkin taistelua elämästä. Emme voi vaatia kokonaisuutta nimeltä elintila vain itsellemme.” (K58)

Pelon tunteet olivat yksi toistuvista kertojien itse nimeämistä tuntemuksista. Vastaaviin kertomuksiin liittyi usein myös kuvailua kauhusta ja huolesta. Toisaalta osa mainitsi nimenomaan, että rotta ei pelottanut tai kohtaaminen ei aiheuttanut pelkoa. Tämä voi liittyä siihen, että pelko yhdistetään monesti automaattisesti rottiin tai niiden kohtaamiseen ja kertojat kokivat aiheelliseksi mainita, että tämä yleinen tuntemus ei koskenut heitä. Pelkoon liittyviä kertomuksia yhdistivät muun muassa kohtaamisen yllättävyys ja ihmisen pelästyminen sekä rotan uhkaavaksi koettu käyttäytyminen tai olemus. Pelottavaksi koettiin muun muassa tilanteet, joissa tapahtui jonkinlainen törmäys tai konflikti. Etenkin ihmisen, rotan ja koiran kohtaamiset johtivat fyysisiin tapahtumiin. Esimerkiksi tässä kertomuksessa pelkoa herätti etenkin tunne siitä, että rotta voi hyökätä ihmisen kimppuun. Kohtaamisen tilanteessa osapuolet haluamattaan törmäsivät toisiinsa, mikä aiheutti negatiivisia tuntemuksia ja ikävän kohtaamistapahtuman.

”Olin koiraa ulkoiluttamassa ja koira kiskaisi minut melkein kumoon, koska huomasi ison rotan väestönsuoja syvennyksessä. Rotta tuli meitä vastaan koska ei päässyt pakoon (yrityi väestönsuojaan paeta) siinä vähän veri lensi ilmeisesti koira ehti napata kiinni rottaan, itse ehdin väistää kun rotta oli lähes jaloissani. Sitten juoksin koirani kanssa pois. En unohda koskaan sitä pelkoa joka tuli, rotat kyllä tulevat päälle jos eivät pääse pakoon. Ja keskellä päivää Helsingin Kalliossa.” (K81)

”-- Ensimmäisellä kerralla näin sen kauempaa ja se säväytti jotenkin enemmän. Tunsin lähinnä inhoa ja vähän pelkoakin. Pelotti viedä roskia, kun ajattelin sen olevan siellä ja levittävän tauteja, jos se vaikka sattuisi puraisemaan minua. Toisella kerralla suhtauduin siihen lähinnä uteliaasti. Otus oli kuin jättikokoinen musta hiiri ja sillä oli harmaa karvaton häntä. Olin ajatellut rotan olevan tosi iso ja lähtökohtaisesti hyökkäävän, joten sen arkuus vähän ihmetytti.” (K27)

Pelkoa lisäsi rottien käyttäytyminen erityisesti silloin, jos se koettiin aggressiiviseksi tai muuten uhkaavaksi. Esimerkiksi yllä olevassa kertomuksessa rotan mahdollinen uhkaava

käyttäytyminen koettiin pelottavana. Uhkaavana pidettiin rotan mahdollista hyökkäämistä ja puremista sekä tautien tartuttamista. Rottien kerrottiin muun muassa rymistelevän roskiksia ja tappelevan keskenään. Uhkaavana ja pelottavana pidettiin myös esimerkiksi rotan ääntä ja nopeita liikkeitä. Pelkoa lisäsi myös se, jos rotta ei perääntynyt tilanteesta tai ollut muuten arka. Koettu uhka tai kokemus mahdollisesta itseen kohdistuva vaarasta herättää ymmärrettävästi pelkoa. Tähän voi vaikuttaa ehkä sekin, että monesti ihmiset ajattelevat pienten eläinten pakenevan tai muuten välttelevän ihmistä. Kun rotta ei osoitakaan kohtaamisessa pelkoa ainakaan pakenemalla heti tilanteesta, vaan jää esimerkiksi paikalleen tai jopa kävelee ihmisen suuntaan, voi tämä olla yllättävää ja siten pelottavaakin. Kuten Ahmed (2014, 65) esittääkin, näissä kohtaamisissa pelko tulevasta vahingosta suuntautuu tulevaan, vaikka se tuntuu kehossa nykyhetkessä. Nämä tuntemukset voivat olla esimerkiksi paikalle jähmettymistä, pakenemista tai koko kehon valtaavaa kauhua. Tällaisia vaikutuksia kertojat kertoivatkin juuri kokeneensa pelottavalta tuntuneissa kohtaamisissa.

Vaikka emme voi varmasti sanoa mitä rotat tuntevat näissä kohtaamisissa, ovat nekin yhtä lailla vaikuttuneita siinä missä vaikuttavat itse tilanteeseen ja ihmiseen. Kohtaamiset ovat tarinoiden perusteella vuorovaikutteisia. Ahmed (2014, 63) käsittelee pelkoa suhteessa kehoihin niin, että pelko lähes vahvistaa kehojen välistä suhdetta. Pelon myötä kehot voivat lähentyä toisiaan mutta myös liikkua toisistaan poispäin. Pelko lähentää osapuolia, koska sekä pelkääjä että pelon kohde tulevat sen myötä osaksi samaa vaikutusta. Kohtaamiskertomuksissa ihminen ja rotta tulevat siis osaksi samaa tilannetta ja sen nostamaa vaikutusta, mikä toisaalta lähentää niitä, mutta samalla työntää niitä toisistaan poispäin. Lähentyminen tapahtuu paitsi samassa hetkessä, myös myöhemmin, kun tilanteen affektiivisuus vaikuttaa ihmisessä. Vaikuttava tilanne siis jättää jälkensä kohtaamisen osapuoliin. Osapuolten loittoneminen taas voi konkretisoitua tilanteessa siitä pakenemalla tai myöhemmin, kun kohtaamisen vaikutukset saavat ihmisessä, ja ehkä myös rotassa, toista osapuolta välttelevää toimintaa.

5.3.2 Myönteiset affektit

Rottakohtaamisissa koettiin myös erilaisia ilon tuntemuksia ja muita positiivisempia vaikutuksia. Näitä tunteita kertojat nimesivät suoraan hieman vähemmän kuin negatiivisia, mutta toisaalta positiivisia affekteja esiintyi enemmän esimerkiksi kuvailuissa kehon reaktioissa ja ihmisen toiminnassa. Se, miten ihminen toimi kohtaamisessa ja sen jälkeen, kertoi

erilaisista positiivisista affekteista. Ilo ja siihen rinnastettavat tuntemukset näyttäytyivät muun muassa kuvattuna positiivisena fiiliksenä, hyvänä tuulena, ilahtumisena ja innostuksena. Positiivisempiin affekteihin luen tässä myös uteliaisuuden ja kunnioituksen.

”Istuin kesäyönä kännissä vastarakastuneena Kallion kirkon portailla, joilta oli löytynyt mp3-soitin. Kuuntelimme heilani kanssa siltä repeatilla Billy Idolin White wedding-biisiä. Syötiin sipsejä ja huomattiin, että lähellä vipeltää pieniä rottia. Heitettiin niille maahan sipsejä syötäväksi ja seurattiin innolla kun ne haki niitä sipsejä. Tuntui vähän tuhmalta ruokkia rottia mutta se tuntui kuuluvan asiaan juuri siinä hetkessä. Muutenkin kyllä ajattelen, että kaupungeissa nyt vaan on ja tulee olemaan rottia, tuona yönä suhtauduin niihin vielä tavallistakin myötämielisemmin.” (K51)

Positiivisia affekteja sisältäneet kertomukset sisälsivät monesti kohtaamistapahtuman lisäksi tilanteeseen vaikuttavia muita tekijöitä, jotka vaikuttivat kohtaamisen tunnelmaan. Mielentilat ja kohtaamista edeltäneet tapahtumat tavallaan linkittyivät rotan kohtaamiseen ja tekivät siitäkin positiivisen. Ahmedin (2010b, 25) mukaan affektit eivät kohdistu yhteen kohteeseen, vaan myös siihen mikä kohdetta ympäröi ja miten kohde tilanteeseen tulee. Kohtaamisessa ilon ja onnen affektit, joita ihminen on ennen sitä tuntenut, voivat siirtyä kohteeseen tai tehdä siitä iloisen. Esimerkiksi yllä olevassa kertomuksessa rakastuneen parin iltaa rotat eivät häirinneet, vaan rottien kuvailtiin kuuluvan asiaan kyseisessä hetkessä. Positiivinen vaikutus otti mukaansa myös tilanteeseen tulleet rotat, mikä muutti koko kohtaamisen tapahtumaa. Toisessa samankaltaisessa tarinassa kesäyössä nakkioskilla vipeltävät rotat aiheuttivat huvittuneisuutta samaan aikaan useamman henkilön keskuudessa. Ilon vaikutukset levisivät tilanteessa kaikkiin mukana olleisiin. Näissä ja vastaavissa kohtaamisissa yhteistä oli myös se, että rotta ei toiminut ihmisen mielestä uhkaavalla tavalla, vaan monessa tarinassa ihminen päätyi seurailemaan ja tarkkailemaan rotan tekemisiä, mikä kertoo uteliaisuudesta ja myös innostuneisuudesta. Rottia seurailtiin, koska ne viihdyttivät ja niistä saatiin uutta tietoa.

”Näin rotan Kallion kirkon lähellä joku syksy ilta. Se oli hauska, ja se meni sitten kivien alle kun huomasi mut. Mun mielestä ne on söpöjä ja mulla olla monta vuotta sitten itse rotta kotona lemmikiksi. Joka kerta kun kävelin samassa kohdassa ohi, ajattelin vielä sitä rotasta ja miten se meni hauskasti ja nopeasti kivien alle.” (K88)

Positiivisia affekteja esiintyi enemmän sellaisten kohtaamisten yhteydessä, joissa rottaan suhtauduttiin hyväksyvästi. Hyväksynnästä ja kunnioituksesta kertoi esimerkiksi se, että rotan

toimintaan ei puututtu, vaan se sai olla rauhassa samassa tilassa ihmisen kanssa. Tämä tilan jakaminen ei tuottanut negatiivisia affekteja tai tunteita, vaan oli joko neutraalin hyväksyvää tai positiivista. Rotan hyväksyivät kaupunkiympäristöön myös ne kertojat, joilla oli aiempaa kokemusta eläimestä esimerkiksi lemmikkinä. Muutama kertoja pohtikin suoraan rotan paikkaa ympäristössä ja yhteiskunnassa. Pohdinnoissa päädyttiin siihen, että rottakin kuuluu kaupunkiin. Tämän kaltaiset kertomukset ja kokemukset osoittavat, että rinnakkaiselon mahdollisuus voisi olla olemassa ja jossain määrin tätä sopuisaa rinnakkaiseloa jo eletäänkin. Toki näidenkin kohtaamisten kohdalla on huomioitava niiden tilanne ja kompleksisuus, jotka vaikuttavat siihen, miten rottaan suhtaudutaan (Beumer 2014, 8–13).

Kohteilla voi olla jo ennen kohtaamista tietynlainen affektiivinen arvo eli ne voivat olla esimerkiksi ilon kohteita jo ennen saapumistaan. Tähän saattaa liittyä niin sanottu orientoituminen positiivisille affekteille. Ilo voi olla sekä affektiivista että intentionaalista samaan aikaan; asioiden voidaan ajatella tuottavan iloa, jolloin niistä tulee positiivisia. (Ahmed 2010b, 26–25.) Näissä positiivisia affekteja sisältäneissä kertomuksissa ihmisillä tuntuu olleen rotasta jo etukäteen jollain tapaa positiivinen kuva tai rotta lukeutui niin sanotuksi positiiviseksi kohteeksi jo ennen kohtaamista kaupunkiympäristössä.

”Istuin kauniina kesäpäivänä viljelypalstallani pöydän ääressä läppärin kanssa ja olin mukana etäpalaverissa. Olin ollut jo pitkään hiljaa ja kuunnellut muita, kun yhtäkkiä huomasin kun naapuripalstan tarvikelaatikon alta käveli rotta. Se käveli minua kohti n. metrin päähän, kunnes tajusi että minä istun siinä. Sai raukka paniikkikohtauksen ja tassut sutien pötki pakoon. Itse jäin naureskelemaan paikoilleni. Kohtaaminen herätti toisaalta huvitusta rotan erehdyksestä ja toisaalta sääliä kun se selkeästi säikähti kovasti. --” (K26)

Tässä kertomuksessa yllättävä kohtaaminen ei pelästyttänyt, vaan ennemminkin aiheutti ilon tunteita. Ilahtuminen ja ilo näkyi tarinoissa muun muassa nauramisena ja huvittuneisuutena. Monessa tarinassa mainittu rottien tarkkailu koettiin taas hauskana ja rotta kiinnostusta herättävänä. Sen sijaan, että rotta olisi aiheuttanut huolta uhasta ihmiselle, ihmiset olivat näissä kertomuksissa enemmän huolissaan rotasta, mikä näkyi huolen lisäksi esimerkiksi säälinä tai rotan aseman sanallisena puolustamisena. Kertomuksissa ihminen asettui monesti rotan asemaan ja toisaalta muutamassa tarinassa rotan käyttäytymistä myös selvästi inhimillistettiin muun muassa luomalla rotalle omaa arkea vastaavaa tarinaa. Tämä eläinten elämäntarinan kehittäminen ja vertailu ihmisen elämään voi olla eläinten liiallistakin inhimillistämistä ja

muuttamista johonkin mitä ne eivät ole. Toisaalta asettuminen rotan asemaan ja rotan toiminnan kuvailu voi myös kertoa siitä, että kertojat ovat huomanneet ja tunnistaneet ihmisen kanssa rinnakkain elävän eläimen subjektiivisen toimijuuden ja yksilölliset kokemukset. (Greenhough & Roe 2019, 377.) Lisäksi myös rotan ulkoiset ominaisuudet herättivät iloa. Positiiviset affektit tavallaan toivat kohtaamiseen mukaan empatiaa ja ymmärrystä toista lajia kohtaan. Samalla rotan ehkä nähtiin olevan lähempänä ihmistä kuin silloin, kun koettiin negatiivisia affekteja.

5.4 Rajanvetoa ihmisen ja rotan välillä

Rotta on rikkonut sille asetettuja rajoja tulemalla viemäreistä jo osaksi olohuoneita ja laboratorioita ja siten lähemmäs ihmistä kuin oikeastaan ehkä ymmärrämmekään. Beumerin (2014, 22) mukaan ihmisen ja rotan suhde onkin häilyvä ja muuttuva. Tästä huolimatta kaupunkirottaan liittyvät rajat tuntuvat olevan edelleen melko vahvat. Frankin ja Glikmanin (2019, 3) mukaan lajienvälistä rinnakkaiseloä määrittelee edelleen lajien erottaminen ihmisiin ja muihin ei-ihmisiin, mikä vaikuttaa myös monesti konfliktien taustalla. Näillä eronteoilla luodaan lajien välille rajoja, jotka voivat konkretisoitua niin, että toinen laji rajataan ulos omaksi mielletystä tilasta, kuten kaupungista, fyysisesti tai kuvainnollisesti. Rajat voivat myös hämärtyä ja vaihdella tilanteista ja paikoista riippuen. Lisääntyvät kohtaamiset luonnon ja villien eläinten kanssa hämärtävät tätä suhdetta entisestään, kun rajoja ylitetään puolin ja toisin.

Aineiston kertomuksissa voi hyvin havaita ihmisen ja rotan välisiä rajoja, ja toisaalta myös näiden rajojen ylittymistä ja muuttumista. Rajat olivat toisaalta hyvin selkeitä, mutta samalla myös melko häilyviä ja muutoksille alttiita. Fyysinen sietämisen raja kulki monessa tarinassa oman kodin kohdalla, mikä ilmeni niin, että rotan tullessa näiden rajojen sisälle siitä pyrittiin pääsemään eroon eri tavoin. Oman kodin ja pihan ulkopuolella rottaan suhtauduttiin suopeammin. Toisaalta tässäkin oli vaihtelua, sillä joidenkin mielestä rotta omalla takapihalla ei haitannut ja toisten mielestä rottia ei saisi olla koko kaupungissa ollenkaan. Näihin rajanvetoihin vaikutti muun muassa fyysinen etäisyys rottaan kohtaamisen tilanteessa. Rotan liiallinen läheisyys koettiin yleensä melko sietämättömäksi, kun taas kauempana olevaa rottia voitiin esimerkiksi seurailta ilman huolta.

Rajanvetoihin vaikutti myös kertojien yleinen suhtautuminen luontoon ja eläimiin kaupungissa, mutta tämäkään ei ollut täysin yksiselitteistä. Osalle villi kaupunkirottia oli jonkinlainen

erityistapaus, jota siedettiin vähän tai ei lainkaan, vaikka muuten eläimet kuuluivatkin osaksi omaa ympäristöä tai suhtautumista eläimiin kuvailtiin varsin lämpimästi. Griffithsin, Poulterin ja Sibleyn (2005, 64) mukaan eläinten paikka urbaanissa kaupungissa voi todella olla hyvin häilyvä ja ristiriitainen. Lorimerin (2014, 196) mukaan rotan kaltaiset villin ja kesyn välimaastossa olevat eläimet aiheuttavat ihmisissä kiusallisuutta ja hankaluutta, kun ihmisen intressit eivät näiden lajien kanssa eläessä kovin helposti kohtaa. Rotat aiheuttavat lisäksi ristiriitaa haittaeläimen roolinsa sekä kantamansa kulttuurisen taustan vuoksi. Samalla ne elävät kiusallisen lähellä ihmistä itseään muistuttaen omista piilotetuista puolistamme. Kiusallisuuden ja hankaluuden liittyikin perustavanlaatuisesti osapuolten välinen yhteys (Lorimer 2014, 196).

Wilsonin (2017, 464) mukaan kohtaamisilla on muutosta tekevää voimaa. Kohtaamiset tuovat esille osapuolten välisen suhteen muotoja ja voimasuhteita. Kohtaamiset ovat kuitenkin relationaalisia ja siten vääjäämättä vaikeita ennustaa. Tämän vuoksi häilyvyys ja tietynlainen määrittelemättömyys on kohtaamisille ominaista. Kiinnittämällä huomioita kohtaamisten affektiivisuuteen voidaan kuitenkin päästä paremmin kiinni niiden moninaisiin merkityksiin. Lisäksi kohtaamiset voivat muuttaa käsityksiä ja suhtautumista. Myös rajat, joita kohtaamisissa tulee esille, ovat alttiita muuttumaan kohtaamistapahtumien seurauksena. (Wilson 2017, 456–459.)

Rottakohtaamiset ja niistä kerrotut tarinat ovat osoittaneet, että näissä kohtaamisissa osapuolten välinen suhde tulee tarkasteltavaksi uudella tavalla. Vaikka kohtaamiset ovatkin yksittäisiä tilanteita ja siten tilanteisuuteensa sidottuja, minkä vuoksi niistä ei voi tehdä tarkkoja tai yleistettäviä määritelmiä ihmisen ja kaupunkirotan suhteesta, ovat affektit auttaneet lisäämään ymmärrystä kohtaamisten merkityksistä. Kohtaamiset ovat olleet kompleksisuudestaan huolimatta vaikuttavia, ja ne ovat myös muuttaneet niissä olleiden käsityksiä, ja samalla muuttaneet myös ihmisen ja rotan välisiä rajoja. Vaikka osalla nämä rajat ovat tästä huolimatta varsin vahvat ja kaupunkirotat sulkeutuvat edelleen niiden ulkopuolelle, tuovat positiivisemmat kohtaamiset esille myös mahdollisuuden näiden rajojen muuttumisesta, suhtautumisen kehittymisestä sekä lopulta myös ajatuksen sopuisammasta rinnakkaiselosta lajien välillä.

6 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tässä tutkimuksessa käsittelin kaupunkirotan ja ihmisen kohtaamisen tilanteista kerrottuja tarinoita, kohtaamisissa syntyneitä kokemuksia ja näiden kohtaamisten affektiivisuutta ja kehollisia merkityksiä. Kohtaamiset sijoittuivat kaupunkiympäristön kontekstiin ja näin tutkimukseni liittyi myös keskusteluun rotan paikasta ja ihmisen suhtautumisesta limittäiseen eloon rotankaltaisen eläimen kanssa yhteisessä elinympäristössä. Tutkimuksen aineistona toimineet kertomukset toimivat kohtaamistilanteiden ja ihmisten kokemusten välittäjänä. Kirjoitettujen kertomusmuotoisten vastausten avulla kertojat pystyivät pohtimaan ja refleктоimaan omia rottakohtaamisiaan sekä omaa suhtatumistaan niihin itselleen parhaaksi katsomallaan tavalla. Kertomukset avasivat ihmisen ja rotan suhdetta, lajienvälisiä kohtaamisen tilanteita sekä näissä tapahtuneita vaikutuksia. Ihmisen ja rotan suhteen lisäksi tarinoissa myös rotat saivat tilaa ja niiden toimijuus oli luonnollinen osa tilanteisia kohtaamisia. Tutkimuksen aihe ja menetelmät lisäsivät ymmärrystä ihmisen ja villin kaupunkirotan vuorovaikutuksesta ja sen merkityksistä.

Tutkimus osoitti, että ihmisen ja rotan kohtaamistilanteet kaupungissa ovat monimuotoisia, kompleksisia ja vaikuttavia. Kohtaamisten kokemukset vaihtelivat myös laidasta laitaan. Rotan kohtaaminen koettiin niin negatiivisena kuin positiivisenakin tilanteena, mihin vaikuttivat monet eri tekijät. Tämän lisäksi kohtaamiset nostivat esiin ristiriitaisia ajatuksia ja kertojien omien rottasuhteiden reflektointia. Kohtaamishetken luonne vaihteli törmäyksestä toisen sivuuttamiseen ja limittäiseen, jopa sopuisaan, yhteiseen rinnakkaiseloon. Tämä kohtaamishetken luonne vaikutti kohtaamisen tapahtumiin, mutta myös siinä elettyyn kokemukseen. Törmäykset toivat osapuolet lähes poikkeuksetta lähelle toisiaan ja olivat siten kokemuksena negatiivisempia ja aiheuttivat jopa konflikteja osapuolten välillä. Ihmisen ja rotan sivuuttaessa toisensa kokemukset olivat enimmäkseen neutraaleja eivätkä aiheuttaneet voimakkaita vaikutuksia. Limittäinen rinnakkaiselo näkyi etenkin positiivisemmissa kertomuksissa, joissa korostui myös rotan hyväksyminen osaksi kaupunkiympäristöä.

Rotan hyväksyminen osaksi kaupunkiympäristöä vaihteli. Toisaalta rotta hyväksyttiin osaksi kaupunkia ja sen nähtiin olevan osa luontoa muiden eläinten tavoin. Toisaalta taas rottaan suhtauduttiin nuivasti, eikä sen läsnäoloa ihmisen tilaksi miellettyssä kaupungissa siedetty.

Ihmisen ja kaupunkirotan välillä on selvästi vielä vahvojakin rajoja. Rajat tulevat esille fyysisesti, mutta myös siinä miten rottiin suhtaudutaan. Villin kaupunkirotan asema ja paikka kaupunkitilassa on vielä varsin häilyvä. Kaupunkirotalle ei ole kertomusten perusteella oikein muodostunut täysin sellaista ihmisen silmissä oikeaa paikkaa, jossa se voisi rauhassa elää. Rottien kohtaaminen toi lajia kuitenkin lähemmäs ihmistä ja teki rotasta ihmiselle hieman tutumman, mikä osaltaan vaikuttaa myös siihen, miten rottaa kohtaa toimitaan. Kohtaamiset toimivatkin tässä mielessä ikään kuin lajienvälisiä rajoja haastavina ja muuttavina, sillä ne nostivat osapuolten välisen suhteen näkyville, ja osalla myös selvästi muuttivat käsityksiä.

Tarinoista oli myös havaittavissa, että rotta tavallaan ottaa kaupungissa joitakin tiloja osittain omaan hallintaansa muuttaen samalla ihmisten käsityksiä ja toimintaa kyseisen paikan suhteen. Etenkin Helsingissä oli muutama tarkka sijainti, joka esiintyi monen tilanteen kohtaamispaikkana ja joissa rotan kerrottiin olevan tavallinen näky. Näissä paikoissa rotat ottivat tilaa haltuunsa esimerkiksi niin, että ne tulivat tavallista rohkeammin lähemmäs ihmisiä, ne toimivat tilassa itsenäisesti ihmisestä suuremmin välittämättä ja myös isommalla joukolla asuttivat näitä paikkoja ja niiden lähialueita. Ihmisiin tämä vaikutti muun muassa niin, että ihminen alkoi vältellä näitä paikkoja ja muun muassa yhdistää näihin paikkoihin negatiiviseksi koettuja asioita kuten likaisuutta ja uhkatekijöitä. Toisaalta rottien liikkumista näissä paikoissa seurattiin sivusta uteliaasti ja mielenkiinnolla ja niiden annettiin toimia siellä rauhassa.

Tutkimuksessa selvisi, että kohtaamiset rotan kanssa ovat affektiivisia ja vaikuttavat monin eri tavoin. Affektiivisuus ja kehollisuus ilmeni kohtaamisissa muun muassa inhona, pelkona ja ilona. Tunteiden ja kehollisten vaikutusten kirjo oli laaja ja siihen vaikuttivat monet kohtaamisen sisäiset ja ulkoiset asiat. Affektit osoittivat muun muassa sen, että rottaa kohtaan kohtaamisissa nousevat vaikutukset ja tunteet eivät välttämättä johdu rotasta itsestään, vaan monesti vaikutukset ovat sen sijaan yhteydessä johonkin muuhun tilanteeseen vaikuttavaan tekijään. Rotta ja ihminen olivat kohtaamisissa sekä vaikuttajia että vaikutuksen kohteita, mutta vaikutuksia muokkasivat esimerkiksi tilannetekijät, sosiaaliset ja kulttuuriset tekijät sekä ihmisten henkilökohtaiset suhtautumisen tavat ja käsitykset. Kohtaamisten vaikutukset ovat siten kompleksisia ja monimutkaisia. Kohtaamisia ympäröivät tekijät vaikuttavat merkittävästi paitsi kohtaamisiin ja niiden osapuoliin myös siihen mitä seurauksia niistä syntyy.

Kaupunkirotan asema haittaeläimenä ei ole aivan niin yksiselitteinen kuin voisi kuvitella; aineisto osoitti, että ainakin jonkinlainen rinnakkaiselo on rotan kanssa ihmisen näkökulmasta mahdollista. Rinnakkaiselo rotan kanssa vaikuttaisi olevan mahdollista etenkin silloin, kun rottien määrä on kohtuullinen. Siedettävää rinnakkaiseloa ihmisen näkökulmasta edistäisi myös se, että villit rotat eläisivät sillä tavalla omilla alueillaan, etteivät törmäivät kohtaamiset arkipäiväistyisi. Tätä on käytännössä näin suoraan toki hankalaa toteuttaa, sillä rotat hankkivat ravintonsa läheltä ihmistä ja liikkuvat kaupungissa varsin itsenäisesti. Limittäisessä elossa kohtaamisia väistämättä kuitenkin tapahtuu. Iso merkitys on myös käytännöllä ja paikoilla, jossa kohtaamiset arjessa tapahtuvat. Näissä paikoissa voidaan vaikuttaa siihen, miten usein ja millaisia kohtaamisia tapahtuu. Esimerkiksi toimivalla jätehuollolla voidaan vaikuttaa suoraan siihen, missä rottia kaupungissa esiintyy. Toisaalta olisi ehkä kannattavaa kuitenkin lisätä keskustelua aiheesta rohkeasti myös uusista näkökulmista. Esimerkiksi rottia koskevat hävittämis- ja torjuntatoimet, jotka keskustelussa nousevat monesti keskiöön, jakoivat mielipiteitä. Toisten mielestä ne olivat ehdottoman tärkeitä, kun taas toiset pohtivat voimakkaasti kritisoiden niiden järkevyyttä. Haittaeläinten torjunnalla on perusteensa, mutta torjuntatoimien on oltava eläinten kannalta myös eettisiä ja eläimen arvoa huomioivia.

Tutkimus osoitti lisäksi sen, että villeistä kaupunkirotista tarvitaan lisää tutkittua tietoa. Kohtaamistilanteet, rotan ominaisuudet ja käyttäytyminen sekä rottien aiheuttamat todelliset haitat tai uhat herättivät melko paljon epävarmuutta kertojissa. Lisäksi monille kohtaaminen rotan kanssa oli täysin uusi tilanne, mikä lisäsi hämmennystä. Rinnakkaiselon ja rottien sietämisen helpottamiseksi olisi tärkeää, että aiheesta olisi ajantasaista ja luotettavaa tietoa monien kiertävien vanhojen tarinoiden ja uhkakuvien sijaan.

Epävarmuus on omiaan lisäämään epäilyjä vierasta lajia kohtaan. Tiedon lisääminen sen sijaan voisi lisätä ymmärrystä eläintä kohtaan ja myös lievittää negatiivisia tunteita, joita sen kohtaaminen voi saada aikaan. Sen lisäksi, että tarvitsemme lisää tietoa esimerkiksi rottien ekologiasta ja genetiikasta, tarvitsemme myös enemmän tietoa ihmisen ja rotan suhteesta ja vuorovaikutuksesta eri näkökulmista. Tässä tutkielmassa olen käsitellyt rotan ja ihmisen suhdetta näiden lyhyissä kohtaamisen tilanteissa ihmisen näkökulmasta. Aiheesta olisi mahdollista tehdä lisää tutkimusta esimerkiksi syventyen tarkemmin ihmisen ja villin rotan suhteen rakentumiseen, rotan erityiseen merkitykseen suhteessa muihin kaupungin eläimiin tai esimerkiksi haittaeläinten kohteluun ja niihin liittyviin hallinnollisiin ja poliittisiin

käytäntöihin. Myös rinnakkaiselo kaupungissa elävien muunlajisten kanssa olisi tärkeä tutkimuksen aihe jatkuvasti muuttuvassa monilajisessa kaupunkiympäristössämme. Kaupunkirottakohtaamisten ja niissä syntyneiden affektien tutkiminen monipuolistaa käsitystämme ihmisten ja rottien välisestä suhteesta. Ihmisen ja rotan kohtaamisissa syntyy monenlaisia, usein ristiriitaisia tunteita sekä voimakkaitakin affekteja, mikä osoittaa, että ihmisen ja rotan suhde on monitahoisempi mitä etukäteen voisi odottaa.

LÄHTEET

- Aaltio, I. & Puusa, A. (2020). Mitä laadullisen tutkimuksen arvioinnissa tulisi ottaa huomioon? Teoksessa Puusa, A. & Juuti, P. (toim.) *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät*. (s. 169–180). Gaudeamus Oy.
- Aaltonen, T. & Leimumäki, A. (2010). Kokemus ja kerronnallisuus – kaksi luentaa. Teoksessa Ruusuvoori, J, Nikander, P. & Hyvärinen, M. (toim.) *Haastattelun analyysi*. (s. 98–126). Tampere: Vastapaino.
- Ahmed, S. (2010a). Creating disturbance. Feminism, happiness, and affective differences. Teoksessa Liljeström, M. & Paasonen, S. (toim.) *Working with Affect in Feminist Readings*. (s. 31–44). London & New York: Routledge.
- Ahmed, S. (2010b). *The Promise of Happiness*. Durham & London: Duke University Press.
- Ahmed, S. (2014). *The Cultural Politics of Emotion*. 2. painos. Edinburgh: Edinburgh University Press.
- Anderson, B. (2006). Becoming and being hopeful: towards a theory of affect. *Environment and Planning D: Society and Space*, 24, 733–752. <https://doi.org/10.1068%2Fd393t>
- Armitage, D. (2004). "Rattus norvegicus" (On-line), Animal Diversity Web. Haettu osoitteesta https://animaldiversity.org/accounts/Rattus_norvegicus/, 8.9.2021.
- Atkins, P. (2012). *Animal Cities. Beastly Urban Histories*. New York: Routledge.
- Beumer, K. (2014). Catching the Rat: Understanding Multiple and Contradictory Human-Rat Relations as Situated Practices. *Society and Animals*, 22, 8–25. <https://doi.org/10.1163/15685306-12341316>
- Bhatia, S. (2021). More Than Just No Conflict: Examining the Two Sides of the Coexistence Coin. *Frontiers in Conservation Science*, 2:688307, 1–4. <https://doi.org/10.3389/fcosc.2021.688307>
- Bhatia, S., Redpath, S.M., Suryawanshi, K. & Mishra, C. (2019). Beyond conflict: exploring the spectrum of human-wildlife interactions and their underlying mechanisms. *Oryx*, 54, 1–8. <https://doi.org/10.1017/S003060531800159X>
- Biehler, D. (2013). *Pests in the city: flies, bedbugs, cockroaches, and rats*. Seattle: University of Washington Press.
- Birke, L. & Hockenhull, J. (2016). Moving (with)in affect. Horses, people, and tolerance. Teoksessa Nyman, J. & Schuurman, N. (toim.) *Affect, Space and Animals*. (s. 179–194). New York: Routledge.
- Calhoun, J.B. (1962). *The Ecology and Sociology of the Norway Rat*. Maryland: U.S. Department of Health, Education and Welfare.

- Carter, N.H. & Linnell, J.D.C. (2016). Co-Adaptation Is Key to Coexisting with Large Carnivores. *Trends in Ecology & Evolution*, 31:8, 575–578.
- Curtis, V.A. (2007). Dirt, disgust and disease: a natural history of hygiene. *J Epidemiol Community Health*, 61, 660–664.
- Eläinsuojelulaki (247/1996).
- Emel, J., Wilbert, C. & Wolch, J. (2002). Animal Geographies. *Society & Animals*, 10:4, 407–412. <http://dx.doi.org/10.1163/156853002320936881>
- Feng, A.Y. & Himsforth, C.G. (2014). The secret life of the city rat: a review of the ecology of urban Norway and black rats (*Rattus norvegicus* and *Rattus rattus*). *Urban Ecosystems*, 17:1, 149–162. <http://dx.doi.org/10.1007/s11252-013-0305-4>
- Fingerroos, O. & Haanpää, R. (2006). Muistitietotutkimuksen ydinkysymyksiä. Teoksessa Fingerroos, O., Haanpää, R., Heimo, A. & Peltonen, U-M. (toim.) *Muistitietotutkimus. Metodologia kysymyksiä. (s. 25–48)*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Frank, M. & Glikman, J.A. (2019). Human-Wildlife Conflicts and the Need to Include Coexistence. Teoksessa Frank, M., Glikman, J.A. & Marchini, S. (toim.) *Human-Wildlife Interactions. Turning Conflict into Coexistence. (s. 1-19)*. Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/9781108235730.004>
- Greenhough, B. & Roe, E. (2019). Attuning to laboratory animals and telling stories: Learning animal geography research skills from animal technologists. *EPD: Society and Space*, 37:2, 367–384. <https://doi.org/10.1177/0263775818807720>
- Griffiths, H., Poulter, S. & Sibley, D. (2005). Feral cats in the city. Teoksessa Philo, C. & Wilbert, C. (toim.) *Animal Spaces, Beastly Places. New geographies of human-animal relations. (s. 59–72)*. London: Routledge.
- Heikkinen, H.L.T. (2018). Kerronnallinen tutkimus. Teoksessa Valli, R. (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. (s. 145–160)*. Jyväskylä: PS-Kustannus.
- Helsingin kaupunki. (2021). Rottahavainnot. Haettu osoitteesta <https://www.hel.fi/helsinki/fi/asuminen-ja-ymparisto/elintarvikevalvonta-ja-ymparistoterveys/terveydensuojelu/rotat>, 19.10.2021.
- Helsingin yliopisto. (2018). Kaupunkirotat: Tutkimushanke. Haettu osoitteesta <https://www.helsinki.fi/fi/projektit/kaupunkirotat/tutkimushanke>, 12.11.2020.
- Helsingin yliopisto. (2019). Kaupunkirotat: osa-alueet. Haettu osoitteesta <https://www2.helsinki.fi/fi/projektit/kaupunkirotat/osa-alueet>, 1.10.2021.
- Huggan, G. (2016). Never-ending stories, ending narratives: Polar bears, climate change populism, and the recent history of British nature documentary film. Teoksessa Nyman, J. & Schuurman, N. (toim.) *Affect, Space and Animals. (s. 32–49)*. New York: Routledge.

- Hyvärinen, M. (2010). Haastattelukertomuksen analyysi. Teoksessa Ruusu vuori, J, Nikander, P. & Hyvärinen, M. (toim.) *Haastattelun analyysi*. (s. 72–97). Tampere: Vastapaino.
- Hyvärinen, M. & Löyttyniemi, V. (2005). Kerronnallinen haastattelu. Teoksessa Ruusu vuori, J. & Tiittula, L. (toim.) *Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus*. (s. 157–184). Tampere: Vastapaino.
- Hänninen, V. (1999). *Sisäinen tarina, elämä ja muutos*. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Hänninen, V. (2018). Narratiivisen tutkimuksen käytäntöjä. Teoksessa Valli, R. (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2* (s. 161–179). Jyväskylä: PS-Kustannus.
- Juuti, P. & Puusa, A. (2020). Mitä laadullisella tutkimuksella tarkoitetaan. Teoksessa Puusa, A. & Juuti, P. (toim.) *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät* (s. 9–19). Gaudeamus.
- Kaarlenkaski, T. (2016). Cattle tending in the ‘good old times’: Human-cow relationships in the late nineteenth-century and early twentieth-century Finland. Teoksessa Nyman, J. & Schuurman, N. (toim.) *Affect, Space and Animals*. (s. 50–69). New York: Routledge
- Kellert, S.R. (1996). *The Value of Life: Biological Diversity and Human Society*. Washington: Island Press.
- Koivula, A. (2010). An Affective turn? Reimagining the subject of feminist theory. Teoksessa Liljeström, M. & Paasonen, S. (toim.) *Working with Affect in Feminist Readings. Disturbing differences*. (s. 8–28). London: Routledge.
- Kujala, T. (2007). Kerronnallinen tutkimus opettajien ikääntymisestä. Teoksessa Syrjäläinen, E., Eronen, A. & Värri, V-M. (toim.) *Avauksia laadullisen tutkimuksen analyysiin*. (s. 13–39). Tampere: Tampere University Press.
- Lorimer, J. (2014). On Auks and Awkwardness. *Environmental Humanities*, 4, 195–205. <http://dx.doi.org/10.1215/22011919-3614989>
- Lorimer, J., Hodgetts, T. & Barua, M. (2019). Animals’ atmospheres. *Progress in Human Geography*, 43(1), 26–45. <https://doi.org/10.1177%2F0309132517731254>
- Lummaa, K. & Rojola, L. (2014). Johdanto: Mitä posthumanismi on?. Teoksessa Lummaa, K. & Rojola, L. (toim.) *Posthumanismi*. (s. 13–32). Turku: Eetos.
- Massumi, B. (2002). *Parables for the virtual: Movement, Affect, Sensation*. Durham: Duke University Press.
- Metsästyslaki (615/1993).
- Miles, M. B. & Huberman, M. A. (1994). *Qualitative Data Analysis. An Expanded Sourcebook*. 2. painos. California: Sage.
- Nygren, N. V. & Jokinen, A. (2013). Significance of affect and ethics in applying conservation standards: The practices of flying squirrel surveyors. *Geoforum*, 46, 79–90.

- Nygren, N.V. (2017). Monilajinen, oppiva kaupunki. Teoksessa Bäcklund, P., Häkli, J. & Schulman, H. (toim.) *Kansalaiset kaupunkia kehittämässä*. (s. 161–180). Tampere: Tampere University Press.
- Nyman, J. & Schuurman, N. (2016). Introduction. Teoksessa Nyman, J. & Schuurman, N. (toim.) *Affect, Space and Animals*. (s. 17–27). New York: Routledge
- Ojala, M. & Lidskog, R. (2011). What Lies Beneath the Surface? A Case Study of Citizens' Moral Reasoning with Regard to Biodiversity. *Environmental Values*, 20, 217–237. <http://dx.doi.org/10.2307/23048440>
- Peltola, T. & Åkerman, M. (2012). Roskiskarhut ja politiikan aineellisuus. *Alue ja Ympäristö* 41:2, 46–57.
- Perinteentutkimuksen terminologia. (2002). Helsingin yliopisto: Folkloristiikan julkaisuja. Haettu osoitteesta <https://www.helsinki.fi/fi/koulutusohjelmat/kulttuurien-tutkimuksen-kandiohjelma/perinteentutkimuksen-terminologia>, 1.10.2021.
- Philo, C. & Wilbert, C. (2005). Animal spaces, beastly places: an introduction. Teoksessa Philo, C. & Wilbert, C. (toim.) *Animal Spaces, Beastly Places. New geographies of human-animal relations*. (s. 1-36). London: Routledge.
- Polkinghorne, D. (1995). Narrative configuration in qualitative analysis. Teoksessa Hatch, J. A. & Wisniewski, R. (toim.) *Life history and narrative*. (s. 5–23). London: Sage.
- Pooley, S., Bhatia, S. & Vasava, A. (2020). Rethinking the study of human-wildlife coexistence. *Conservation Biology*, 35:3, 784–793. <https://doi.org/10.1111/cobi.13653>
- Power, E.R. (2009). Border-processes and homemaking: Encounters with possums in suburban Australian homes. *Cultural Geographies*, 16, 29–54. <https://doi.org/10.1177%2F1474474008097979>
- Puckett E.E. et al. (2016). Global population divergence and admixture of the brown rat (*Rattus norvegicus*). *Proc. R. Soc. B* 283: 20161762. <http://dx.doi.org/10.1098/rspb.2016.1762>.
- Puusa, A., Hänninen, V. & Mönkkönen, K. (2020). Narratiivinen lähestymistapa organisaatiotutkimuksessa. Teoksessa Puusa, A. & Juuti, P. (toim.) *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät*. (s. 206–218). Gaudeamus Oy.
- Pöysä, J. (2006). Kilpakirjoitukset muistitietotutkimuksessa. Teoksessa Fingerroos, O., Haanpää, R., Heimo, A. & Peltonen, U-M. (toim.) *Muistitietotutkimus. Metodologia kysymyksiä*. (s. 221–244). Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Ratamäki, O. & Tynkkynen, S. (2006). Eläinpolitiikkaa – mitä se voi olla? *Alue ja Ympäristö* 35:1, 14–24.
- Reiman, S. (2015). Rotta eläinetiikan näkökulmasta. Helsingin yliopisto. Haettu osoitteesta <https://www.slideshare.net/TiinaKauppinen/rotta-elinetiikan-nkkulmasta-54955502>, 1.3.2021.

- Rinne, J. & Olsson, P. (2020). ”Täällä on minun kotini” affektiiviset kokemukset kaupungin merkityksellistämässä. Teoksessa Rinne, J., Kajander, A. & Haanpää R. (toim.) *Affektit ja tunteet kulttuurien tutkimuksessa*. (s. 310–346). Helsinki: Ethnos.
- Ruokavirasto. (2018). Tuhoeläintorjunta. Haettu osoitteesta <https://www.ruokavirasto.fi/yritykset/elintarvikeala/elintarvikealan-yhteiset-vaatimukset/elintarvikehygienia/tuhoelaintorjunta/>, 10.3.2021.
- Ruokavirasto. (2019). Eläinten hyvinvointi. Haettu osoitteesta <https://www.ruokavirasto.fi/viljelijat/elaintenpito/elainten-hyvinvointi/>, 1.10.2021.
- Salmela, M. (2017). Affektiivinen käänne. Yksi vai monia? Käsitteellisiä ja metodologisia pohdintoja. *Tieteessä tapahtuu*, 35(2), 32–35. <https://journal.fi/tt/article/view/61405/23049>.
- Schuurman, N. & Dirke, K. (2020). From Pest to Pet: Liminality, Domestication and Animal Agency in the Killing of Rats and Cats. *Trace: Journal for Human-animal Studies*, 6, 1–25.
- Schweinfurth, M.K. (2020). The social life of Norway rats (*Rattus norvegicus*). *eLife*, 9, 1–27. <https://doi.org/10.7554/eLife.54020>.
- Seigworth, G.J., & Gregg, M. (2010). An inventory of shimmers. Teoksessa Gregg, M. & Seigworth, G.J. (toim.) *The Affect Theory Reader*. (s. 1-25). Durham: Duke University Press.
- Soga, M., Gaston, K. J., Koyanagi, T. F., Kurisu, K., & Hanaki, K. (2016). Urban residents' perceptions of neighborhood nature: Does the extinction of experience matter? *Biological Conservation*, 203, 143–150.
- Suomen lajitietokeskus. (2020). Rotta (isorotta) – *Rattus norvegicus*. Haettu osoitteesta <https://laji.fi/taxon/MX.49649/biology>, 25.10.2021.
- Tampereen kaupunki. (2021). Ohjeita rottien ja muiden haittaeläinten torjuntaan. Haettu osoitteesta <https://www.tampere.fi/asuminen-ja-ymparisto/asuminen/koti-ja-lahiymparisto/asuminenjaterveys/tuholaiset/ohjeita-rottien-torjuntaan.html>, 19.10.2021.
- Terveydensuojelulaki (763/1994).
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2018). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Helsinki: Tammi.
- Turvallisuus- ja kemikaalivirasto. (2021). Jyrsijämyrkkujen kansalliset rajoitukset. Haettu osoitteesta <https://tukes.fi/kemikaalit/biosidit/jyrsijamyryt1>, 19.10.2021.
- Vieraslajit.fi. Mikä on vieraslaji. Haettu osoitteesta <https://vieraslajit.fi/info/i-933>, 10.3.2021.
- Wetherell, M. (2012). *Affect and Emotion. New Social Science Understanding*. London: Sage.
- Willman, K. (2015). Yhteisöllisen kaupunkiviljelyn keholliset merkitykset. *Alue ja Ympäristö* 44:2, 30–44.

- Wilson, H. F. (2017). On geography and encounter: Bodies, borders, and difference. *Progress in Human Geography*, 41:4, 451–471. <https://doi.org/10.1177%2F0309132516645958>
- Wischermann, C. & Howell, P. (2019). Liminality: A Governing Category in Animate History. Teoksessa Wischermann, C., Steinbrecher, A. & Howell, P. (toim.) *Animal History in the Modern City: Exploring Liminality*. (s.1–24). London: Bloomsbury.
- Wolch, J. (2002). Anima urbis. *Progress in Human Geography*, 26:6, 721–742.
- Yle (2019). Rottasota täydessä käynnissä Kouvolassa – pulskat ja röyhkeät rotat ovat kova vastus: "Hyvässä kunnossa näyttävät liikkuvan". Haettu osoitteesta <https://yle.fi/uutiset/3-10629626>, 14.11.2020.
- Yle (2020a). Rotta hyppäsi roskiksesta Armi Pohjansaron päälle: "Ehdin suojata kädellä kasvoja, ja se lensi olkapään yli" – Helsingin Kontulassa rottasota. Haettu osoitteesta <https://yle.fi/uutiset/3-11560603>, 14.11.2020.
- Yle (2020b). Taas uusi rottien piinaama kaupunki: myös Lahdessa on nyt ongelma. Haettu osoitteesta <https://yle.fi/uutiset/3-11494361>, 14.11.2020.

LIITE 1: Vastauslomake

Tutkimus rottakohtaamisista

Kerro omasta kohtaamisestasi rotan kanssa kaupunkiympäristössä tai taajama-alueella. Voit kertoa yksittäisestä tilanteesta, muistosta tai tapahtumasta, johon liittyy useampia kohtaamisia rotan kanssa. Kerro mitä tapahtui ja minkälaisia tunteita kohtaaminen sinussa herätti.

Tutkielma käsittelee ihmisen ja rotan kaupungissa tapahtuvia kohtaamisen tilanteita ja näistä kerrottuja kertomuksia. Tutkimuksen kannalta niin pitkät kuin lyhyetkin vastaukset ovat kiinnostavia. Vastaaminen on mahdollista anonyymisti ja kysytyjä taustatietoja käytetään vain tutkimuksen apuna. Vastauksia käsitellään luottamuksellisesti ja tutkimuksen tulokset tullaan julkaisemaan tutkimusraportissa niin, ettei yksittäisiä tapauksia tai henkilöitä ole mahdollista tunnistaa. Aineistoa käytetään opinnäytetyöhön ja tutkimukseen.

Tietosuojailmoitus henkilötietojen käsittelystä tässä pro gradu -tutkielmassa:

Aineisto kerätään pro gradu -tutkielmaa varten. Aineistosta syntyy rekisteri, jonka rekisterinpitäjänä toimii tutkielman tekijä Venla Österdahl. Tutkielmassa henkilötietoja käsitellään EU:n yleisen tietosuoja-asetuksen 6 artiklan 1 kohdan e alakohdassa tarkoitetun yleisen edun ja tietosuojalain 4 §:n 3 kohdan perusteella. Henkilötietojasi ei käytetä automaattiseen päätöksentekoon tai profilointiin. Henkilötietojen antamiseen ei ole lakiin tai sopimukseen perustuvaa velvollisuutta. Tutkimukseen osallistuminen ja tietojen luovutus sitä varten on täysin vapaaehtoista. Henkilötietojasi ei luovuteta ulkopuolisille. Henkilötietoja sisältävää aineistoa käsittelevät tutkielman tekijä ja hänen ohjaajansa.

Aineistoa käytetään opinnäytetyöhön ja tutkimukseen. Henkilötietojesi käsittelyn ajan sinulla on rekisteröitynä seuraavia tietosuojalainsäädäntöön kuuluvia oikeuksia, joista tutkimuksen yhteydessä voidaan poiketa vain lainsäädännön mukaisesti: oikeus saada pääsy tietoihin; oikeus saada virheelliset tiedot oikaistua; oikeus tietojen poistamiseen tietyissä tilanteissa; oikeus käsittelyn rajoittamiseen tietyissä tilanteissa; oikeus käsittelyn vastustamiseen tietyissä tilanteissa; oikeus tehdä valitus valvontaviranomaiselle.

Kiitos arvokkaasta vastauksestasi!

Rottakohtaaminen

Kerro vastauksessasi omasta kohtaamisestasi villin rotan kanssa kaupunkiympäristössä tai taajama-alueella. Voit kertoa yksittäisestä tilanteesta tai muistosta tai esimerkiksi tapahtumasta, johon liittyy useampia kohtaamisia rotan kanssa.

Kerro vastauksessasi mitä tapahtui ja minkälaisia tunteita ja ajatuksia kohtaaminen sinussa herätti. Kerro myös mitä tilanteesta seurasi. Halutessasi voit lisäksi kuvailla muita tilanteessa tekemiäsi havaintoja, esimerkiksi eläimestä, tapahtumapaikan ympäristöstä tai ajankohdasta.

Rottakohtaamiseni

Missä ja milloin kohtaaminen tapahtui?

Nimi tai nimimerkki

Syntymävuosi

Sukupuoli

Asuinpaikka

Mistä sait tietää tutkimuksesta?